

Vestlandsforskning notat nr. 2/2014

Innovasjon i Sogn og Fjordane vilkår og barrierar

Bedriftsutviklingstiltak: Evaluering av tre ulike tiltak

Jon Gunnar Nesse og Ingjerd Skogseid (red)

Vestlandsforskning Notat

<p>Tittel Innovasjon i Sogn og Fjordane – vilkår og barrierar Bedriftsutviklingstiltak: Evaluering av tre ulike tiltak</p>	<p>Notatnummer 2/2014 Dato 28.2.2014 Gradering Open</p>
<p>Prosjekttittel Innovation in rural places – conditions and barriers</p>	<p>Tal sider Prosjektnr 6235</p>
<p>Forfattarar Jon Gunnar Nesse og Ingjerd Skogseid (red)</p>	<p>Prosjektansvarleg Ingjerd Skogseid</p>
<p>Forskar(ar) Høgskulen i Sogn og Fjordane: Jon Gunnar Nesse, Kristin Løseth, Torbjørn Årethun, Ove Oklevik, Dag Myrvang, Linda Kristiansen, Bharat P. Bhatta Vestlandsforskning: Ingjerd Skogseid, Øyvind Heimset Larsen, Kristine Skarbø, Frida Ekström, Guttorm Flatabø, Anja Sire, Geir Liavåg Strand</p>	
<p>Oppdragsgivar Sogn og Fjordane Fylkeskommune og Norges Forskningsråd</p>	<p>Emneord Bedriftsutvikling Innovasjon Regional utvikling</p>

Samandrag

Dette notatet summerer opp arbeidet som er gjort med evaluering av bedriftsutviklingstiltak som del av prosjektet «Innovation in rural places – conditions and barriers». Evalueringa er knytt til eit av forskingsspørsmåla som er med å fortelje om innovasjon og innovasjonssystem i Sogn og Fjordane. Tre bedriftsutviklingstiltak er evaluert, to tiltak i offentleg regi, og eitt privat. Dei offentlege tiltaka er SMB-utvikling i Vågsøy kommune og kompetansemekling i regi av VRI Sogn og Fjordane. Vi tykte det kunne vere interessant å sjå på eit privat tiltak som ein kontrast, og valet falt på Maritim Park, ein privat næringspark i Vågsøy kommune.

Både i Sogn og Fjordane og i andre delar av landet har det vore gjennomført ulike typar bedriftsutviklingsprogram for t.d. å hjelpe bedrifter til å innovere, dvs. å utvikle og implementere nye typar innputt, nye prosessar, nye produkt, nye marknader og nye organisasjonsformer. I dette notatet går vi gjennom dei mulege målbare effektane av desse tiltaka, for å svare på følgjande spørsmål: Har bedriftene som deltok vorte betre bedrifter? Vi vil bruke vanlege bedriftsøkonomiske mål for å samanlikne bedriftene med seg sjølve over tid, og i tillegg vil vi samanlikne bedriftene med gjennomsnittet i den bransjen dei tilhøyrrer. I vedleggsdelen er anonymisert informasjon om kvar bedrift tilgjengeleg.

Andre publikasjonar frå prosjektet

VF rapport 2/2014 Innovasjon i Sogn og Fjordane – vilkår og barrierar – Sluttrapport
VF rapport 3/2014 Innovasjon i Sogn og Fjordane – vilkår og barrierar – Dokumentasjonsrapport
VF notat 1/2014 Funksjonell analyse av 5 nettverk
VF notat 2/2014 Bedriftsutviklingstiltak: Evaluering av tre ulike tiltak
VF notat 3/2014 Arbeidsmarknad
VF notat 4/2014 Litteraturstudie

Innhald

INNHALD	3
1. FORANKRING FOR NOTATET - OM PROSJEKTET	4
2. INTRODUKSJON - BEDRIFTSUTVIKLING	5
3. DEI TRE TILTAKA.....	6
3.1. SMB-UTVIKLING	6
3.2. KOMPETANSEMEKLING	6
3.3. PRIVAT NÆRINGS-PARK: MARITIM PARK.....	8
4. METODE.....	9
4.1. GRUNNLAG	9
4.2. NØKKELTAL - INNTENING.....	11
4.3. ANALYSEMODELL OG HYPOTESAR.....	12
5. RESULTATPRESENTASJON	14
5.1. SMB-UTVIKLING	14
5.2. KOMPETANSEMEKLING	15
5.3. MARITIM PARK	15
6. DISKUSJON OG KONKLUSJON VEDRØRANDE HYPOTESANE	16
6.1. DJUPARE ANALYSE OG DRØFTING	17
VEDLEGG 1 EVALUERING AV BEDRIFTER SOM HAR DELTEKE I UTVIKLINGSTILTAK – OPPSUMMERT	22
VEDLEGG 2 EVALUERING AV ENKELTBEDRIFTER.....	24
FIGUR 1. ANALYSEMODELL FOR BEDRIFTSRETTE TILTAK.....	12
FIGUR 2. EVALUERING AV BEDRIFTENE SOM VAR MED PÅ SMB-UTVIKLING VÅGSØY	18
FIGUR 3. EVALUERING AV BEDRIFTENE SOM VAR MED PÅ KOMPETANSEMEKLING.	18
FIGUR 4. EVALUERING AV BEDRIFTENE I MARITIM PARK.....	19

1. Forankring for notatet - om prosjektet

Dette notatet er del av dokumentasjonen av forskarprosjektet "Innovation in rural places – conditions and barriers", som er gjennomført med støtte frå Sogn og Fjordane Fylkeskommune og Norges Forskingsråd. Hovudmålet til prosjektet er *å få innsikt i innovasjonssystemet i det rurale fylket Sogn og Fjordane*. Basert på resultatane frå prosjektet vil vi føreslå implikasjonar for politikkkutforming for rurale innovasjonssystem. Prosjektet har vidare som mål *å utforske dynamikken i, og vilkår og barrierar for:*

- eksisterande innovasjonssystem og nettverk, og innovasjonssystem og nettverk i ferd med å starte opp
- kunnskaps- og relasjonsressursar for mobilisering av innovasjonar
- utviklinga av innovative og konkurransedyktige verksemder.

For å finne ut meir om det rurale innovasjonssystemet, fokuserer vi på dei fylgjande forskingsspørsmåla:

1. Kva innovasjonssystem og nettverk eksisterer i regionen, og korleis opererer dei?
2. Om ein ser på innovative nettverk som er i ferd med å starte opp, kven er involverte, kva band har dei til interne og eksterne aktørar, og kva er forventingane?
3. Korleis kan innovasjonssystem og nettverk sikre overføring av kunnskap mellom dei sjølve og til nye initiativ? Kva lærdomar kan ein trekkje og overføre til andre situasjonar?
4. Tilpassing av tilbod og etterspurnad i rurale arbeidsmarknader: Har bedriftene tilgang til nok ny kompetanse, og er unge menneske motiverte for karrierar i Sogn og Fjordane? Er der kjønnskilnader?
5. Effektane av ulike typar næringsutviklingsprosjekt: Korleis utfører bedrifter i Sogn og Fjordane utviklingsprosjekta sine? Kva er suksessfaktorane? Korleis tek dei del i og påverkar innovasjonssystemet?

Dette notatet er del av utforsking av delspørsmål 5 «Effektar av ulike typar næringsutviklingstiltak». Der vi har evaluert bedriftsutviklingstiltak. Tre bedriftsutviklingstiltak er evaluert, to tiltak i offentleg regi, og eitt privat. Dei offentlege tiltaka er SMB-utvikling i Vågsøy kommune og kompetansemekling i regi av VRI Sogn og Fjordane. Vi tykte det kunne vere interessant å sjå på eit privat tiltak som ein kontrast, og valet falt på Maritim Park, ein privat næringspark i Vågsøy kommune.

Både i Sogn og Fjordane og i andre delar av landet har det vore gjennomført ulike typar bedriftsutviklingsprogram for t.d. å hjelpe bedrifter til å innovere, dvs. å utvikle og implementere nye typar innputt, nye prosessar, nye produkt, nye marknader og nye organisasjonsformer. I dette notatet går vi gjennom dei mulege målbare effektane av desse tiltaka, for å svare på fylgjande spørsmål: Har bedriftene som deltok vorte betre bedrifter? Vi har brukt vanlege bedriftsøkonomiske mål for å samanlikne bedriftene med seg sjølve over tid, og i tillegg vil vi samanlikne bedriftene med gjennomsnittet i den bransjen dei tilhøyrer. I vedleggsdelen anonymisert informasjon om kvar bedrift tilgjengeleg.

Analysen er utarbeidd av Jon Gunnar Nesse. Den tekstlige delen av dette notatet er inkludert i VF rapport 3/2014 Innovasjon i Sogn og Fjordane – vilkår og barrierar – Dokumentasjonsrapport.

2. Introduksjon - Bedriftsutvikling

Både i Sogn og Fjordane og i andre delar av landet har det vore gjennomført ulike typar bedriftsutviklingsprogram for t.d. å hjelpe bedrifter til å innovere, dvs. å utvikle og implementere nye typar innputt, nye prosessar, nye produkt, nye marknader og nye organisasjonsformer. Slike program kan evaluerast på ulike måtar. Her vil vi undersøke om bedrifter som har vore med på slike program kan vise til nokre målbare effektar.

Vi vil sjå på to tiltak i offentleg regi, og eitt privat. Dei offentlege tiltaka er SMB-utvikling i Vågsøy kommune og kompetansemekling i regi av VRI Sogn og Fjordane. Det private tiltaket er Maritim Park, ein privat næringspark i Vågsøy kommune.

I dette kapitlet går vi gjennom dei mulege målbare effektane av desse tiltaka, for å svare på følgjande spørsmål: Har bedriftene som deltok vorte betre bedrifter? Vi vil bruke vanlege bedriftsøkonomiske mål for å samanlikne bedriftene med seg sjølve over tid, og i tillegg vil vi samanlikne bedriftene med gjennomsnittet i den bransjen dei tilhøyrer. Sidan bedriftene er frå ulike bransjar, kan det vere meir fornuftig å samanlikne med bransjen enn å samanlikne bedriftene med kvarandre. Dessutan reduserer vi effekten av konjunktursvingingar når vi samanliknar med bransjen, då slike svingingar skulle ramme bedrifter i same bransje på same måte. Datagrunnlaget er kvantitativt, med rekneskapsdata frå Brønnøysund-registra som hovudkjelde. Metoden vi brukar er ei noko justert utgåve av metoden som i si tid vart brukt til å evaluere SMB-Utvikling i Flora, Høyanger og Årdal (Nesse et al., 2009).

Resten av dette kapitlet er lagt opp slik: Først skal vi gjere greie for dei tre typane tiltak. Så skal vi forklare korleis vi har samla inn og analysert data. Deretter presenterer vi ein analysemodell, og i samband med den drøftar vi også avgrensingar i denne måten å evaluere bedriftsutvikling på. Etter det presenterer vi resultatata i form ein tabell som skildrar hovudresultata for dei tre gruppene av bedrifter. Resultata blir så drøfta før vi oppsummerer og konkluderer.

3. Dei tre tiltaka

3.1. SMB-utvikling

På grunn av sterk nedgang i sysselsetjinga og arbeidsløyse i fiskerinæringane fekk Vågsøy kommune status som omstillingskommune av Sogn og Fjordane fylkeskommune (SFFK) i 2005. Kommunen hadde denne statusen fram til 2011. Omstillingsstatusen innebar tilgang på omstillingsløyvingar frå SFFK, og ein del konsulenthjelp og prosjektstøtte frå Innovasjon Norge (IN)¹. Ein rapport frå Rambøll Management Consulting (2012) konkluderer med at omstillingsprosessen i Vågsøy var vellukka, og at kommunen hadde nådd måla vedrørande sysselsettingsutvikling, folketal og storleiken på inn- og utpendling.

Delar av omstillingsmidlane vart brukt på utviklingsprosjekt for lokale små og mellomstore bedrifter. Desse SMB-utviklingsprosjekta baserte seg på PLP-metoden². PLP, eller Prosjektleiingsprosessen, er ein utviklingsmetode som blir brukt i alle omstillingsprosjekt finansiert av Fylkeskommunen og der IN deltek, og IN eig merkevara PLP Prosjektlederprosessen. Det er tre hovudprinsipp i PLP:

- Inndeling i fasar (forstudie, forprosjekt, hovudprosjekt),
- Oppfølging og kvalitetssikring gjennom bruk av måldefinering, avgjerdspunkt, milepælar og kritiske suksessfaktorar
- Organisert med skilje mellom prosjektleiing og prosjektansvarleg.

Faseinndelinga sikrar at bedrifter ikkje går rett på hovudprosjekt utan at skikkeleg førebuing. Oppfølginga og kvalitetssikringa syt for progresjon i prosjekta. Organiseringa gjer at det blir tydeleg kven som har ansvaret for kva. I SMB-prosjekta blir gjerne eksterne konsulentar engasjerte i prosjektleiarrolla, medan den prosjektansvarlege var ein representant for bedrifta, som regel bedriftsleiaren. Prosjektansvaret inneber ein betydeleg eigeninnsats frå den deltakande bedrifta si side, sjølv om dei fekk tilgang på eksterne midlar. Den tredje viktige aktøren var den lokale næringsutviklingsorganisasjonen: Måløy Vekst. Samspelet mellom desse tre aktørane vart framheva som suksessfaktor i evalueringa av tilsvarande type SMB-utviklingsprosjekt i Høyanger, Flora og Årdal (Nesse et al., 2009).

Om lag 40 bedrifter vart kartlagt og følgd opp gjennom SMB-utvikling i Vågsøy. Vi har data for 16 bedrifter som starta hovudprosjekt i SMB-utvikling i kommunen, 9 av desse fullførte.

3.2. Kompetansemekling

Kompetansemekling (KM) er ein del av VRI samhandlingsprosjekt, der fylkeskommunen står sentralt. KM er eit tiltak der kompetansemeklarar hjelper bedrifter med å identifisere prosjekt og finne fram til rett FoU-kompetanse for utviklingsprosjekt. Meklinga kan kome i stand gjennom aktivt oppsøkande verksemd eller ved at bedrifter vender seg til VRI.

¹ <http://www.innovasjon Norge.no/no/kontorer-i-norge/sogn-og-fjordane/nyhende/vellukka-omstilling-i-vagsoy/#.Uu0gePZCA2Z> (lasta ned 01.02.14)

² <http://www.regionalomstilling.no/no/Verktoy/PLP/> (lasta ned 02.02.14)

Målet er auke graden av forskning og utvikling i organisasjonar med potensiale for å drive eller delta i forskingsbaserte innovasjonsprosessar, og som kan ha betydelig nytte av tettare samarbeid med FoU-miljø. Både vare- og tenesteproduserande næringar blir omfatta av ordninga, og KM kan rette seg mot bedrifter både enkeltvis og i nettverk. Offentleg verksemd kan også kome inn under ordninga.

Kompetansemekling skal også styrke forskingsinstitusjonane si rolle som samarbeidspartner for næringslivet. Samspill mellom forskingsmiljø og bedrifter regionalt er viktig for et levedyktig og innovativt næringsmiljø, og for å sikre regionale konkurransefortrinn og regional verdiskaping. Vidare er det eit viktig poeng å bygge sosial og kulturell kapital ved å sikre kunnskapsflyt mellom aktørar som kan utfylle kvarandre.

Tilrådinga frå Forskningsrådet³ er at kompetansemeklarer kjem frå eit FoU-miljø, og har både god bedriftskompetanse og godt kjennskap til kompetansen i ulike forskingsmiljø. Meklarer skal finne den rette FoU-kompetansen for den aktuelle bedrifta regionalt, nasjonalt eller internasjonalt. I tillegg til å yte hjelp i konkrete prosjekt har KM også som mål å bygge opp eit godt tillitsforhold mellom næringsliv og forskingsmiljø. Det betyr at meklarer kan følgje opp bedriftene vidare frå eit forprosjekt til eit meir varig innovasjonsarbeid og et meir omfattande samarbeid med FoU-miljø.

I Sogn og Fjordane er det Kunnskapsparken og Vestlandsforskning som stiller med kompetansemeklarar i VRI-programmet sin kompetansemeklingsaktivitet. På internett blir ordninga presentert slik⁴:

«Hvordan kan vi hjelpe?

- Skape kontakt med nasjonale eller internasjonale forskere/bedrifter/markeder om konkrete prosjekter.
- Kompetanseheving og organisasjonsutvikling internt i bedriften.
- Utvikle nye produkter eller forbedre eksisterende produkt.
- Hjelp til å søke om skattefradrag for innovasjonsprosjekt gjennom SkatteFUNN, IFU/OFU og andre Innovasjon Norge midler.

Hvem kan få hjelp?

- Spesielt fokus på bedrifter i de fire satsningsområdene som er reiseliv, marine næringer, fornybar energi og bedrifter i som befinner seg i en endringsprosess.
- Gode enkeltbedrifter og bedriftsgrupperinger utenfor de fire satsningsområdene.
- Bedrifter med kapasitet til å gjennomføre prosjekter.
- Bedrifter med forskning og utviklingsbehov, men med lite erfaring innen dette.»

Som vi ser er det egentleg alle gode bedrifter eller bedrifter med FoU-behov som kan få hjelp, sjølv om fylket har nokre næringar som er prioriterte framfor andre. Frå listene over bedrifter som fekk KM-hjelp i åra 2007-09, har vi plukka ut 23 bedrifter som vi skal analysere nærare. Utvalskriterium er rett og slett at det er muleg å få ut rekneskapsdata om bedriftene i Brønnøysund-registra.

³ <http://www.forskningsradet.no/prognett-vri/Kompetansemegling/1253953456565> (lasta ned 03.02.14)

⁴ <http://kpsf.no/nbsp/P%C3%A5g%C3%A5andeprosjekt/Kompetansemekling/tabid/5755/language/nb-NO/Default.aspx> (lasta ned 03.02.14)

3.3. Privat næringspark: Maritim Park

I Maritim Park i Måløy har fylket fått sin første næringspark skreddarsydd for maritime bedrifter. Maritim Park er en privatdriven næringspark lokalisert på Raudeberg, like nord for Måløy sentrum. Parken vart etablert av gründerane Arild Årvik og Agnar Lyng og består i dag stort sett av bedrifter knytte til marin og maritim verksemd⁵. Parken er likevel open for alle, så i parken finn vi alt frå fiske og oppdrett til reklame og kommunikasjon, forskning og utvikling, regnskap, opplæring og sal. I parken finn vi t.d. fiskebåtrederi, selskap som leverer forsyningar til båtar, selskap som driftar offshorefartøy, salsselskap for fisk, skipstekniske konsulentfirma og økonomi- og rekneskapsbyrå. Bedriftene i Maritim Park utgjør eit unikt kompetansemiljø, og er eit av dei viktigaste kompetansesentra innan maritime tenester mellom Bergen og Ålesund.

Maritim Park har moderne lokale og gir bedriftene høve til å knyte gode kontaktar og å ha daglig samhandling med ressurspersonar frå ulike delar av verdikjeda innan marine og maritime næringar. Her spelar den daglige, sosiale lunsjen ein viktig rolle. Det samla kontorarealet er på nesten 1500 m² og er stadig i vekst. Maritim Park har planer for utviding både innvendig og utvendig, så dei helsar nye bedrifter velkomen. Per 2009 husa parken meir enn 50 personar fordelt på 15-20 bedrifter⁶. Vi har plukka ut 12 bedrifter som det var muleg å finne data om i Brønnøysund-registra.

⁵ <http://www.maritimpark.no/om-maritim-park/> (lasta ned 02.02.14)

⁶ <http://www.havkraft.no/upload/bruker/dokumenter/magsinet.pdf> (lasta ned 02.02.14)

4. Metode

4.1. Grunnlag

Dei kvantitative data vi brukar i analysane er samla inn frå registra i Brønnøysund, gjennom Ravninfo sin søkemotor. Dette gjeld rekneskapstal for dei deltakande selskapa og gjennomsnittts nøkkeltal for dei respektive bransjane. Bransjetala vart leverte som ein spesialbestilling gjennom ravninfo, som har eit samarbeid med velrenommerte AAA Soliditet⁷ på dette feltet. Vi har kvantitative data for 16 bedrifter som har vore med på bedriftsutviklingsprogrammet SMB-utvikling i Vågsøy, 23 bedrifter som har vore med på kompetansemekling og 12 bedrifter frå den private næringsparken Maritim Park i Vågsøy. Bedriftene er frå ulike bransjar og næringer.

Bedriftene innan kompetansemekling er valt ut frå lister over bedrifter som har vore med på kompetansemekling 2008-09 (må sjekkast). Listene er basert på informasjon frå kompetansemeklarar og frå Forskringsrådets representant i fylket. Bedriftene som var med på SMB-utvikling i Vågsøy fekk vi liste over frå Nordfjord Vekst (tidlegare Måløy Vekst). Vi har der informasjon om kva bedrifter som fullførte hovudprosjekt, og kva bedrifter som gjekk ut av programmet før fullført hovudprosjekt. Frå Maritim Park har vi fått liste over bedrifter som er lokaliserte der. Dei tala over bedrifter som er nemnde her, er nettotal. Ein del bedrifter måtte silast bort fordi det ikkje var økonomiske tal tilgjengelege i Brønnøysund-basen.

For å vurdere utviklinga i bedriftene har vi brukt i alt 9 økonomiske indikatorar. Tre av desse indikatorane blir brukt til å samanlikne kvar bedrift med seg sjølv over tid, medan seks indikatorar vart brukte til å samanlikne utviklinga i kvar enkelte bedrift med utviklinga i den bransjen den aktuelle bedrifta tilhøyrer.

For å måle endringane i bedriftene samanlikna med seg sjølv ser vi på utviklinga i tal tilsette, verdiskaping og kredittverdighet («rating»). Tal tilsette seier noko om storleiken på bedrifta; over tid kan vi sjå om bedrifta veks, minkar eller er stabil. Verdiskapinga måler vi ved å summere driftsresultat og lønskostnader. Sidan driftsresultat er resultat før skatt, finanskostnader og utbytte, vil verdiskapinga seie oss noko om storleiken på dei økonomiske verdiane som er skapt for interessentane i den aktuelle perioden. Interessentane er tilsette, eigarar, långivarar og offentlege styresmakter. I tillegg kan det vere skapt immaterielle verdiar, men det ser vi ikkje på her. Ratinga seier oss noko om långjevarar og for eksempel leverandørar, blir tilrådde å gi bedrifta kreditt eller ikkje. Ratingskalaen er slik:

⁷ <https://www.soliditet.no/vaare-tjenester/aaa-rating/AAA-Rating.517.cms> (lasta ned 05.02.2014)

Tabell 1. Ratingskala

Rating	Forklaring
AAA	Høgaste kredittverdighet
AA	God kredittverdighet
A	Kredittverdig
B	Kreditt mot sikkerheit
C	Kreditt fråråda
AN	Nyetablert
INGEN-RAT	Rating ikkje fastsett
IKKE RATET	Rating finst ikkje

Dersom bedrifta har låg rating kan det vere vanskeleg å skaffe råvarer, lån osv., noko som kan hindre ønskelege utviklingstiltak. Endringar i rating, tal tilsette og verdiskaping har vi målt i absolutte tal. Når det gjeld rating spesielt, er det i praksis dei fem første rangeringane som har vore aktuelle. Når ei bedrift har fått endra rating frå C til A, vil dette telje som +2, etc.

I tillegg har vi plukka ut seks nøkkeltal der vi samanliknar bedriftene med gjennomsnittet i den bransjen dei tilhøyrrer. Bransjesnittet brukar vi hovudsakleg som ei form for benchmarking av bedriftene, der vi sjekkar om utviklinga til bedriftene er betre, på linje med eller dårlegare enn gjennomsnittet for bransjen. Ved å samanlikne bedriftene med gjennomsnittet i sin bransje kan vi få eit bilete av kor effektiv bedrifta er m.o.t. produksjon og ressursutnytting. Sidan bedriftene vi ser på er frå ulike bransjar, er det betre å samanlikne bedriftene med eigen bransje enn å samanlikne dei med kvarandre. På denne måten meiner vi at det er tatt høgde for mesteparten av variasjonen som kan oppstå mellom ulike bransjar.

Om bedriftene har ei betre utvikling enn bransjesnittet kan dette vere ein indikator på at det ikkje berre er generelle endringar i marknaden og bransjen som gjer at bedriftene har ein positiv utvikling, men at spesielle tiltak, som kompetansemekling eller SMB-utvikling har hatt ein positiv effekt på utviklinga. Når vi vurderer om bedriftene har hatt ei positiv eller negativ endring i utviklinga si i forhold til bransjesnittet har vi sett på om bedriftene si utviklingskurve er brattare, lik eller svakare enn bransjesnittet⁸. Det vil seie at dei bedriftene som har ei positiv utvikling har ei brattare utviklingskurve enn bransjesnittet. Dei vil dermed gjere det betre enn bransjesnittet på sikt dersom utviklinga held fram i same takt framover. Nøkkeltala er delt inn i 4 kategoriar: Inntening, soliditet, likviditet og finansiering. I det følgjande skal vi forklare nøkkeltala meir detaljert.

⁸ Vi har laga kurver for perioden 2009-11 for alle seks indikatorar for alle bedrifter. Desse er ikkje lagt ved her på grunn av plassen det tek (51 sider). Men dei som er interesserte i å sjå nærare på dette, kan ta kontakt med forfattaren.

4.2. Nøkkeltal - inntening

Vi har valt ut tre nøkkeltal som seier noko om resultatutviklinga eller innteninga i bedriftene, dette er overskotsprosent, totalkapitalrentabilitet og eigenkapitalrentabilitet.

Overskotsprosenten fortel oss kor stor del av omsetninga bedrifta sit att med etter at alle kostnadane, unntatt skatt, er trekte i frå. Overskotsprosenten er altså eit mål for kor stort resultatet før skatt er i prosent av driftsinntektene (omsetninga). Dersom overskotsprosenten er over 10 % blir det rekna som god inntening. I enkelte kapitalintensive bransjar kan dette vere i minste laget. Negativ overskotsprosent betyr at bedrifta går med underskot.

*Formel: (Ordinært resultat før skattekostnad / Driftsinntekter)*100%*

Totalkapitalrentabilitet viser bedriftas avkastning på den totale kapitalen som er bunden i bedrifta. Vi ønskjer å sjå om eigarane/investorane hadde tent meir på å sette pengane sine i banken framfor å investere i bedrifta. Dette viser kor attraktiv bedrifta er for potensielle investorar, og ved å samanlikne bedriftas utvikling med bransjesnittet får vi ein indikasjon på kor attraktiv denne bedrifta er for investorar i forhold til andre bedrifter i bransjen. Det er likevel viktig å merke seg at for bedrifter med høge finanskostnadar kan dette nøkkeltalet gi eit misvisande bilete. Tømmelfingerregelen er at totalrentabiliteten bør ligge over vanleg utlånsrentenivå.

*Formel: (Ordinært resultat før skattekostnad + Finanskostnader)*100% / Gjennomsnittleg totalkapital*

Eigenkapitalrentabilitet viser kva avkastning eigarane får på eigenkapitalen (risikovillig kapital). Isolert kan dette nøkkeltalet gi eit misvisande bilete, fordi bedrifter som har tapt delar av aksjekapitalen kan med et svært lite overskot kome ut med en høy eigenkapitalrentabilitet. Eigenkapitalrentabiliteten bør vere minst like stor som den renta vi får når vi set pengar i banken.

*Formel: (Ordinært resultat før skattekostnad – Skattar)*100% / Gjennomsnittlig eigenkapital*

Soliditet: For å sjå på utviklinga i bedriftas soliditet eller evne til å tole tap har vi plukka ut eitt nøkkeltal, **eigenkapitaldel**, dvs. eigenkapitalen i prosent av totalkapitalen. Totalkapitalen er selskapets balansesum (sum gjeld og eigenkapital). Eigenkapitaldel er altså eit mål for kor mykje eigenkapital det er i bedrifta, og dermed kor mykje av aktiva som kan gå tapt før kreditorane sine fordringar kjem i fare. Er eigenkapitaldelen negativ betyr dette at heile eigenkapitalen er tapt, og at bedrifta driv for kreditorane si rekning. Bedrifter som er lite solide vil lettare gå konkurs om det oppstår uventa kostnadar. Utviklinga i dette nøkkeltalet seier noko om bedriftas og bransjens evne til å overleve nedgangstider og «spare» (reducere gjelda) i oppgangstider. Det er vanskeleg å seie kva som er eit ansvarleg nivå på eigenkapitaldelen, men eitt normtal som gjerne blir nemnt er 30 %.

Formel: (Eigenkapital / Totalkapital) 100%*

Likviditet: Likviditeten til ei bedrift fortel oss noko om bedriftas evne til å betale sine laupande utgifter. Bedrifter som ikkje er i stand til å betale rekningane sine til rett tid risikerer å bli slått konkurs sjølv om dei har eit positivt resultatrekneskap. Vi har valt å nytte likviditetsgrad 1 som nøkkeltal for å måle dette. **Likviditetsgrad 1** er definert som forholdet mellom omlaupsmidlar og kortsiktig gjeld, og målar bedriftas evne til å betale rekningane sine etter kvart som dei forfell. Det er store variasjonar på kor raskt ei bedrift har mulegheit til å frigjere omlaupsmidlane og kor raskt den

kortsiktige gjelda forfell. Vi trur altså at noko av variasjonen kring omlaupshastigheit og kreditt-tid mellom bedriftene skuldast forskjellar mellom ulike bransjar. Skal bedriftene vere attraktive for sine leverandørar bør dei kunne innfri dei same kredittvilkåra som sine konkurrentar. Likviditetsgrad 1 bør være over 1,3 for å kunne seiast å vere tilfredsstillande.

Formel: Omlaupsmidlar / Kortsiktig gjeld

Finansiering - Framandkapitalkostnaden viser kva bedrifta betalar i kapitalkostnad for den innlånte kapitalen, dvs. både den kortsiktige og langsiktige gjelda. Det er rimeleg at framandkapitalprosenten ligg på det vanlege utlånsrentenivået, men vi kan bli lurt av forholdet mellom kortsiktig og langsiktig gjeld, då den kortsiktige gjelda stort sett inneber rentefri finansiering for bedrifta (t.d. leverandørgjeld).

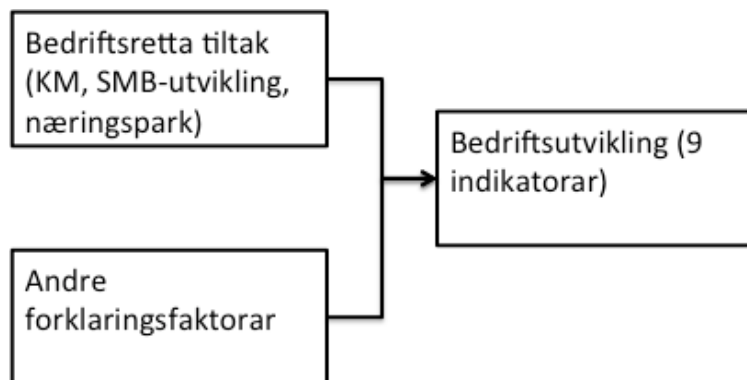
*Formel: (Finanskostnader / Gjennomsnittlig framandkapital) * 100%*

Vi gjennomfører den kvantitative analysen ved å gi bedriftene poeng for kvart av dei ni målekriteria vi har valt ut. Kvar bedrift får 1 poeng for framgang, 0,5 poeng for uendra stilling og 0 poeng for tilbakegang. Poenggivinga til kvar bedrift går fram av tabellane i vedlegg 1 bakerst i denne rapporten.

Vi vil i evalueringa skilje mellom dei tre indikatorane der bedrifta blir samanlikna med seg sjølv, og dei seks indikatorane der bedrifta blir samanlikna med bransjen. Merk at det vi analyserer her er endringar over tid, ikkje kor god økonomisk status bedriftene har på eit gitt tidspunkt. Når vi samanliknar med seg sjølve (dei tre første indikatorane) har vi data frå 2007-2012. I samanlikninga med bransjesnittet (dei seks siste indikatorane) har vi data frå 2009-2011.

4.3. Analysemodell og hypotesar

Ulike bedriftsretta tiltak, som kompetansemekling, har som føremål å få i stand utvikling i dei bedriftene som deltek på tiltaket. Problemet er sjølvstøtt at det er mange andre faktorar som kan verke inn på utviklinga i ei bedrift, slik at det er vanskeleg å isolere effektar av bestemte tiltak. Dette er illustrert i Figur 1. Det betyr at ei eventuell positiv utvikling i ei bedrift etter å ha delteke på eit tiltak, kan skuldast tiltaket, men vi kan ikkje vere sikre på det. Vi må altså vere varsame med å trekke for bastante konklusjonar.

Figur 1. Analysemodell for bedriftsretta tiltak

På bakgrunn av Figur 1 kan vi stille opp følgende hypotesar som vi ønsker å teste:

1. Deltaking på eit kompetansemeklingsprogram fører til ei positiv utvikling i ei bedrift,
 - a. Samanlikna med seg sjølv
 - b. Samanlikna med bransjen
2. Deltaking på SMB-utvikling fører til ei positiv utvikling i ei bedrift,
 - a. Samanlikna med seg sjølv
 - b. Samanlikna med bransjen
3. Deltaking i ein privat næringspark fører til ei positiv utvikling i ei bedrift,
 - a. Samanlikna med seg sjølv
 - b. Samanlikna med bransjen

Når vi vel å samanlikna bedriftene med den bransjen dei tilhøyrer, får vi eit rimeleg bra samanlikningsgrunnlag. Men heller ikkje dette er problemfritt, då vi ikkje tek omsyn til bedriftas alder i denne samanlikninga. Bedrifter som er nyetablerte, har gjerne ein dårlegare økonomisk situasjon enn bedrifter som har drive lenge. Vi vil i slike tilfelle bringe bedriftas alder inn i diskusjonen. Eit anna poeng er at bedrifter som blir med på spesielle utviklingsprogram i utgangspunktet kan vere betre stilt enn andre bedrifter, t.d. pga. kompetansen i leiinga eller spesielle føresetnader. Det er jo naturleg at dei bedriftene som blir utvalde til å vere med, har spesielle utviklingsmulegheiter, og slik sett burde vere betre enn gjennomsnittet.

5. Resultatpresentasjon

I Tabell 2 viser vi hovudtrendane i resultatata for dei tre gruppene av bedrifter. For kvar indikator har vi summert kor mange bedrifter som har vorte betre enn før i den perioden vi har studert. Når vi samanliknar med seg sjølve (dei tre første indikatorane) har vi som nemnt framfor data frå 2007-2012, og i samanlikninga med bransjesnittet (dei seks siste indikatorane) har vi data frå 2009-2011. Raden «Samla vurdering 1» viser samla resultat for dei tre første indikatorane (rating, tal tilsette og verdiskaping), og raden «Samla vurdering 2» viser samla resultat for dei seks siste indikatorane (overskotsprosent, totalrentabilitet, eigenkapitalrentabilitet, eigenkapitalandel, likviditetsgrad 1 og framandkapitalkostnad).

Tabell 2. Oppsummering av resultat for dei tre gruppene av bedrifter (tabellen viser kor mange bedrifter som har vorte betre, kor mange som har uendra status og kor mange som har vorte dårlegare)

Indikator	SMB-Utvikling			Kompetansemekling			Maritim Park		
	Betre	Same	Verre	Betre	Same	Verre	Betre	Same	Verre
Rating	5	6	5	7	10	6	4	8	0
Tilsette	8	3	5	11	9	3	5	4	3
Verdiskaping	12	0	4	11	1	11	7	1	4
Samla vurdering 1 (bedriftene samanlikna med seg sjølv)	10	3	3	10	5	8	8	3	1
Overskotsprosent	6	4	6	5	4	14	3	3	6
Totalrentabilitet	5	3	8	10	4	9	4	3	5
Eigenkapitalrentabilitet	4	6	6	7	3	13	3	2	7
Eigenkapitalandel	3	7	6	10	7	6	5	3	4
Likviditetsgrad 1	6	6	4	8	6	9	5	3	4
Framandkapitalkostnad	7	5	4	8	5	10	2	5	5
Samla vurdering 2 (bedriftene samanlikna med bransjen)	5	3	8	7	2	14	4	2	6

5.1. SMB-utvikling

Om vi konsentrerer oss om skjeringspunkta mellom SMB-utvikling og «Samla vurdering 1», ser vi at ti av bedriftene har vorte betre samanlikna med seg sjølve, tre er på same nivå som før, og tre har vorte dårlegare. Det er eit bra resultat av SMB-utvikling at så mange bedrifter har fått betre rating, fleire tilsette og auka verdiskaping. Bildet blir ikkje fullt så positivt om vi konsulterer raden for «Samla vurdering 2». Når vi samanliknar SMB-bedriftene med utviklinga i bransjen dei tilhøyrer, har fem bedrifter vorte relativt sett betre, tre er på same nivå, medan åtte har vorte dårlegare.

5.2. Kompetansemekling

På same måte ser vi at når vi samanliknar KM-bedriftene med seg sjølve over tid, har ti vorte betre, fem er på same nivå, og åtte har vorte dårlegare. Dette er rimeleg greitt. Men også her ser det litt dårlegare ut når vi samanliknar med utviklinga i bransjen, då har sju bedrifter vorte betre, to er på same nivå, og fjorten har hatt dårlegare utvikling enn bransjesnittet.

5.3. Maritim Park

Bedriftene i Maritim Park har hatt veldig god utvikling samanlikna med seg sjølve. Heile åtte bedrifter har vorte betre, tre står på same nivå, og berre ei bedrift har vorte dårlegare i den studerte perioden. Som for dei to andre gruppene av bedrifter, kjem også bedriftene i maritim Park svakare ut når vi samanliknar med bransjeutviklinga. Då har fire av bedriftene vorte betre, to står med uendra status, og seks har vorte dårlegare.

6. Diskusjon og konklusjon vedrørende hypotesane

Vi minner først om atterhaldet vi tok i avsnittet om analysemodell framfor. Både positiv og negativ utvikling i bedriftene kan skuldast andre faktorar enn dei vi ser spesielt på her: Deltaking på SMB-utvikling, bruk av kompetansemeklar og lokalisering i privat næringspark. Men ut frå våre analysar det ser ut som om at hypotesane 1a, 2a og 3a kjem styrka ut. Eit klart fleirtal av bedriftene har vorte betre samanlikna med seg sjølve i den studerte perioden. Og det er svært positivt, når vi tenkjer på at dei indikatorane vi brukte var utvikling i rating, utvikling i tal tilsette og i verdiskaping.

Hypotesane 1b, 2b og 3b kjem derimot svekka ut, då eit fleirtal av bedriftene kjem dårlegare ut når vi samanliknar med utviklinga i bransjesnittet på ein del sentrale indikatorar for måling av bedriftenes resultat, soliditet, likviditet og finansiering. Dette står i motsetning til det Nesse et al. (2009) fann då dei evaluerte SMB-utvikling i Høyanger, Årdal og Flora.

Vi lurte på om bedriftenes alder kunne vere eit moment her; er det slik at dei bedriftene som slit mest er dei som er nystarta? Det viste seg at alder ikkje var nokon forklaringsfaktor her. I alle tre gruppene av bedrifter var det slik at gode bedrifter kunne vere både unge og gamle, og bedrifter som kom dårleg ut kunne også vere både unge og gamle. Og spesielt for SMB-utvikling sjekka vi om dei ni bedriftene som hadde fullført hovudprosjekt kom betre ut enn dei som ikkje hadde fullført. Det viste seg at det var ingen samanheng mellom fullføring og det å kome godt ut i vår test.

Ein av suksessfaktorane som særleg vart framheva av dei lokale næringsutviklings-organisasjonane i Høyanger og Årdal, var at både eksterne konsulentar og næringsutviklingsorganisasjonen sjølve måtte vere tett på den enkelte bedrift, for elles ville bedriftene lett falle tilbake til gamle synder. Suksessfaktor nummer 1 i slike prosjekt er at bedriftene sjølve er engasjerte og held trykket oppe, men dei treng også nokon som minner dei på det med jamne mellomrom (Nesse & Mundal, 2007). Sidan vi ikkje har intervjuet dei involverte partane i dette prosjektet, må forklaringa på resultatata stå litt open. Men det som kunne vore interessant, t.d. i samband med fylkets nye verdiskapingsplan, å følgje opp med å diskutere funna med dei involverte partane (bedrifter, konsulentar og kommunale utviklingsorganisasjonar) for å få finne forklaringar og mulege tiltak.

Bedrifter som har vorte inviterte med, eller invitert seg sjølve med, på tiltak som SMB-utvikling, kompetansemekling eller ein privat næringspark er ikkje eit tilfeldig utval av bedrifter. Desse bedriftene må ha noko spesielt ved seg, noko med leiinga, eigarane og forretningsiden som gjer at det er eit potensiale for utvikling. Det vi ser, er at nokre bedriftene har løfta seg i forhold til seg sjølv, og at det også er nokre gode bedrifter som har hatt betre utvikling over tid enn den bransjen dei tilhøyrer. Samstundes slit fleirtalet med å halde tritt med bransjen når det gjeld sentrale økonomiske indikatorar.

Eitt viktig spørsmål vi sit att med er då dette: Kva kan gjerast for å gi bedrifter med potensiale eit større løft? Det beste svaret ligg truleg i å utvikle det regionale innovasjonssystemet så godt som muleg. Eit regionalt eller ruralt innovasjonssystem kan aldri bli perfekt, men andre delar av VRI-prosjektet har vist at det er muleg å løfte bedrifter på eit høgare nivå gjennom deltaking i nettverk. Det gir mulegheiter for bedrifter å lære av kvarandre, det gir mulegheiter for å utnytte kompetansane i det offentlege støtteapparatet (FK og IN) og i FoU-miljøet. Særleg når det gjeld FoU-miljøet er det i enkelte sektorar eit uutnytta potensiale når det gjeld t.d. å involvere

Vestlandsforskning og HiSF. I det vidare arbeidet med verdiskapingsplanen i fylket bør dette vere eit tema.

6.1. Djupare analyse og drøfting

Framfor såg vi på tre ulike tiltak for å få i stand utvikling i bedrifter: SMB-Utvikling i Vågsøy, kompetansemekling og ein privat næringspark (Maritim Park). Vi såg på utviklinga over tid for nokre viktige indikatorar, og gjorde to typar samanlikninga over tid. For det første samanlikna vi bedriftene med seg sjølve over tid når det gjeld endring i rating, tal tilsette og i verdiskaping. I tillegg samanlikna vi bedriftene over tid med gjennomsnittet i den bransjen dei tilhøyrer på seks indikatorar for resultat, soliditet, likviditet og finansiering.

Tabell 3. Oppsummering av resultat for dei tre typane tiltak

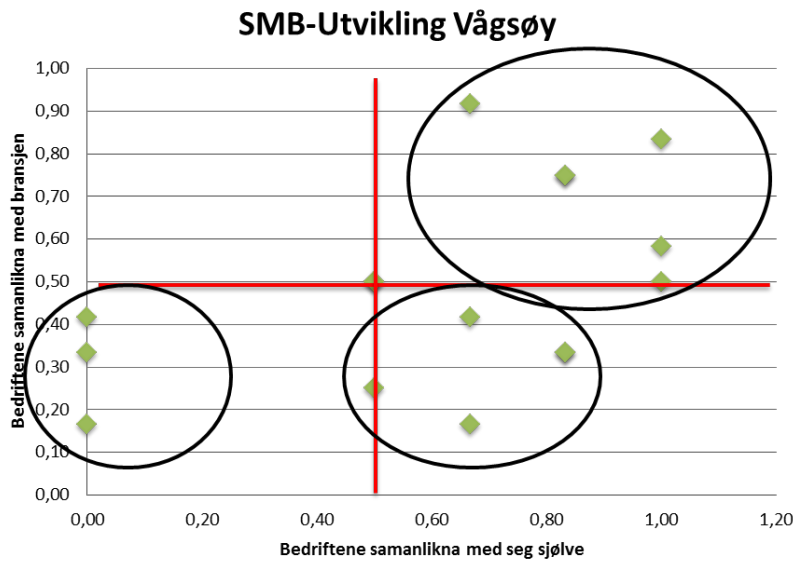
	SMB-Utvikling			Kompetansemekling			Maritim Park		
	Betre	Same	Verre	Betre	Same	Verre	Betre	Same	Verre
Bedriftene si utvikling samanlikna med seg sjølv (2007-12)	10	3	3	10	5	8	8	3	1
Bedriftene si utvikling samanlikna med bransjen (2009-11)	5	3	8	7	2	14	4	2	6

Hovudresultata frå denne analysen er vist i Tabell 3. Vi ser at fleirtalet av dei deltakande bedriftene har gjort det betre over tid når dei blir samanlikna med seg sjølv. På den andre sida kjem fleirtalet av bedrifter dårleg ut når dei blir samanlikna med gjennomsnittet i bransjen dei tilhøyrer.

Vi minner no nok ein gong om atterhaldet vi tok framfor: Både positiv og negativ utvikling i bedriftene kan skuldast andre faktorar enn dei tiltaka vi ser spesielt på her. Men bedrifter som har vorte inviterte med, eller invitert seg sjølve med, på tiltak som SMB-utvikling, kompetansemekling eller ein privat næringspark er ikkje eit tilfeldig utval av bedrifter. Desse bedriftene må ha noko spesielt ved seg, noko med leiinga, eigarane og forretningsiden som gjer at det er eit potensiale for utvikling.

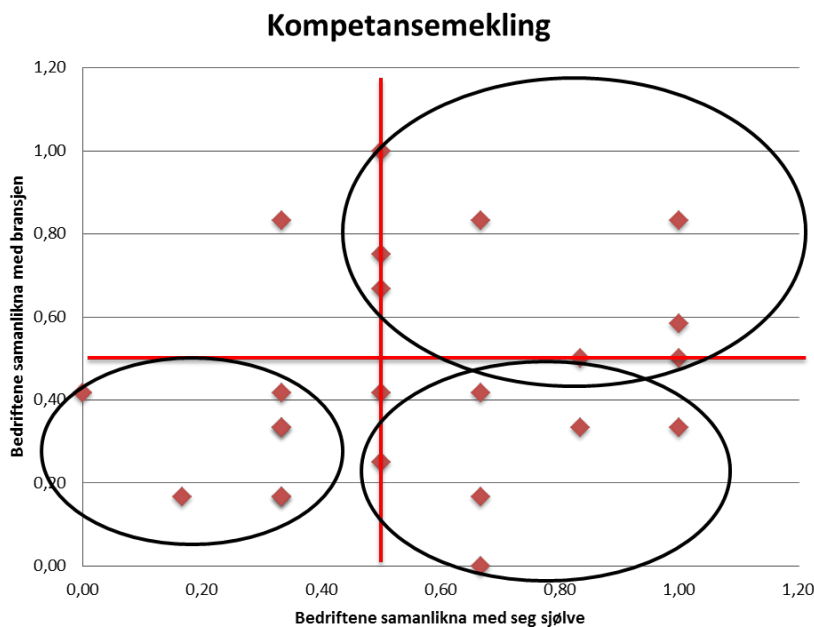
Nokre bedriftene har løfta seg i forhold til seg sjølv, og det også er nokre gode bedrifter som har hatt betre utvikling over tid enn den bransjen dei tilhøyrer. Samstundes slit fleirtalet med å halde tritt med bransjen når det gjeld sentrale økonomiske indikatorar.

For å kome eit skritt vidare, skal vi no kople dei to typane samanlikning saman, ved å setje den eine skalaen langs x-aksen og den andre langs y-aksen. Ved å plote kvar bedrift inn i diagrammet, vil vi sjå kva bedrifter som skårar bra på begge dimensjonane, kva bedrifter som gjer det bra på berre ein av dei, og kva bedrifter som gjer det dårleg på begge. Dette er gjort i figurane 2, 3 og 4. På begge skalaene betyr 0,5 uendra status, verdiar høgare enn 0,5 betyr framgang (med 1 som maksimal verdi), medan verdiar lågare enn 0,5 betyr tilbakegang. Skiljet mellom framgang og tilbakegang er markert med raude linjer i diagramma.

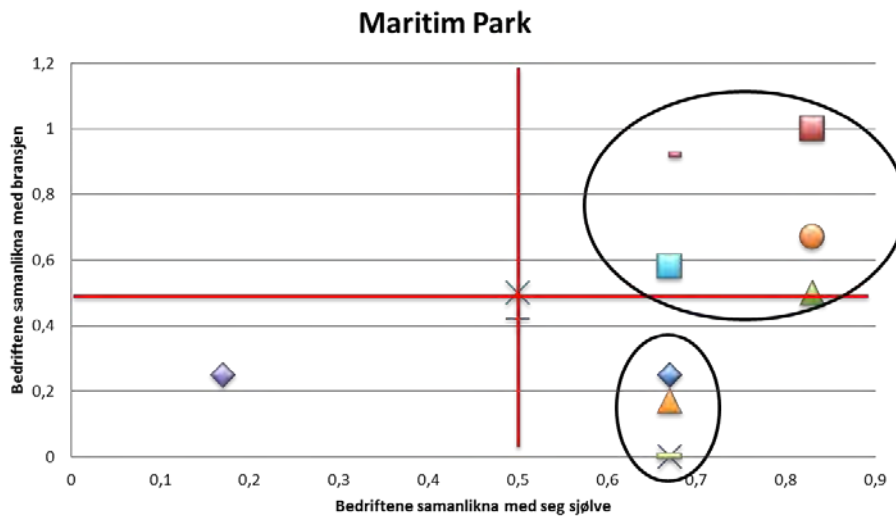

Figur 2. Evaluering av bedriftene som var med på SMB-utvikling Vågsøy

I Figur 2 Evaluering av bedriftene som var med på SMB-utvikling Vågsøy ser vi at vi på denne måten lett kan identifisere ulike grupper av bedrifter, bedriftene oppe til høgre har gjort det bra i begge samanlikningane (ligg høgt på begge dimensjonane). Nede til høgre finn vi dei bedriftene som har hatt framgang samanlikna med seg sjølv, men som ikkje heilt heng med utviklinga i eigen bransje, medan bedriftene nede til venstre skårar dårleg på begge samanlikningane. Dei sistnemnde bedriftene er dei som ser ut til å stå overfor dei største utfordringane med sikte på overleving og vekst.

Figur 3. Evaluering av bedriftene som var med på kompetansemekling.

Figur 4. Evaluering av bedriftene i Maritim Park.

Vi ser også at det er nokre bedrifter som blir liggande nær krysset mellom dei to raude linjene, og det betyr at dei skårar middels på begge dimensjonane. Dette er rimeleg solide bedrifter som held stillinga, både i forhold til seg sjølve og bransjen. I sektoren oppe til venstre blir det rimeleg nok ikkje så mange bedrifter, bortsett frå ein utliggar i Figur 3. Evaluering av bedriftene som var med på kompetansemekling.. Det er sjeldan å gjere det godt i forhold til bransjen, og dårleg i forhold til seg sjølv.

Slik som bedriftene fordeler seg i diagramma, gir det meining å snakke om fire grupper av bedrifter: Framifrå som dei beste; og så bedrifter med: positiv, solid (middels) eller negativ utvikling.

Nærare om dei fire gruppene:

- Bedrifter med framifrå utvikling (19 bedrifter) Positiv utvikling samanlikna både med bransjen og seg sjølve (oppe til høgre i diagramma)
- Bedrifter med positiv utvikling (15): Positiv utvikling samanlikna med seg sjølve, men slit i forhold til bransjen (nede til høgre i diagramma)
- Bedrifter med solid utvikling (5): Midt på treet på begge dimensjonane, held stillinga (midt i diagramma)
- Bedrifter med negativ utvikling (11): Negativ utvikling langs begge dimensjonane (nede til venstre i diagramma)

Tabell 4. Grupper av bedrifter fordelt på tiltak

Klassifikasjon	SMB	KM	MP	Sum
Framifrå	6	8	5	19
Positiv	5	6	4	15
Solid	2	1	2	5
Negativ	3	7	1	11
Ikkje klassifisert		1		1
Totalt	16	23	12	51

I Tabell 4. Grupper av bedrifter fordelt på tiltak er dei ulike gruppene av bedrifter fordelt på dei tre typene tiltak vi ser på. Vi skal ikkje koste det positive under teppet. At 2 av 5 bedrifter er framifrå er sjølvsagt svært gledeleg. Likevel er det betringspotensiale. Bedrifter med solid og positiv utvikling har potensiale til å ta steget opp til å bli framifrå. Meir usikkert er det med bedriftene som har negativ utvikling. Men om dette har spesielle grunnar som er muleg å gjere noko med, kan også desse løfte seg. Om ikkje, kan desse bedriftene vere i faresona. Vi må også hugse på at dei framifrå bedriftene ikkje nødvendigvis ligg stabilt i denne posisjonen, vi har døme på bedrifter som i løpet av to år har gått frå å ligge betre an enn bransjesnittet til å hamne langt under. Derfor har også gode og vellukka bedrifter nytte av å delta i nettverk og utvikle seg vidare.

Eitt viktig spørsmål vi sit att med er då dette: Kva kan gjerast for å gi bedrifter med potensiale eit større løft? Kva må dei sjølv gjere for å løfte seg?

Eit regionalt eller ruralt innovasjonssystem kan aldri bli perfekt, men andre delar av VRI-prosjektet har vist at det er muleg å løfte bedrifter på eit høgare nivå gjennom deltaking i nettverk. Det gir mulegheiter for bedrifter å lære av kvarandre, det gir mulegheiter for å utnytte kompetansane i det offentlege støtteapparatet (FK og IN) og i FoU-miljøet. Særleg når det gjeld FoU-miljøet er det i enkelte sektorar eit uutnytta potensiale når det gjeld t.d. å involvere Vestlandsforskning og HiSF. I det vidare arbeidet med verdiskapingsplanen i fylket bør dette vere eit tema, og spørsmåla nedanfor kan vere ei hjelp i så måte.

Spørsmål å ta med seg vidare:

1. Kva er grunnen til at enkelte bedrifter har hatt negativ utvikling?
 - a. Nye undersøkingar, spørje direkte i bedrifta?
 - b. Kan bedrifta klare å snu trenden? På eiga hand? Med hjelp? I så fall, kva slags hjelp?
 - c. Eller skal vi satse meir på dei som alt er bra?
 - d. Gjer bransjen det bra i forhold til seg sjølv? (er nedgangen berre i denne bedrifta?) Kan finne ved å sjå på analyseskjema for kvar bedrift med negativ

utvikling

- e. Kva med bransjen elles i Sogn og Fjordane? Kvifor gjer ikkje denne bedrifta/bransjebedriftene i Sogn og Fjordane det like bra som resten av bransjen?
2. Kan bedrifter med positiv og solid utvikling bli framifrå? Kva skal til for å løfte dei?
3. Kan dei framifrå bedriftene halde fram på same nivå? Kva skal til for å halde nivået? Kva gjer andre i bransjen?
4. Kan dei gode og framifrå bedriftene dra andre med seg? Korleis kan vi få dette til?
5. Kan dette knytast til rurale innovasjonssystem og nettverksbygging? Korleis?

Vedlegg 1 Evaluering av bedrifter som har delteke i utviklingstiltak – oppsummert

Tabell vedlegg 1a, 1b og 1c med evalueringar av kvar enkelt bedrift (anonymisert), fordelt på dei tre gruppene av bedrifter.

Tabell vedlegg 1a. Evaluering av bedrifter som har delteke i SMB-utvikling i Vågsøy⁹

SMB-Utvikling Vågsøy	SM01	SM02	SM03	SM04	SM05	SM06	SM07	SM08	SM09	SM10	SM11	SM12	SM13	SM14	SM15	SM16
Indikator																
Rating	1	0	1	1	0,5	0,5	0	0	0	0,5	0	1	1	0,5	0,5	0,5
Tilsette	1	0	1	0	1	0	0	0,5	0	1	0,5	1	1	1	1	0,5
Verdiskaping	1	0	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	0	1	1	1
Samla vurdering 1	1,00	0,00	1,00	0,67	0,83	0,50	0,00	0,50	0,00	0,83	0,50	1,00	0,67	0,83	0,83	0,67
Overskotsprosent	1	0	0,5	1	1	1	0,5	0	0	0	1	0,5	0	0	0,5	1
Totalrentabilitet	1	1	0,5	1	1	0	0	0	0	0	0,5	0,5	0	0	1	0
Eigenkapitalrentabilitet	1	0,5	0,5	1	1	0	0	0,5	0	0	0,5	0,5	0	0	1	0,5
Eigenkapitaldel	1	0	1	0,5	0	1	0	0	0,5	0,5	0	0,5	0,5	0,5	0,5	0
Likviditetsgrad 1	0,5	0	1	1	1	1	0	0	1	0,5	1	0,5	0,5	0,5	0,5	0
Framandkapitalkostnad	0,5	1	0	1	0,5	0	0,5	1	0,5	1	0	0,5	0	1	1	1
Samla vurdering 2	0,83	0,42	0,58	0,92	0,75	0,50	0,17	0,25	0,33	0,33	0,50	0,50	0,17	0,33	0,75	0,42
Registreringsår	1991	2007	2005	1988	2003	1997	2003	2001	1989	1989	2006	1990	2008	1998	1999	1999

Tabell vedlegg 1b. Evaluering av bedrifter som har fått kompetansemekling¹⁰

Kompetansemekling	KM01	KM02	KM03	KM04	KM05	KM06	KM07	KM08	KM09	KM10	KM11	KM12	KM13	KM14	KM15	KM16	KM17	KM18	KM19	KM20	KM21	KM22	KM23
Indikator																							
Rating	1	0,5	0,5	0	0,5	0,5	0,5	0,5	1	0,5	0	0	0,5	0,5	0	1	0	0	1	0,5	1	1	1
Tilsette	1	0	1	1	0,5	1	0,5	0,5	1	0,5	1	1	0,5	1	0,5	0,5	0	1	1	0,5	0,5	1	0
Verdiskaping	1	1	1	0	1	0	1	0	1	1	0	0,5	0	1	0	0	0	1	1	0	0	1	0
Samla vurdering 1	1,00	0,50	0,83	0,33	0,67	0,50	0,67	0,33	1,00	0,67	0,33	0,50	0,33	0,83	0,17	0,50	0,00	0,67	1,00	0,33	0,50	1,00	0,33
Overskotsprosent	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0,5	1	0	0,5	0	1	0,5	0	0	1	1	0,5	0
Totalrentabilitet	0	1	0,5	0,5	0	0	1	0	1	0,5	1	1	0	1	0	1	1	0	0	1	1	0,5	0
Eigenkapitalrentabilitet	0	0,5	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0,5	0	0	1	1	0,5	0
Eigenkapitaldel	1	0	0,5	0,5	0	1	1	1	1	0	0,5	0	0,5	0,5	0,5	1	0	0	1	1	0,5	1	1
Likviditetsgrad 1	1	0	1	0,5	0	0	1	0	1	0	0,5	0,5	0,5	0	0	1	0,5	0	1	0,5	0	1	1
Framandkapitalkostnad	1	1	0	0,5	0	0,5	1	0	1	1	0	0,5	0	0,5	1	0	1	0	0,5	1	0	0	0
Samla vurdering 2	0,50	0,42	0,33	0,33	0,00	0,25	0,83	0,17	0,83	0,42	0,42	0,67	0,17	0,50	0,17	1,00	0,42	0,17	0,33	0,83	0,75	0,58	0,33
Registreringsår	1998	2005	1989	1992	2007	1990	2008	2008	1998	2006	1991	1996	2006	1999	2006	2007	1988	2007	2004	2008	1997	2005	1990

⁹ Kvar bedrift er koda frå SM01-SM16. For kvar bedrift er 1=Framgang, 0,5=Uendra og 0=Tilbakegang. Samla vurdering 1: Bedriftene samanlikna med seg sjølve 2007-12 (0,56-1,00=Framgang; 0,45-0,55=Uendra; 0,00-0,44=Tilbakegang). Samla vurdering 2: Bedriftene samanlikna med bransjen 2009-11 (0,56-1,00=Framgang; 0,45-0,55=Uendra; 0,00-0,44=Tilbakegang). Framgang er gitt fargekode grøn, uendra er gitt fargekode gul, tilbakegang er gitt fargekode lyseraud.

¹⁰ Kvar bedrift er koda frå KM01-KM23. Elles tilsvarande framgangsmåte som i tabell 1a.

Tabell vedlegg 1c. Evaluering av bedrifter i Maritim Park¹¹

Maritim Park	MP01	MP02	MP03	MP04	MP05	MP06	MP07	MP08	MP09	MP10	MP11	MP12
Indikator												
Rating	1	0,5	0,5	1	0,5	0,5	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5
Tilsette	1	1	1	0	0	1	0,5	0,5	0,5	0	0,5	1
Verdiskaping	0	1	1	1	1	1	0	0,5	1	0	1	0
Samla vurdering 1	0,67	0,83	0,83	0,67	0,50	0,83	0,50	0,67	0,67	0,17	0,67	0,50
Overskotsprosent	1	1	0,5	0	0	0,5	0	1	0	0	0,5	0
Totalrentabilitet	0,5	1	0,5	0	0,5	1	0	1	0	0	1	0
Eigenkapitalrentabilitet	0	1	0	0	0,5	0,5	0	1	0	0	1	0
Eigenkapitaldel	0	1	1	0	1	0,5	1	1	0	0,5	0,5	0
Likviditetsgrad 1	0	1	1	0	1	0,5	1	1	0	0,5	0	0,5
Framandkapitalkostnad	0	1	0	0	0	1	0,5	0,5	0	0,5	0,5	0,5
Samla vurdering 2	0,25	1,00	0,50	0,00	0,50	0,67	0,42	0,92	0,00	0,25	0,58	0,17
Registreringsår	2006	2008	2006	2004	2009	2008	1997	2009	2005	1993	2001	1995

¹¹ Kvar bedrift er koda frå MP01-MP12. Elles tilsvarande framgangsmåte som i tabell 1a.

Vedlegg 2 Evaluering av enkeltbedrifter

På dei neste sidene finn de evaluering av kvar enkelt bedrift som er undersøkt, ei side per bedrift. Oversikta viser når verksemda vart etablert, og kva bransje den tilhøyrer. Så følgjer grafikk for overskotsprosent, totalrentabilitet, eigenkapitalrentabilitet, eigenkapitalandel, likviditetsgrad 1 og framandkapitalkostnad. Til sist følgjer ein tabell med rating, tal tilsette (gj.sn.) og verdiskaping (i 1000 NOK) for kvart av regnskapsåra 2007-2012.

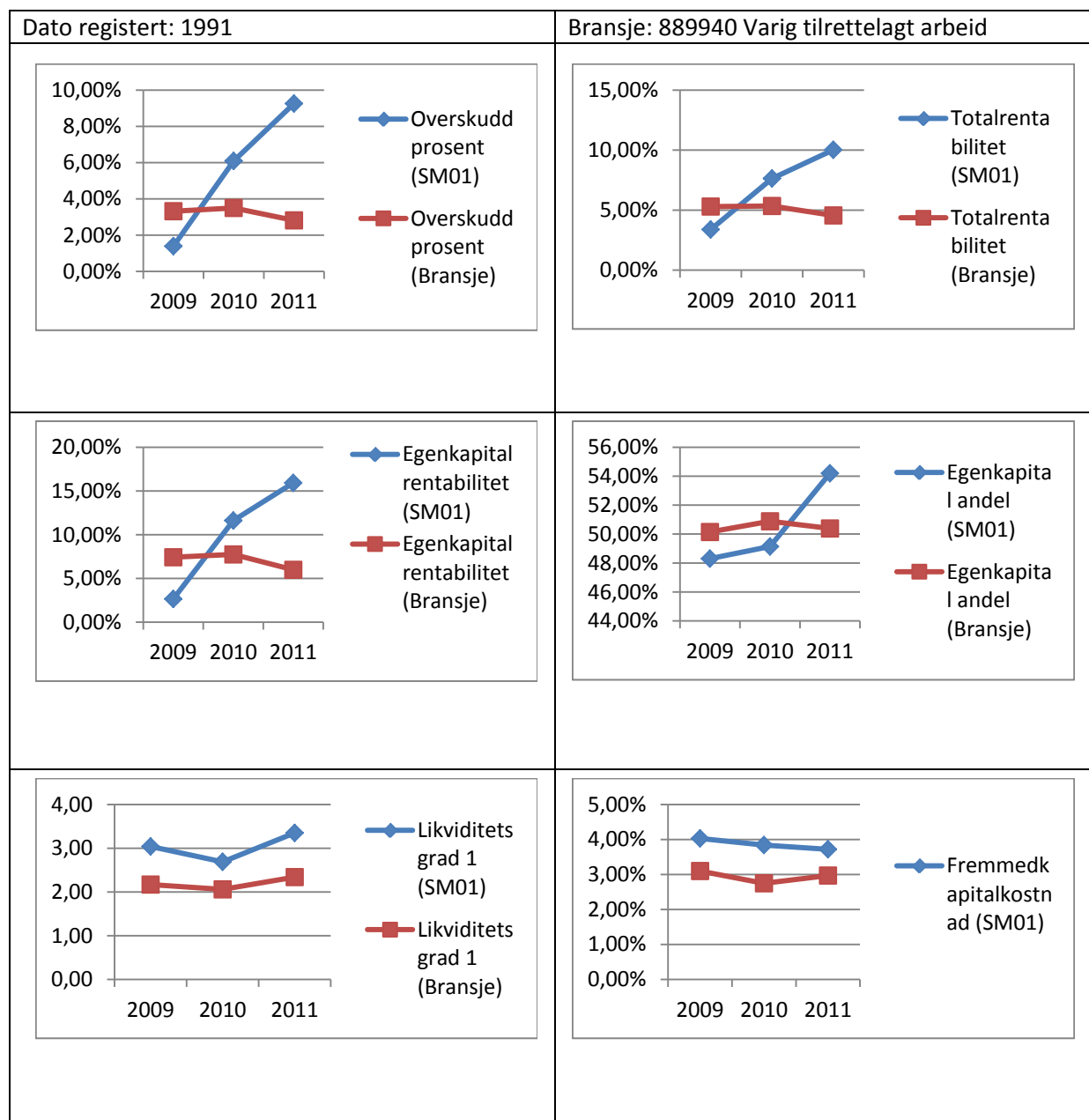
Kvar verksemd er anonymisert men koda etter kva bedriftsutviklingstiltak dei tilhøyrer

SMXX = SMB utvikling i Måløy

MPXX = Måløy park

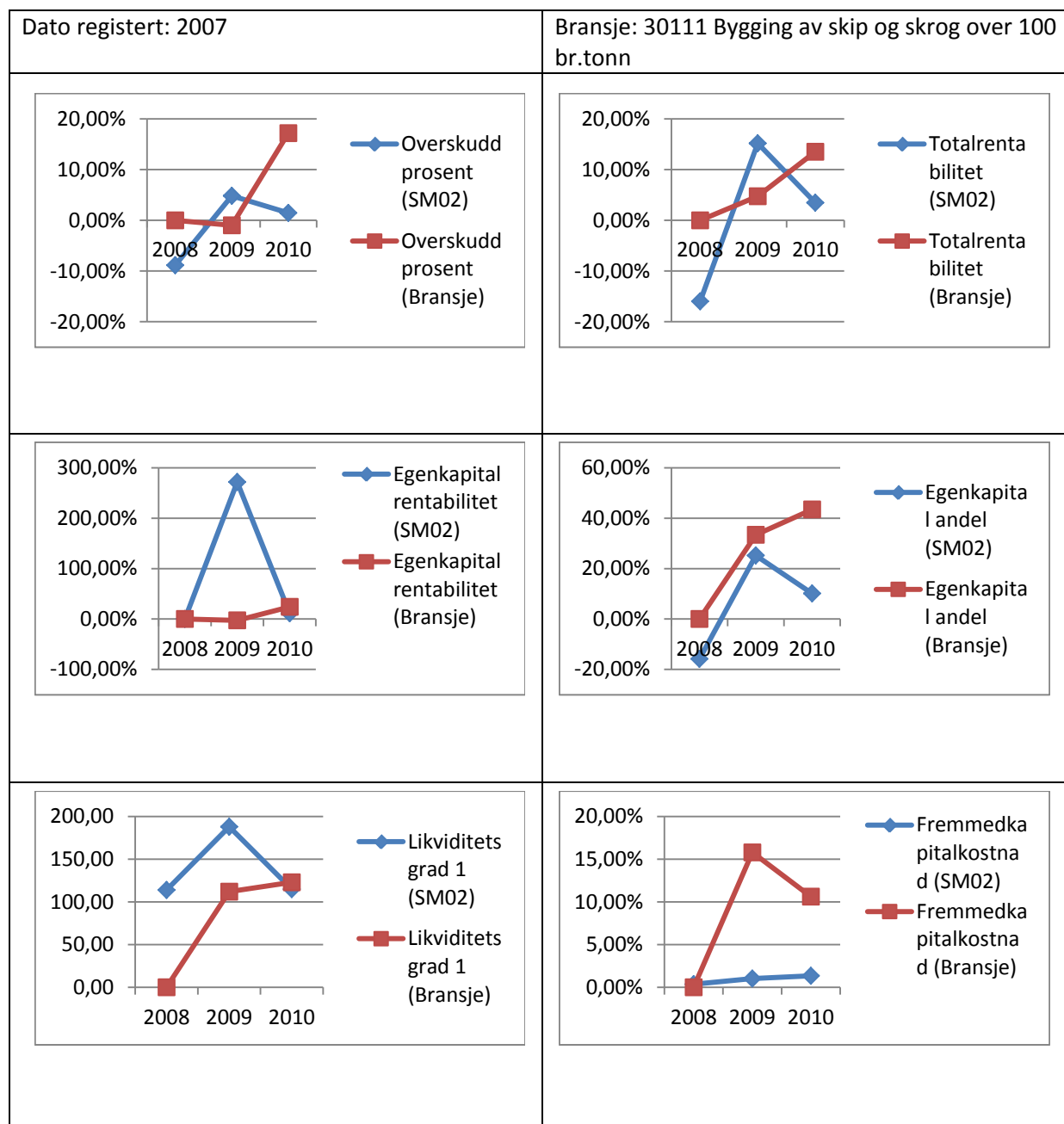
KMXX = Kompetansemekling

Rapport SM01

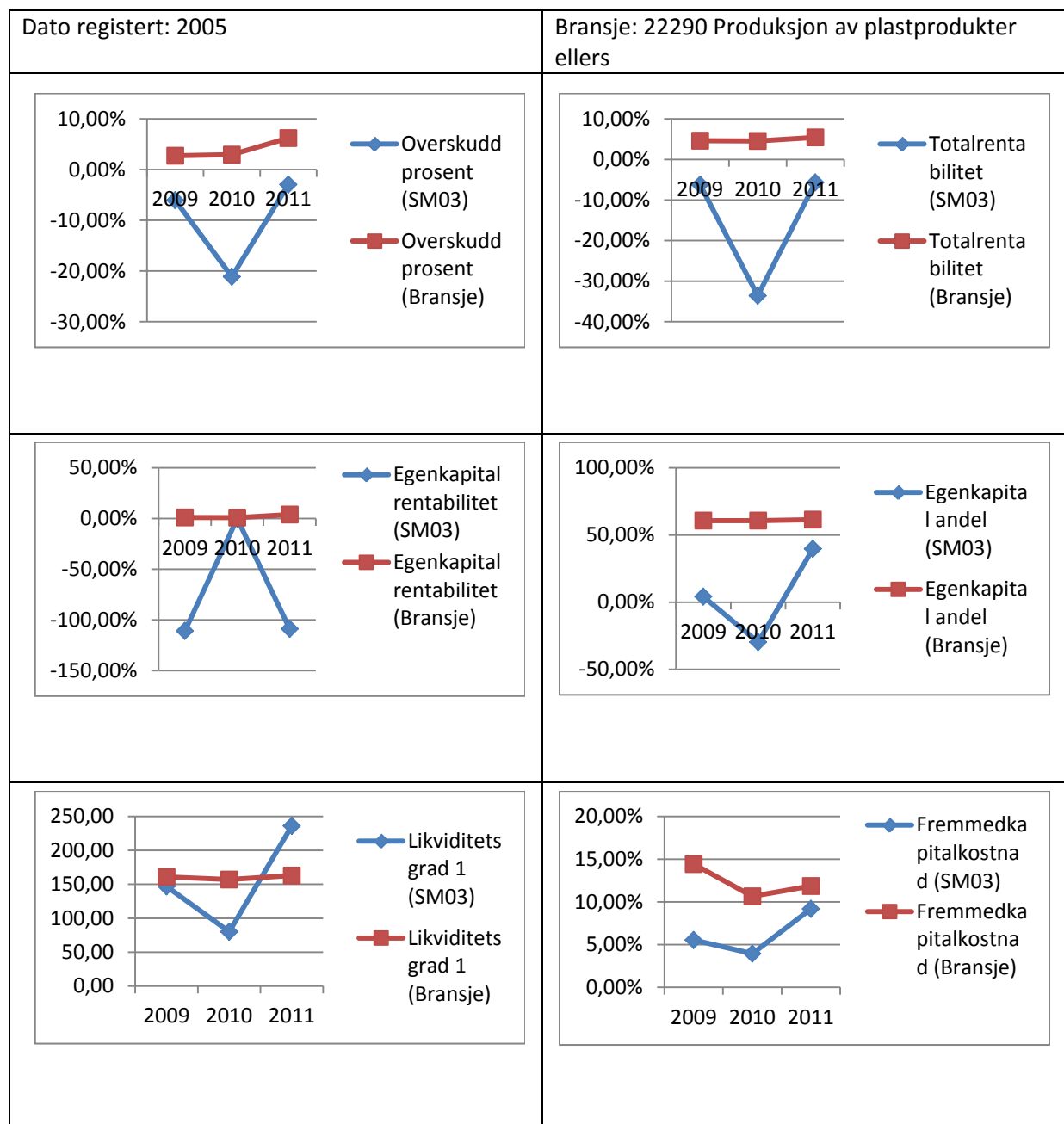
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA	6	4 240
2008	AA		4 326
2009	AA	8,5	4 803
2010	AA		5 231
2011	AAA	8,5	5 480
2012		8,5	5 536
Endring 2007-2011/12	+1	+2,5	+1296

Rapport SM02

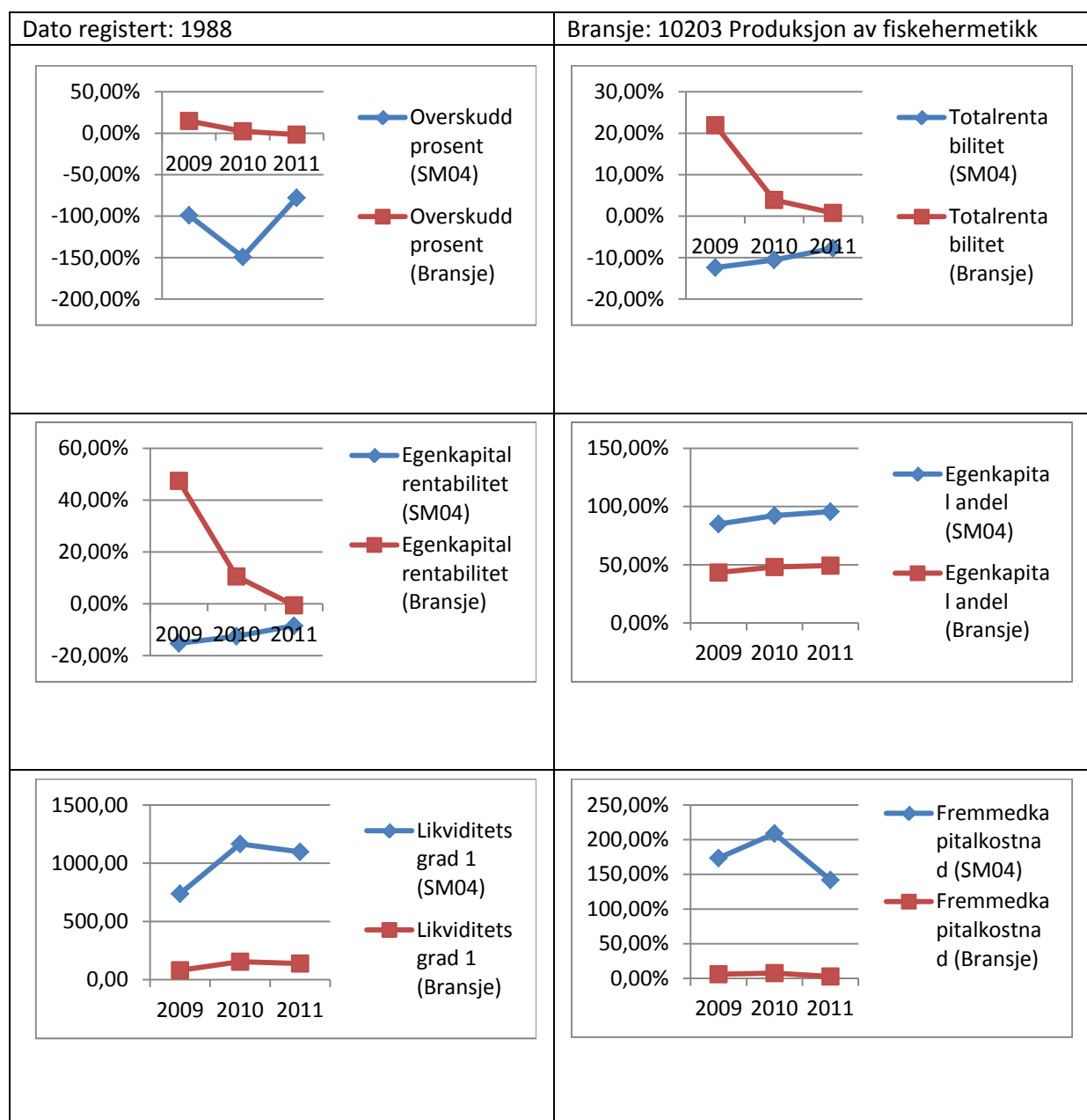
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007			
2008	AN-B	42	9 351
2009	AA	38	21 779
2010	A	39	18 221
2011	Konkurs	40	
2012			
Endring 2007-2011/12	-4	-42	-9351

Rapport SM03

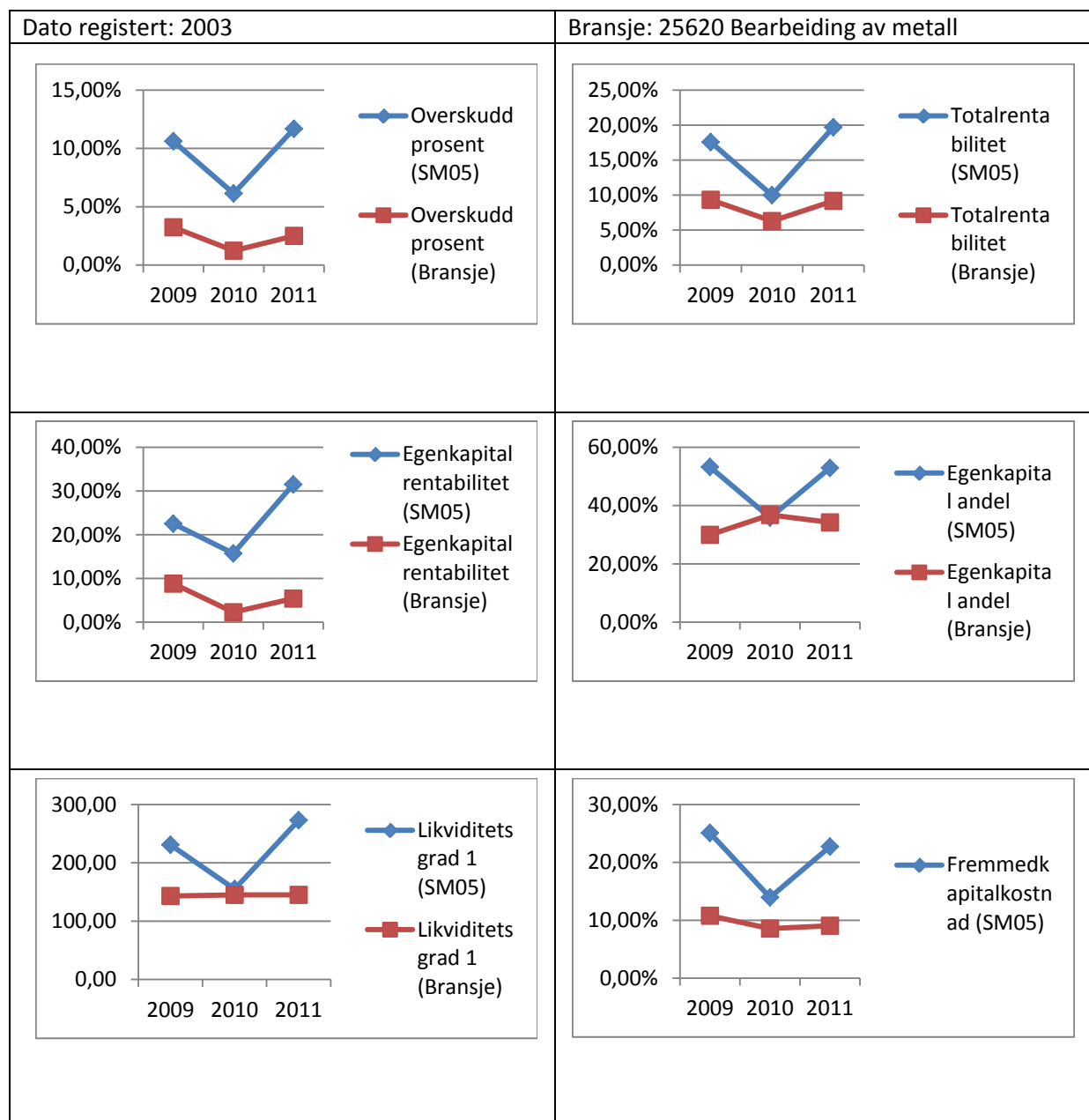
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	B	2	1 502
2008	B	4,5	1 800
2009	B		1 897
2010	B-C-C	8,5	425
2011	AA	24	9 206
2012		22,5	9 097
Endring 2007-2011/12	+2	+20	+7595

Rapport SM04

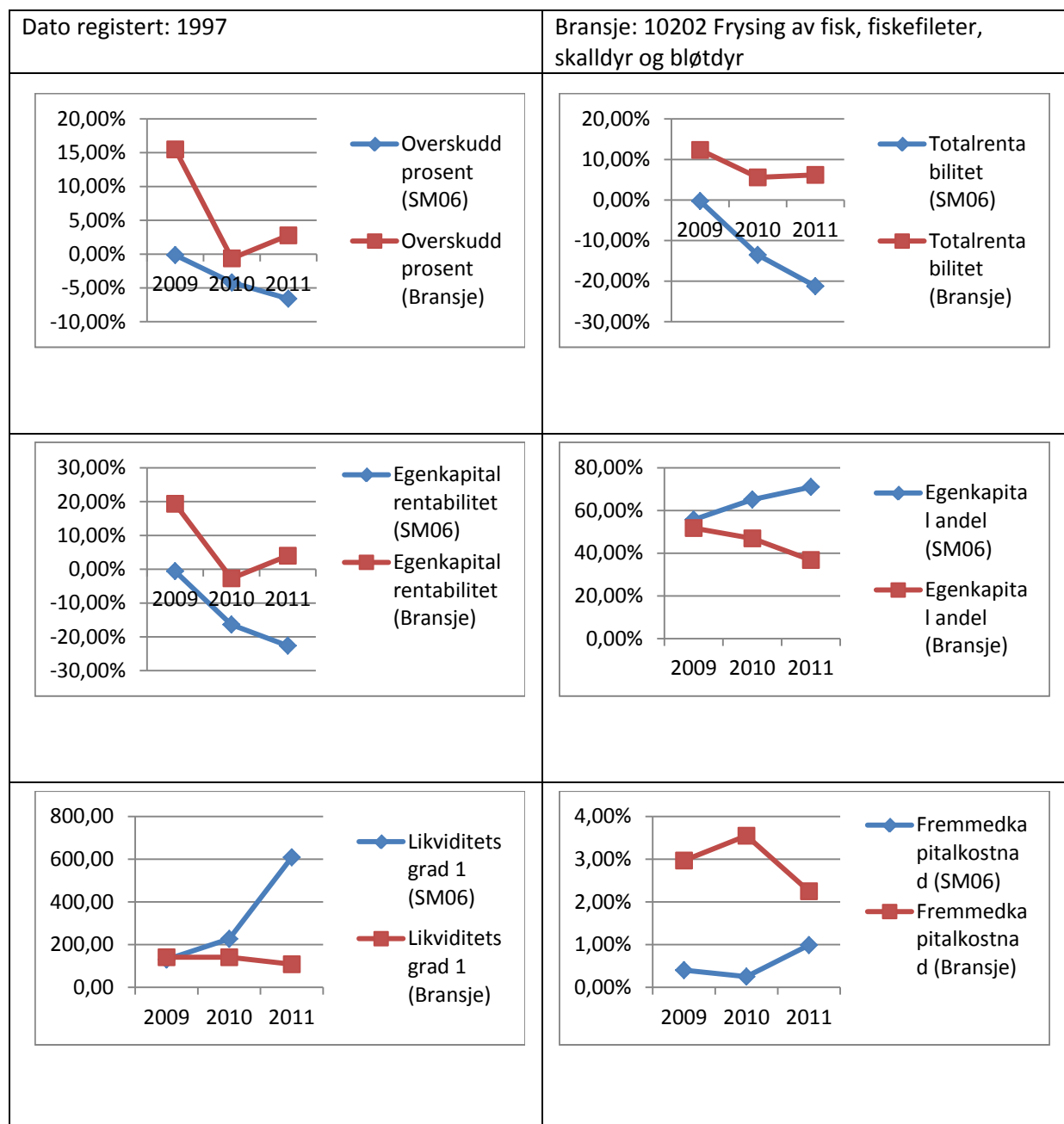
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A	19	-297
2008	AAA	6,5	4565
2009	A-AA		-274
2010	AA	2	-333
2011	AA	2	-116
2012		2	379
Endring 2007-2011/12	+1	-17	+676

Rapport SM05

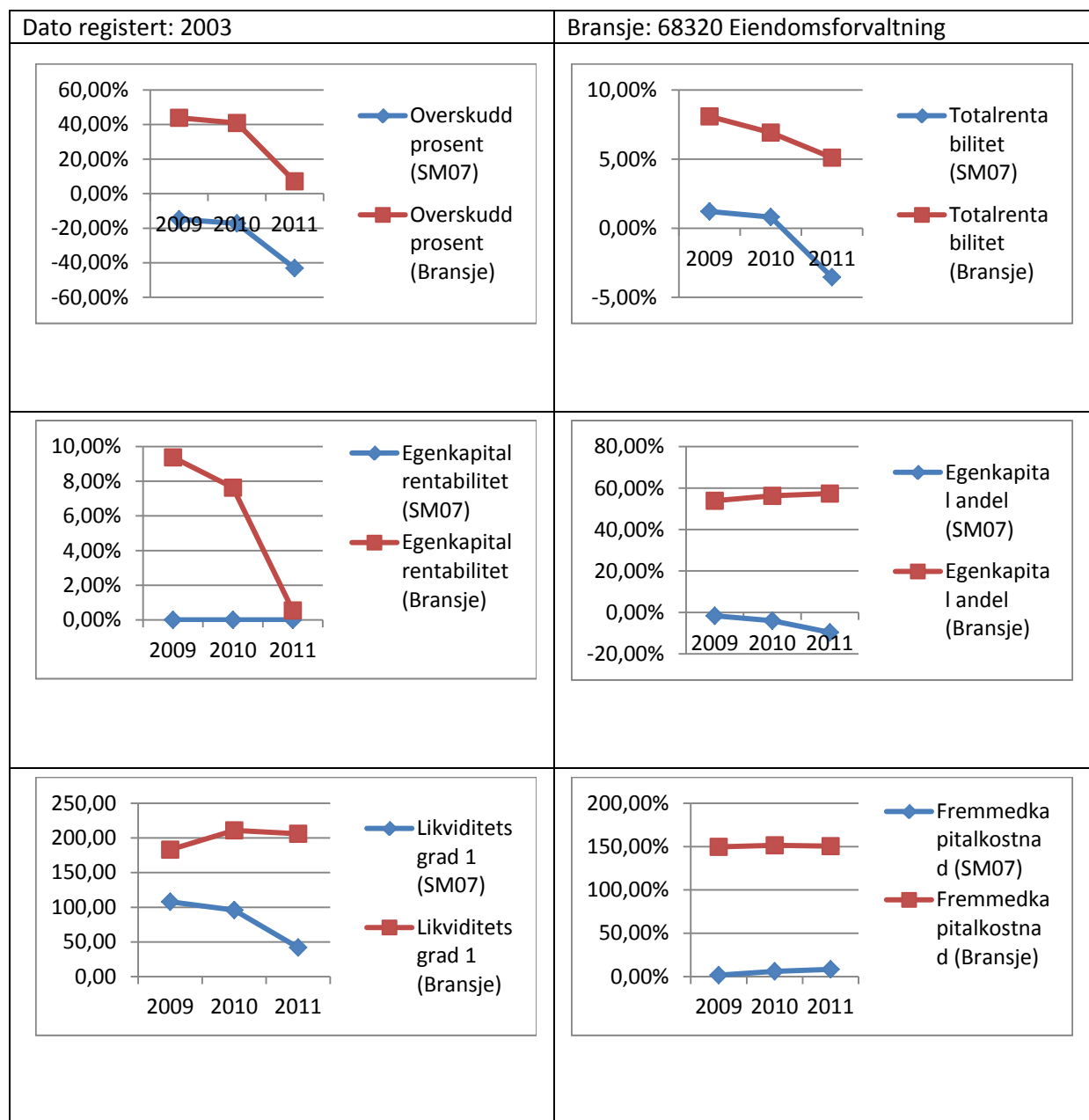
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA-AAA	11,5	7 261
2008	AAA	13	7 387
2009	AAA	13	6 488
2010	AAA	15,5	6 658
2011	AAA	14	8 486
2012		13,5	8 159
Endring 2007-2011/12	0	+2	+898

Rapport SM06

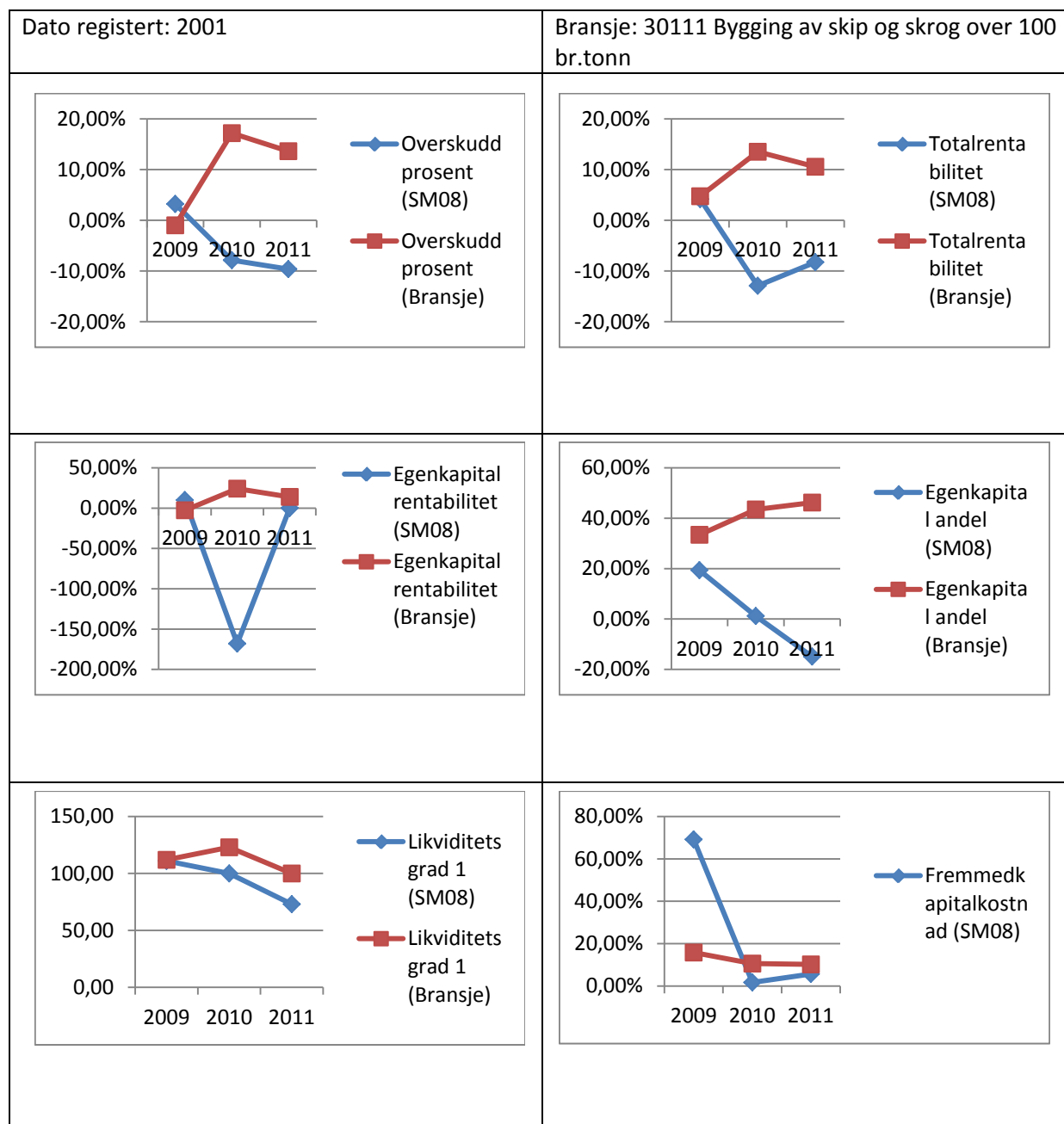
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA	15	4 086
2008	AA	23	4 514
2009	AA	25	8 665
2010	AA	26	4 075
2011	AA	26	1 108
2012		12	5 270
Endring 2007-2011/12	0	-3	+1184

Rapport SM07

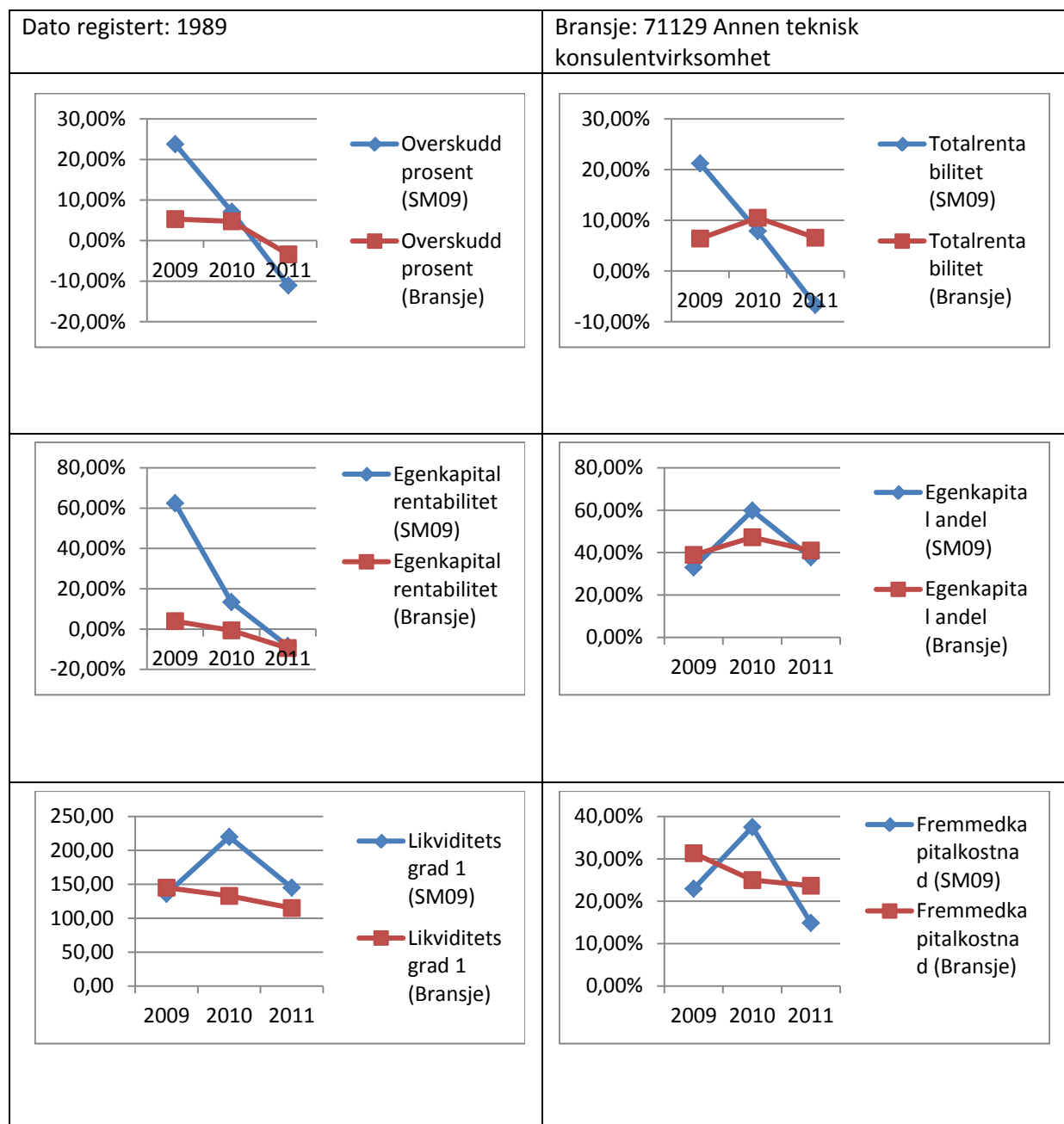
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A	8	1365
2008	A	9	1632
2009	B	6,5	2757
2010	B	2	462
2011	B	2	-412
2012		2	175
Endring 2007-2011/12	-1	-6	-1190

Rapport SM08

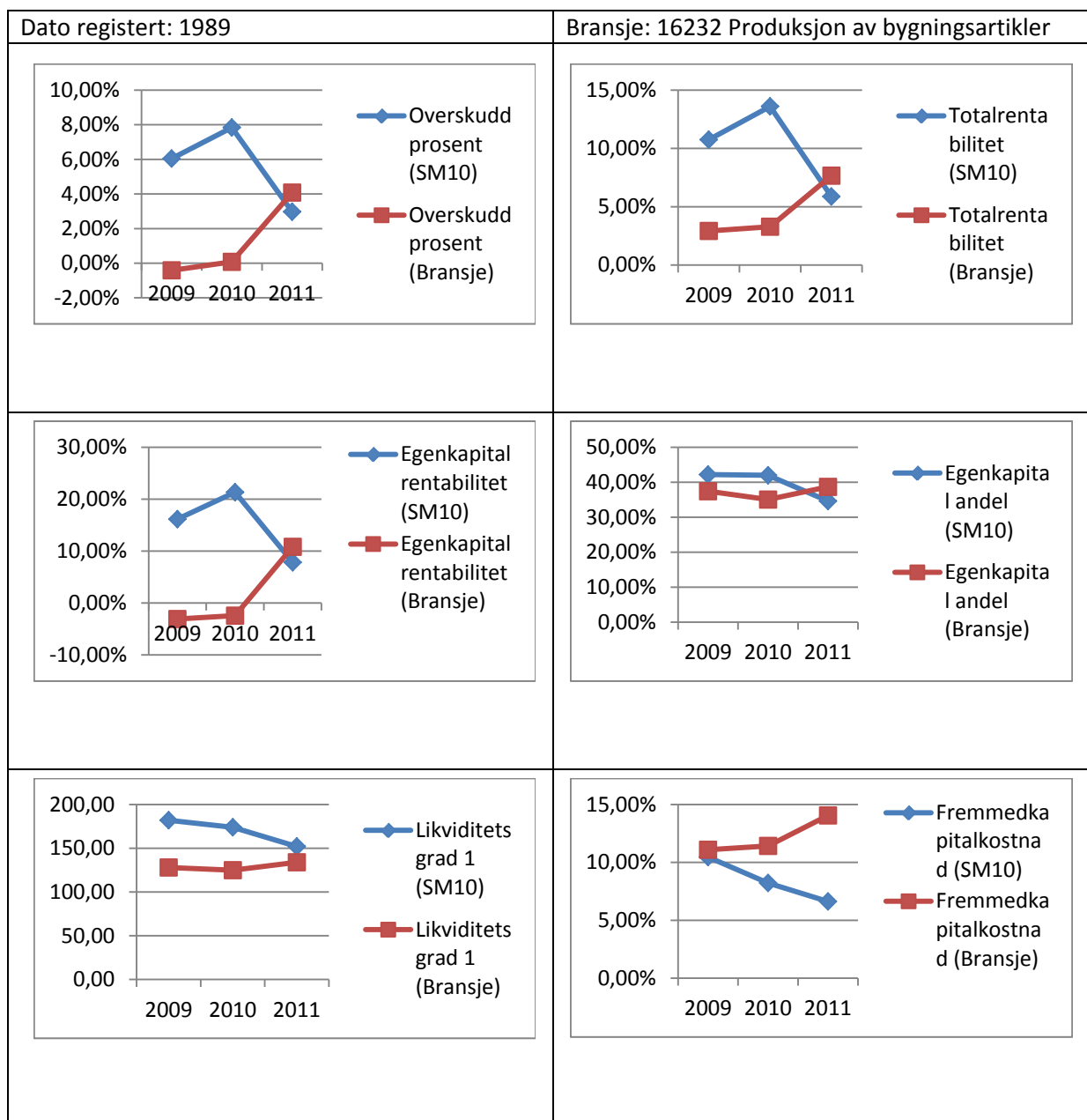
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AAA	21	9 560
2008	AA	23	7 893
2009	AA	19	7 596
2010	B	24	9 533
2011	B	22	5 821
2012		21	15 387
Endring 2007-2011/12	-3	0	+5827

Rapport SM09

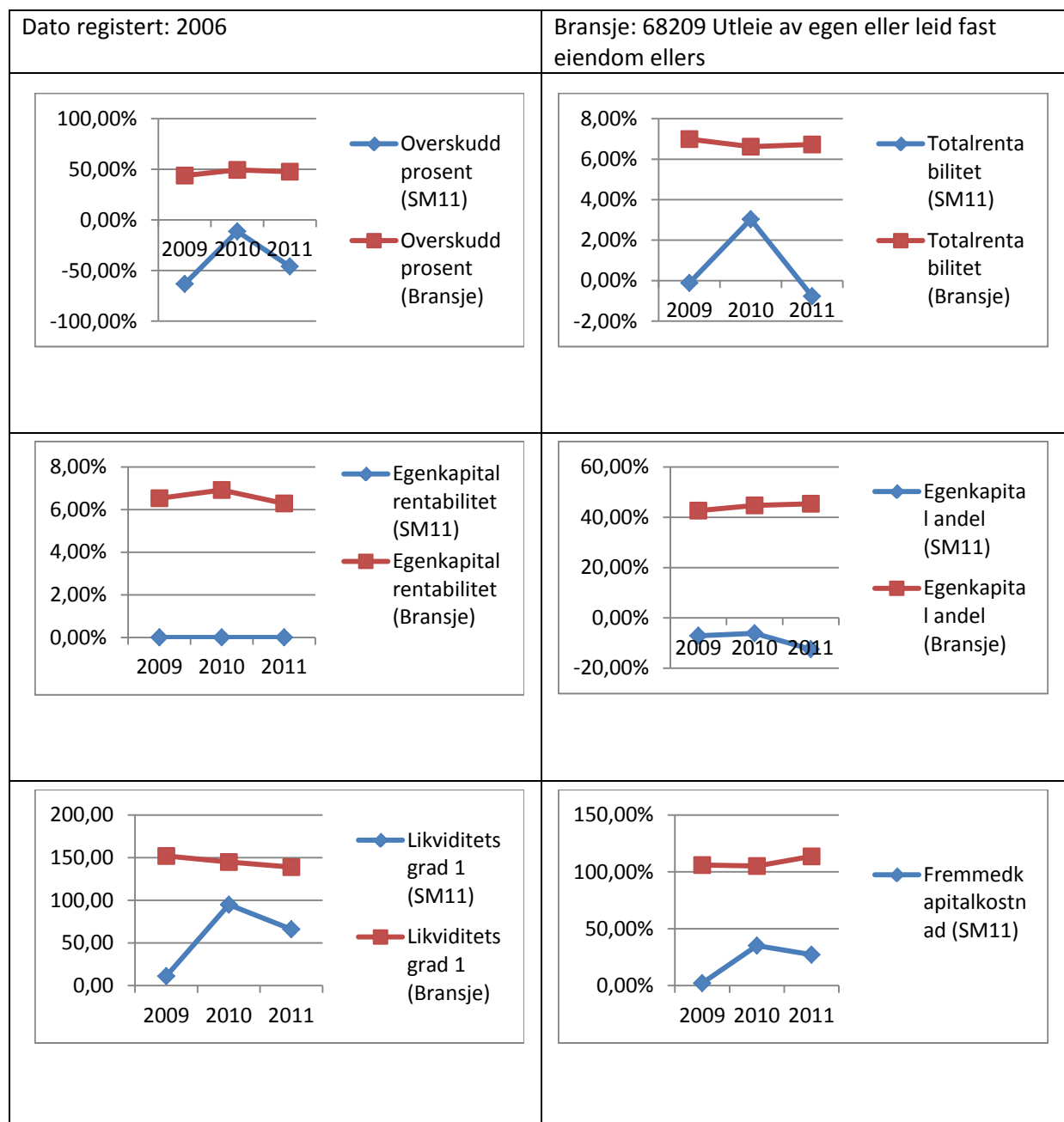
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AAA	6	5 554
2008	AA		9 260
2009	AAA		5 189
2010	AA	6	3 902
2011	AA	6	3 162
2012		4,5	2 857
Endring 2007-2011/12	-1	-1,5	-2697

Rapport SM10

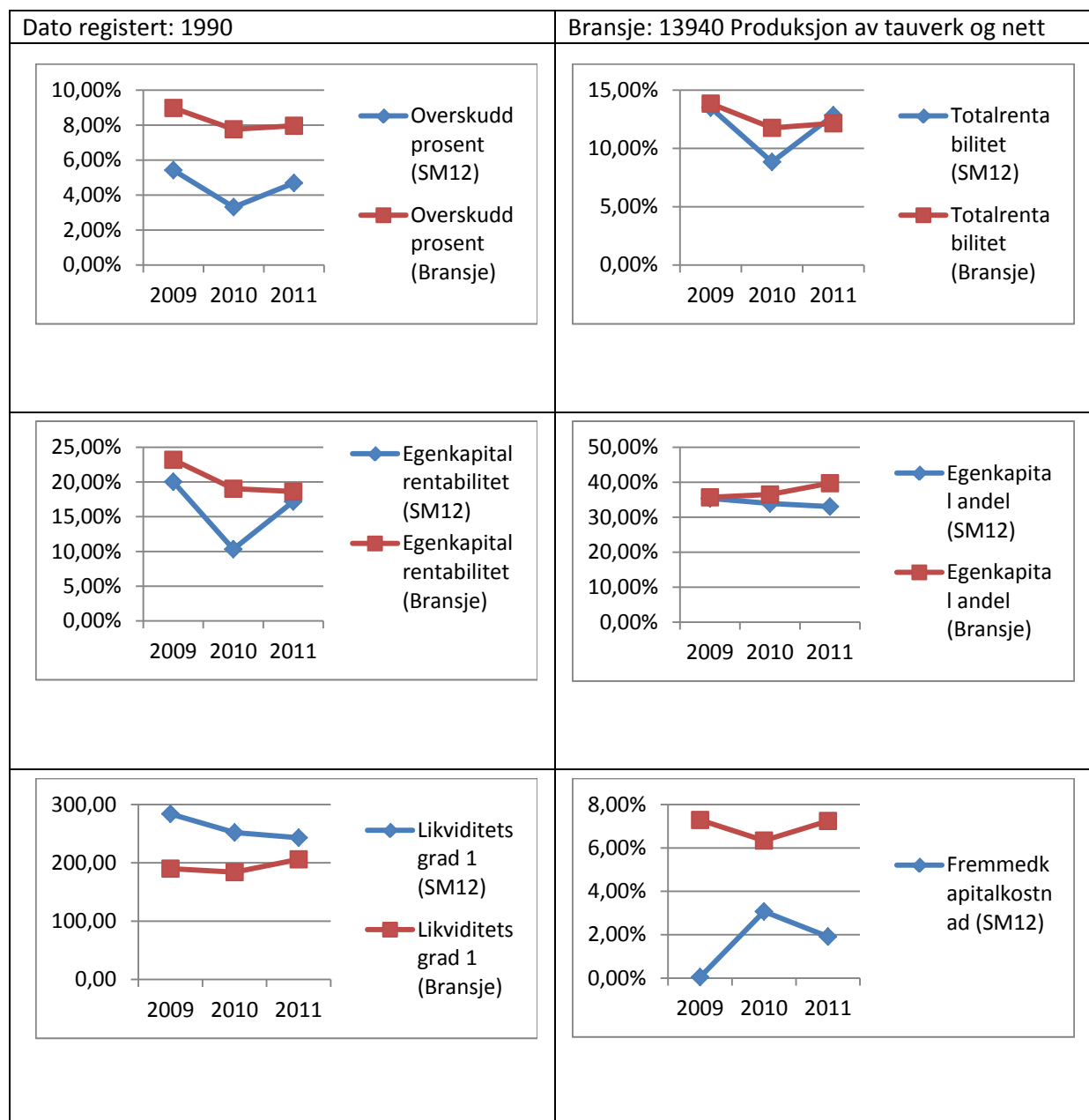
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA	59	26 479
2008	AAA	64	30 289
2009	AAA	65	30 602
2010	AAA	71	37 748
2011	AA	76	37 296
2012		84,5	42 088
Endring 2007-2011/12	0	+25,5	+15609

Rapport SM11

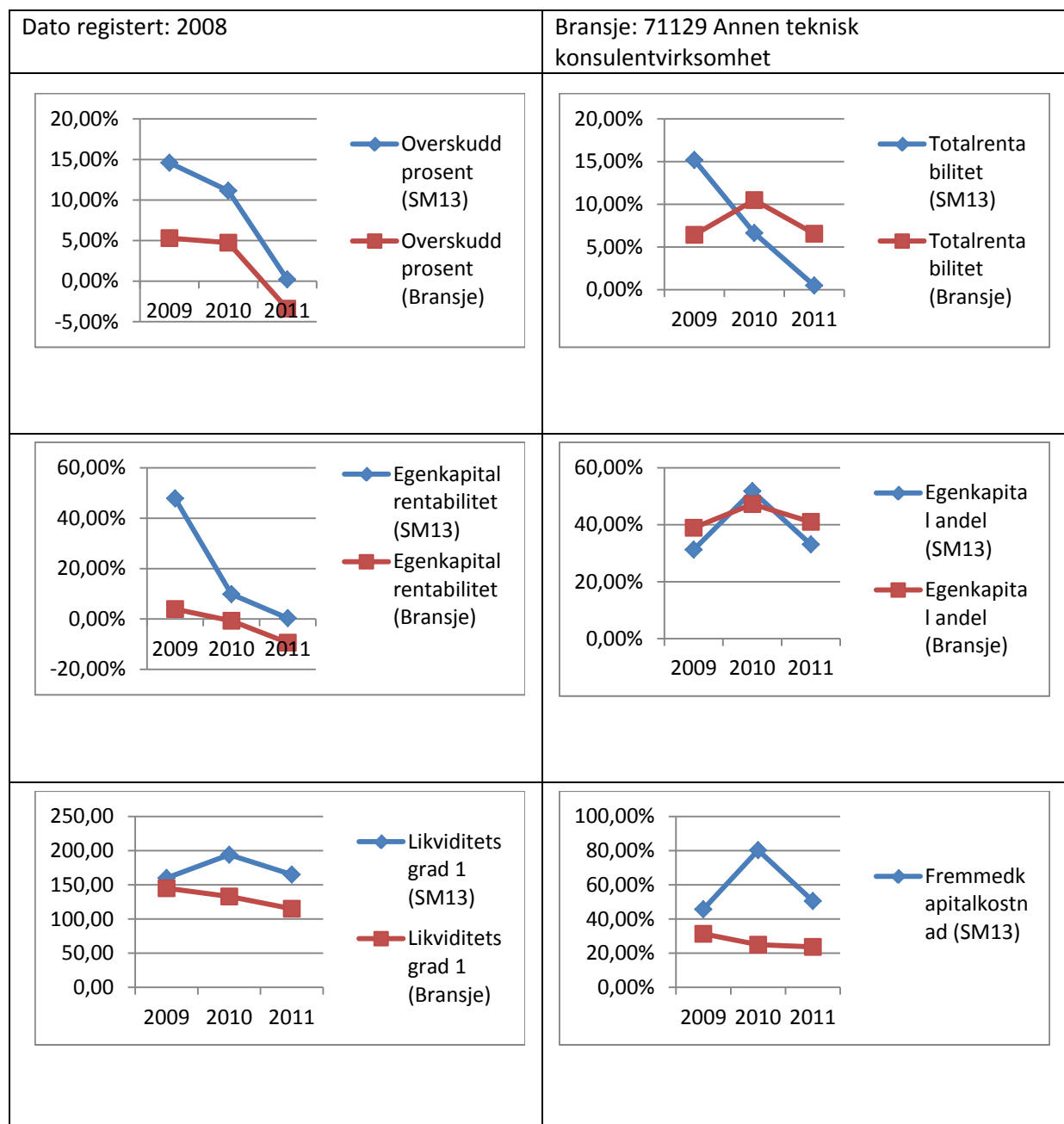
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A		-128
2008	B		-112
2009	B		118
2010	B	0	286
2011	B	0	12
2012		0	60
Endring 2007-2011/12	-1	0	+188

Rapport SM12

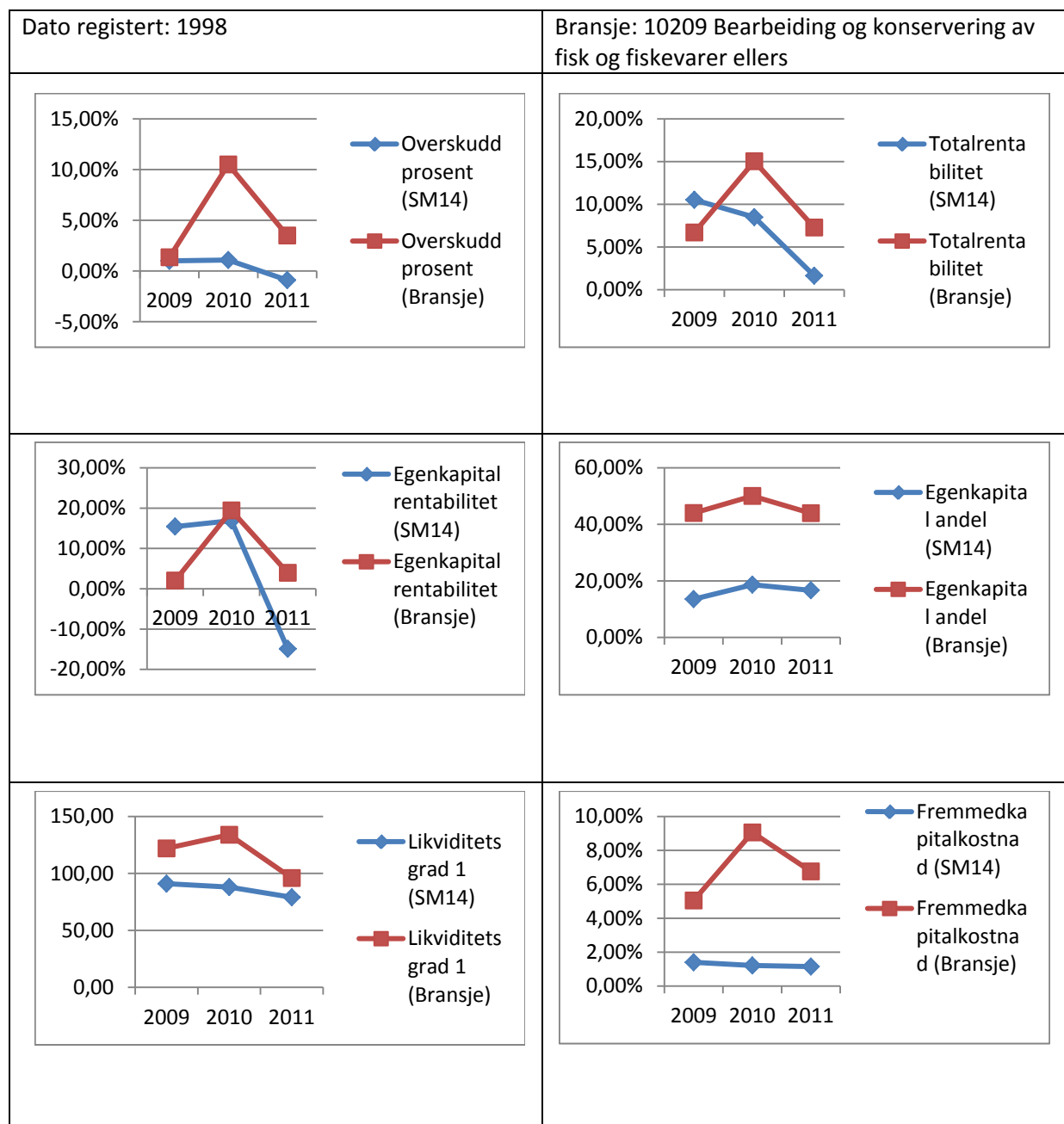
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA	79	37 148
2008	AA	114	54 489
2009	AAA	101	52 178
2010	AA	104	50 172
2011	AAA	105	62 372
2012		108	64 991
Endring 2007-2011	+1	+29	+27843

Rapport SM13

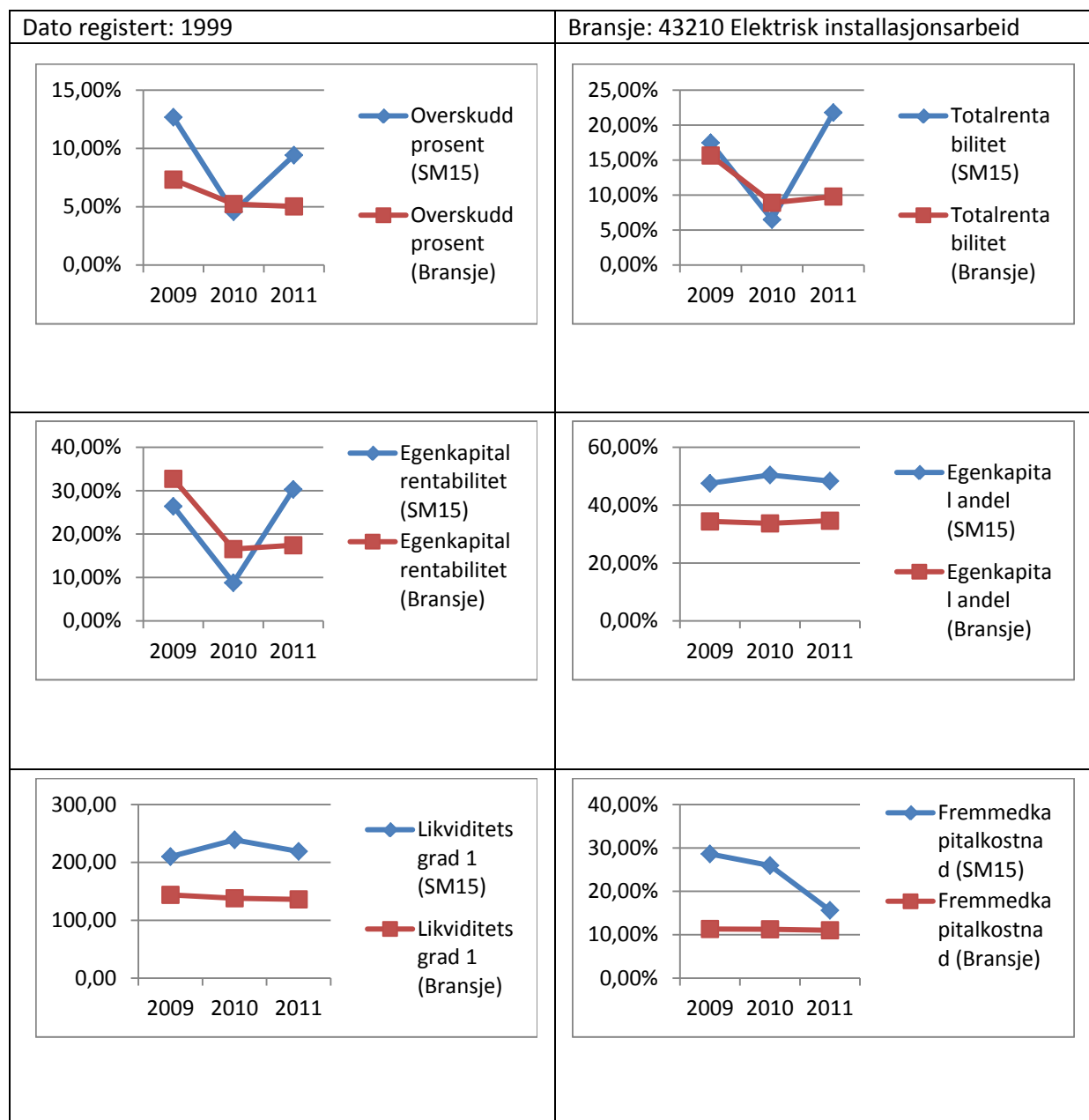
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007			
2008	A	3	4 234
2009	AA-AAA		2 290
2010	AA		1 798
2011	AA		1 736
2012		4,5	3 854
Endring 2007-2011/12	+1	+1,5	-380

Rapport SM14

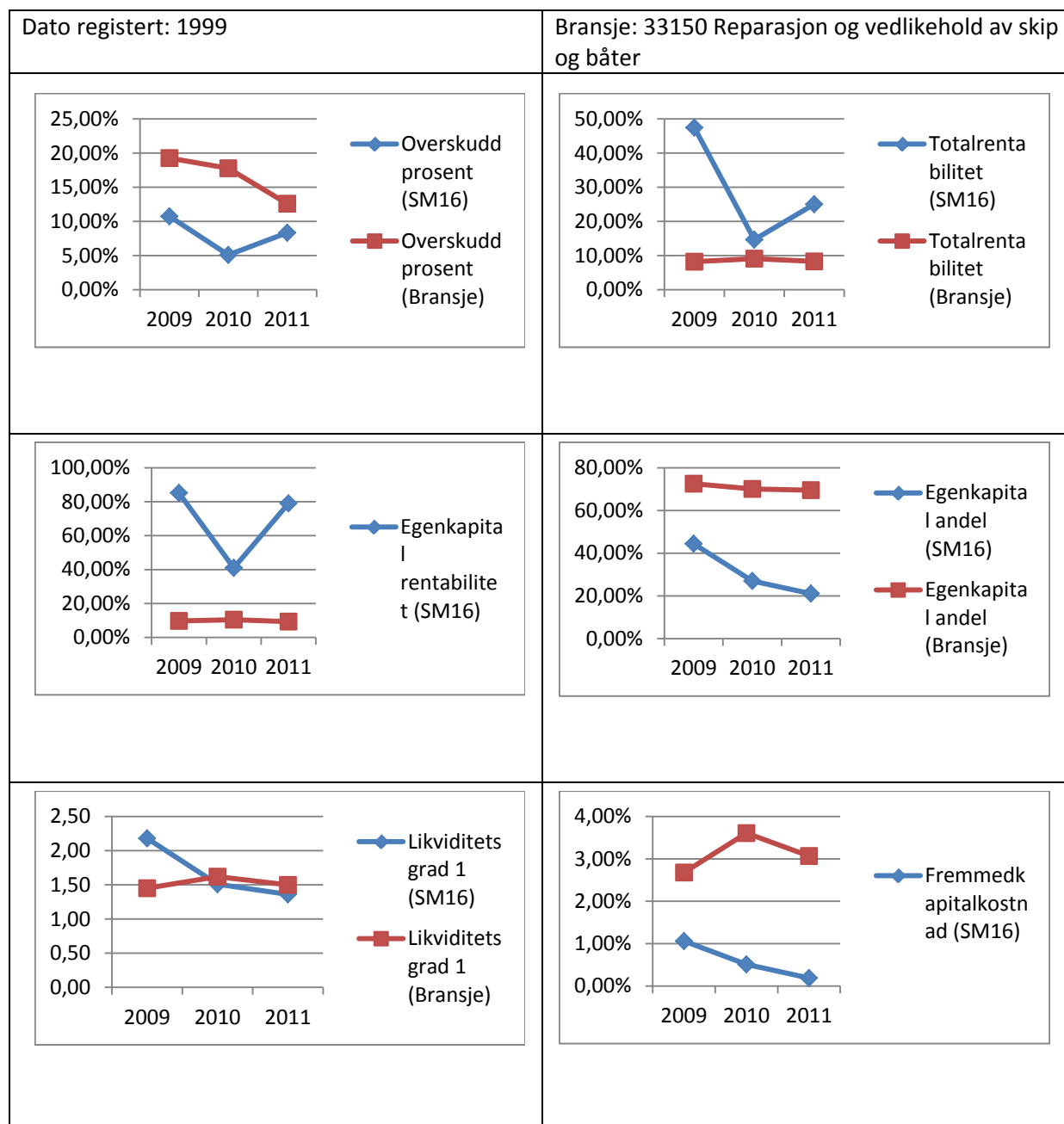
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	B	18	3 694
2008	A	19	6 712
2009	A	22	7 299
2010	A	21,5	7 803
2011	B		6 974
2012		21	7 721
Endring 2007-2011/12	0	+3	+4027

Rapport SM15

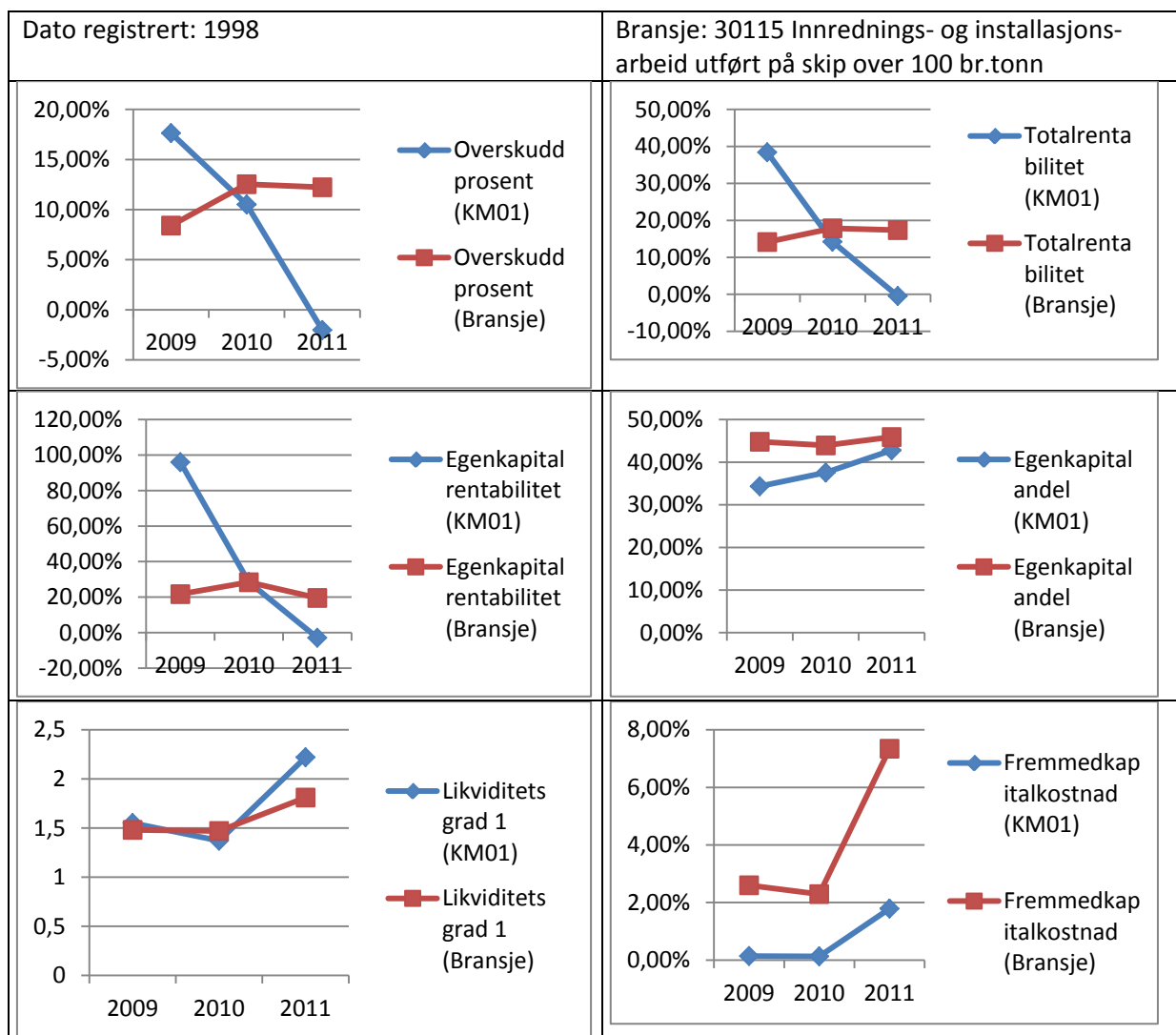
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AAA	18	12 345
2008	AAA	19	10 111
2009	AAA	18,5	12 482
2010	AA	20,5	11 495
2011	AAA	22	16 143
2012		22	13 359
Endring 2007-2011	0	+4	+1014

Rapport SM16

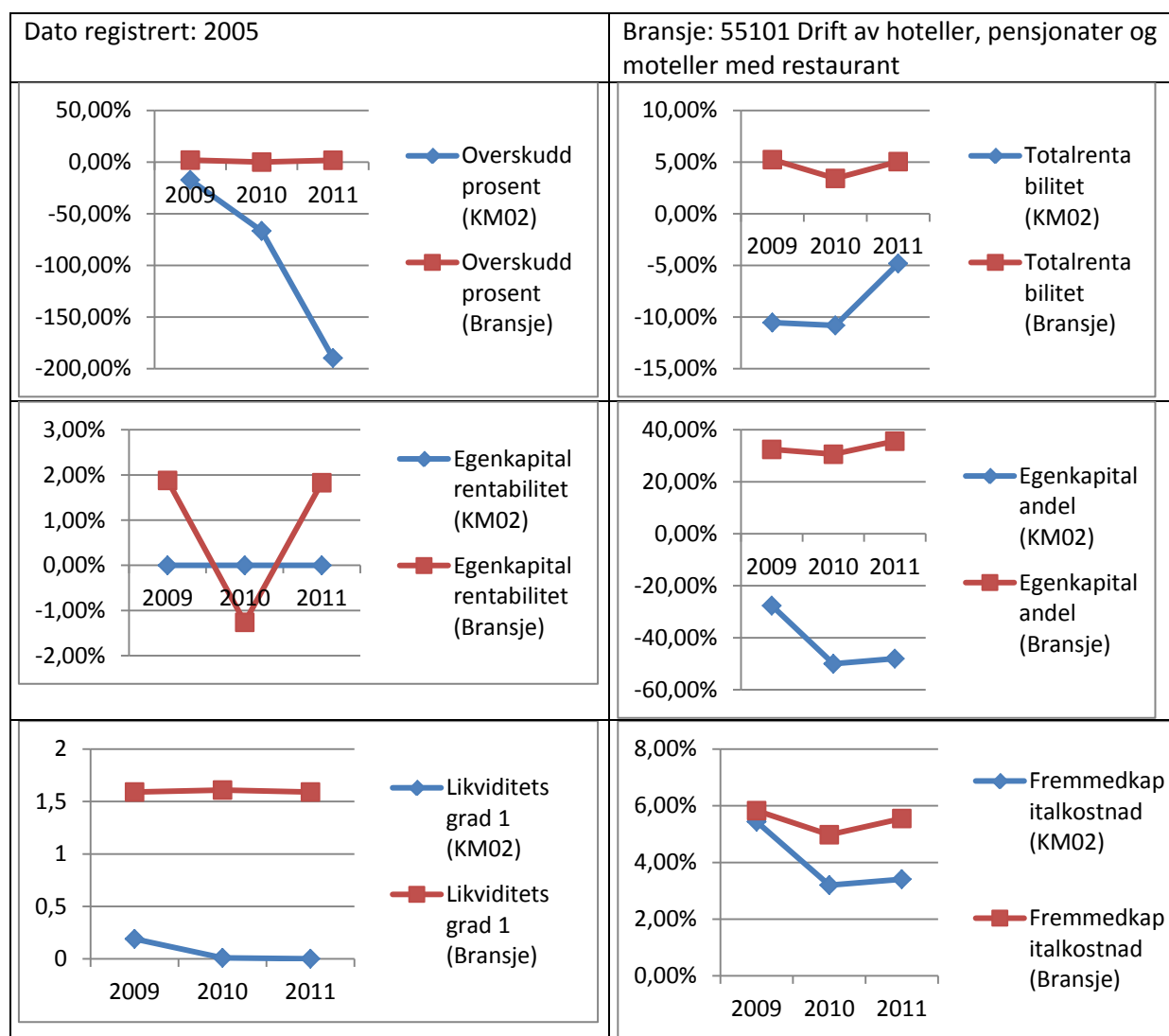
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA	13	4 008
2008	AA	11	4 860
2009	AAA	12,5	8 145
2010	AA	13,5	7 072
2011	AA	14,5	9 566
2012		12	6 611
Endring 2007-2011/12	0	-1	+2603

Rapport KM01

Rekneskapsår	Rating bokstavverdi	Gjennomsnittleg tal tilsette	Verdiskaping (1000 NOK)
2007	A	15,5	5 990
2008	AAA	15	8 338
2009	AAA	13,5	14 706
2010	AAA	12	8 537
2011	AA	14	4 902
2012		21,5	16 245
Endring 2007-2011/12	+1	+6	+10255

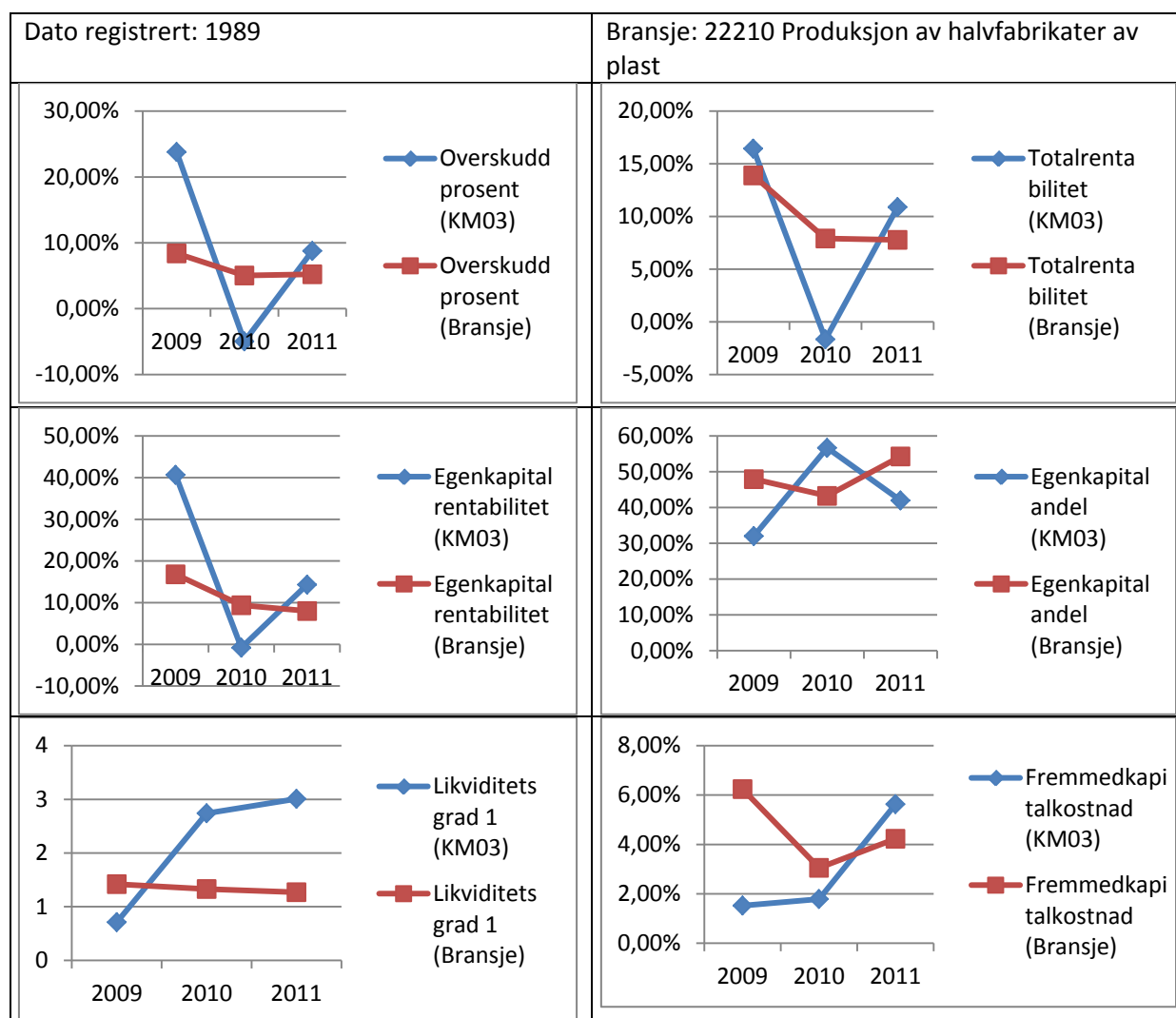
Rapport KM02

Rekneskapsår	Rating	Gjennomsnittleg tal tilsette	Verdiskaping (i 1000 NOK)	Verdiskaping i alternativ bedrift
2007	B-C-B	13	2832	953
2008	B-C	14	2098	
2009	C	18	2491	1274
2010	C-B	7	-499	3804
2011	B		-437	4815
2012			-348	5960
Endring 2007-2011/12	0	-6	-3180	+5007

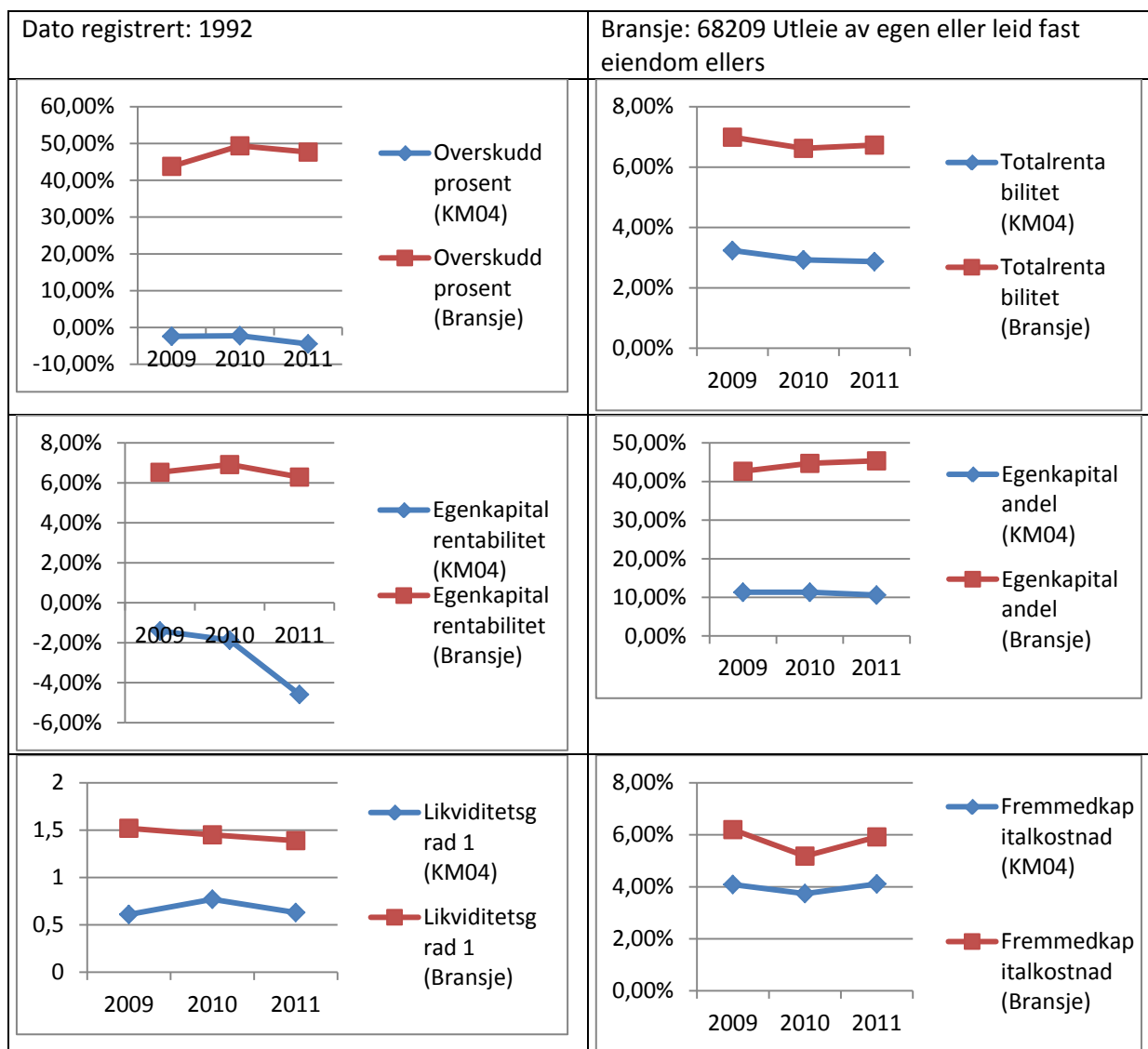
Overførte inntekter til anna selskap frå år 2010. Dette forklarar negativ utvikling i verdiskaping og gjer samanlikning med bransjen 2009-11 meiningslaus.

Rapport KM03

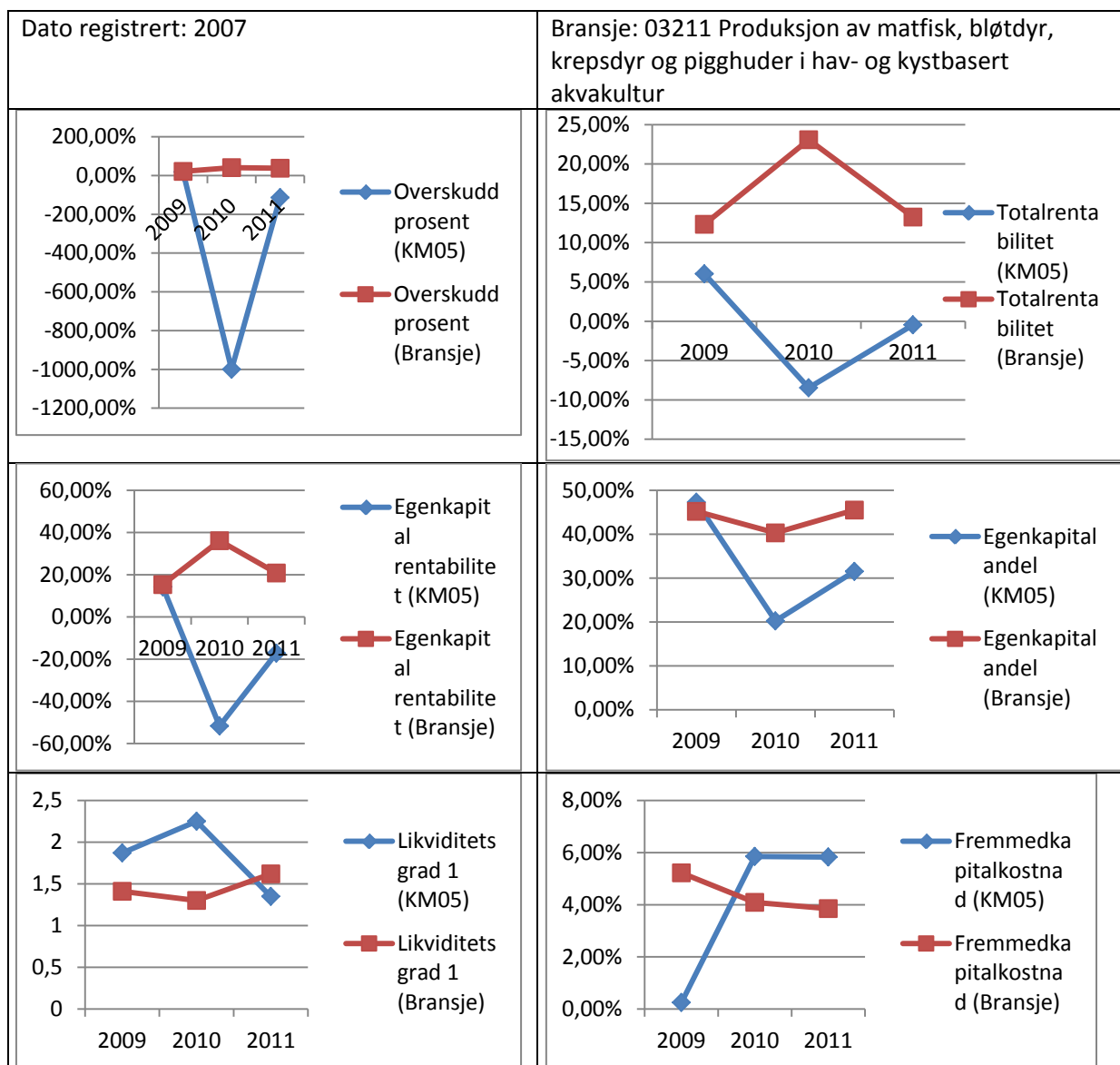
Rekneskapsår	Rating	Gjennomsnittleg tal tilsette	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AAA	8	3441
2008	AA	9	7299
2009	AA	9	2992
2010	AA	12	3868
2011	AAA	21,5	11641
2012		26	11861
Endring 2007-2011/12	0	+18	+8420

Rapport KM04

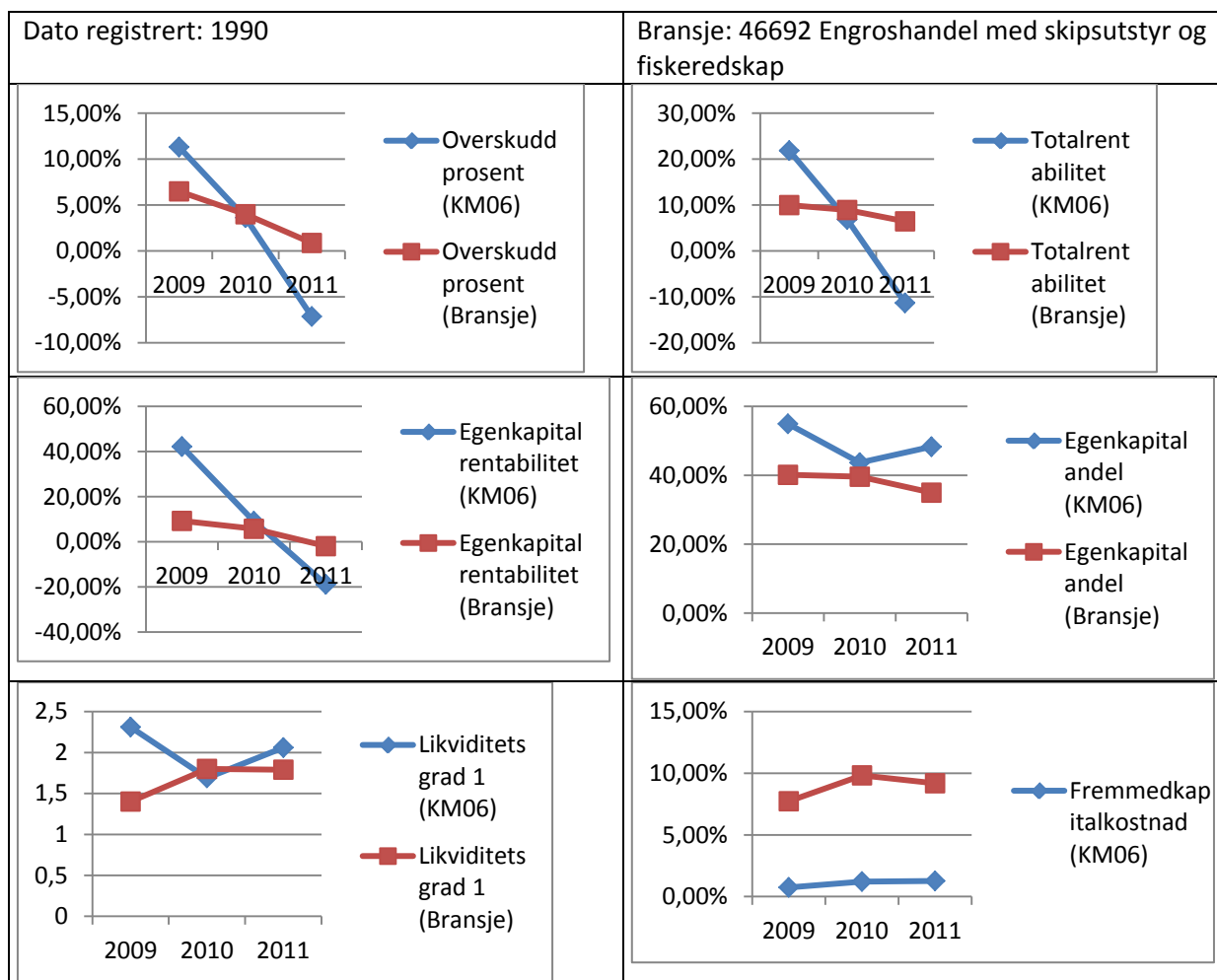
Rekneskapsår	Rating	Gjennomsnittleg tal tilsette	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA	8,5	17728
2008	AA	14	16750
2009	A	11,5	13457
2010	A	14,5	12854
2011	A	20	13378
2012		18,5	16199
Endring 2007-2011/12	-1	+10	-1529

Rapport KM05

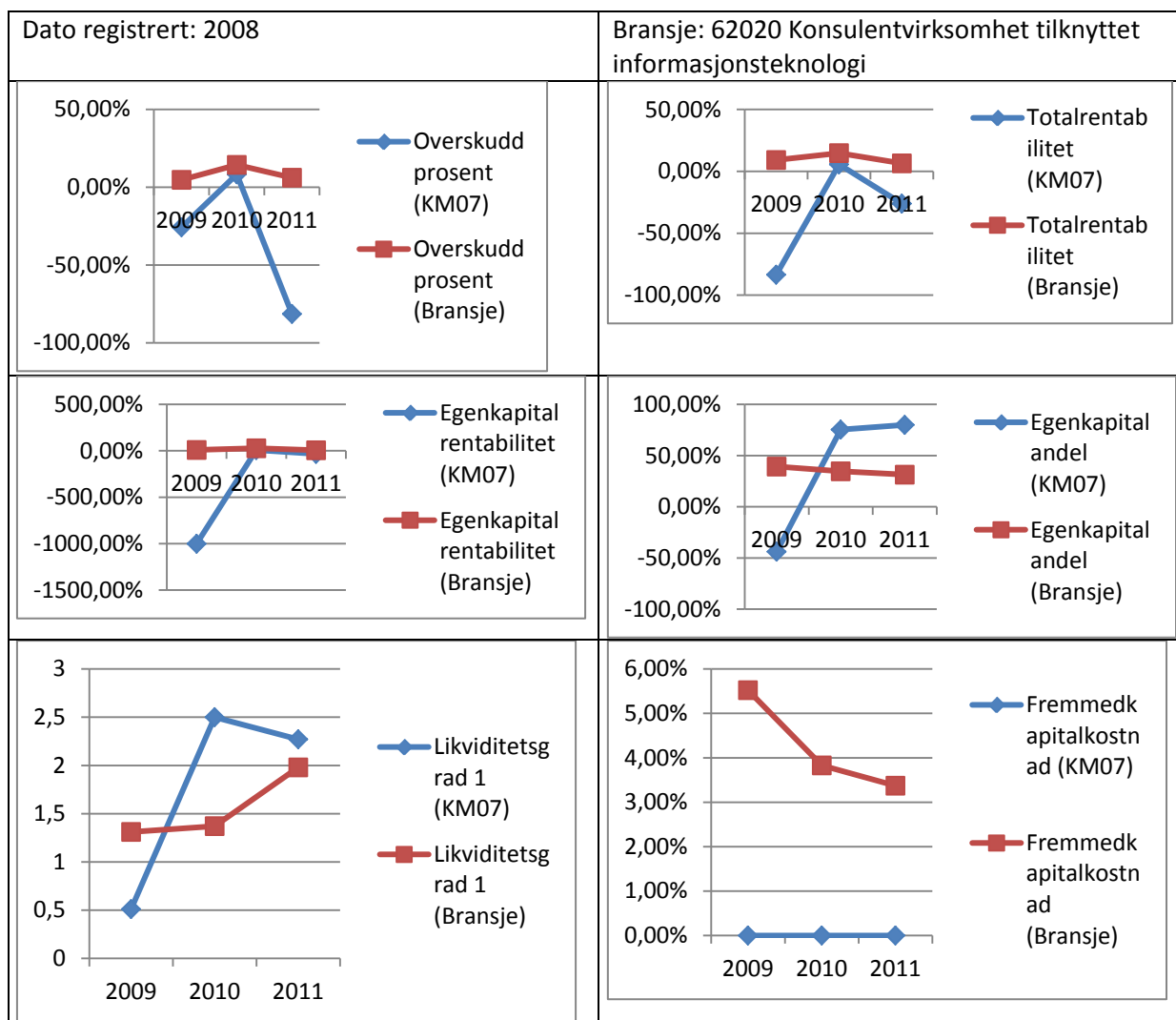
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A		-7
2008	B		-87
2009	A		40
2010	A		-113
2011	A	1,5	435
2012			548
Endring 2007-2011/12	0	Usikkert	+555

Rapport KM06

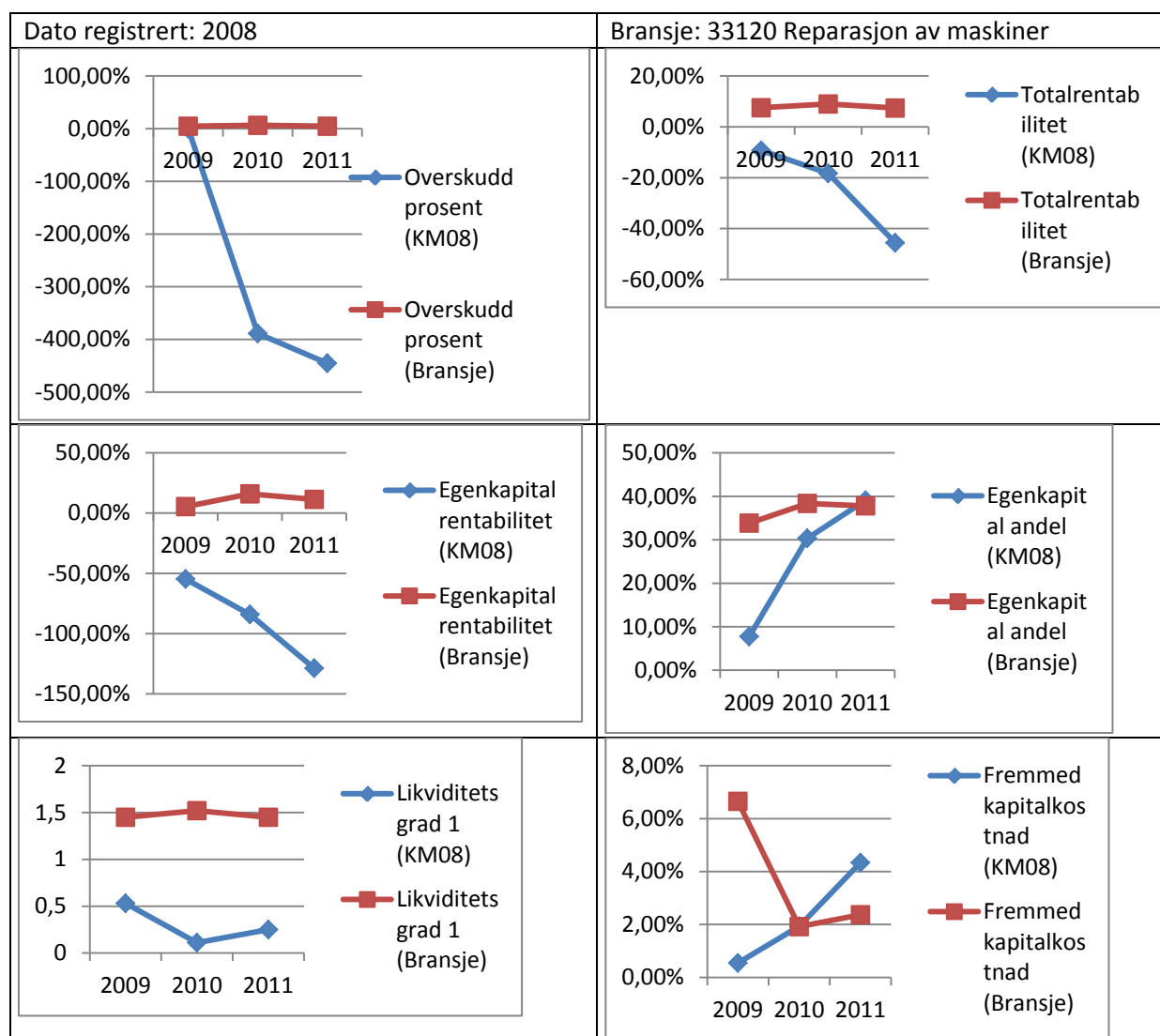
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA	8	5980
2008	AA-Ingen rating	14	9735
2009	AA		10914
2010	AA	13	6987
2011	AA	12	4313
2012			3623
Endring 2007-2011/12	0	+4	-2357

Rapport KM07

Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007			
2008	AN-A		98
2009	B		415
2010	AA		465
2011	A		-542
2012			992
Endring 2007-2011/12	0		+894

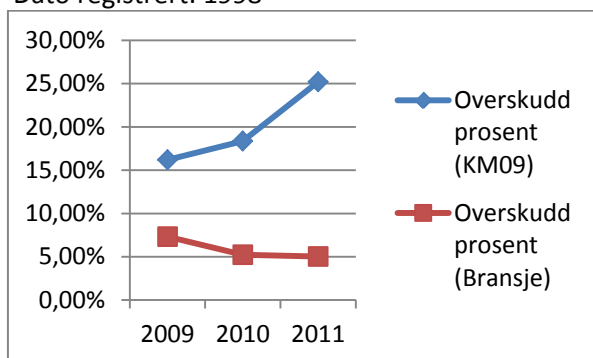
Rapport KM08

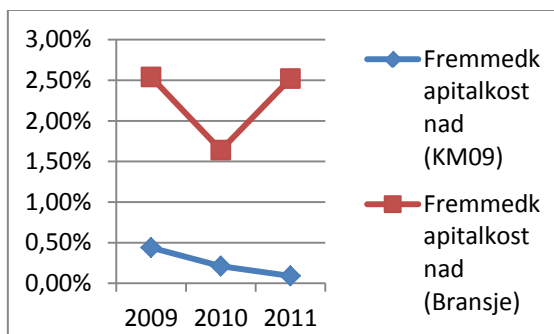
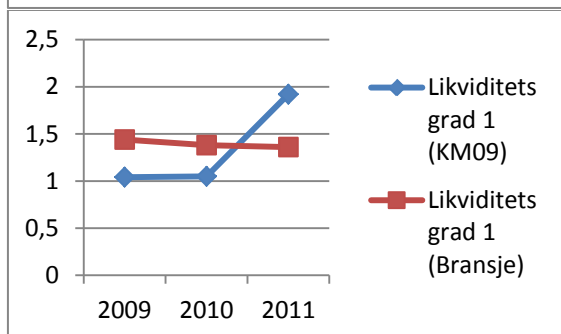
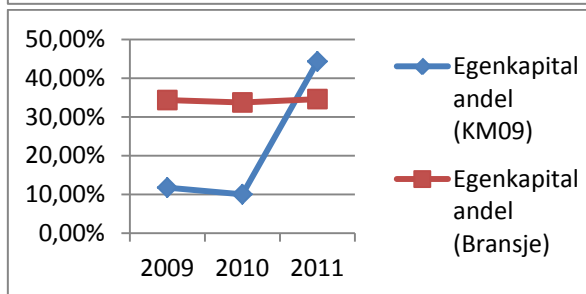
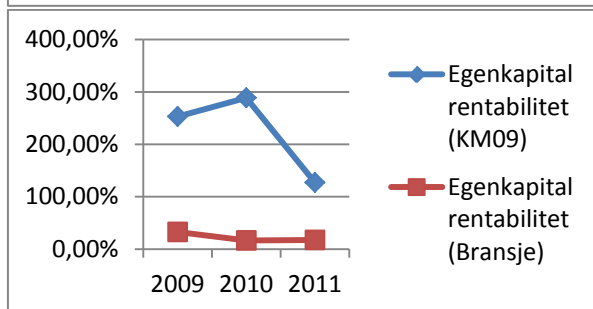
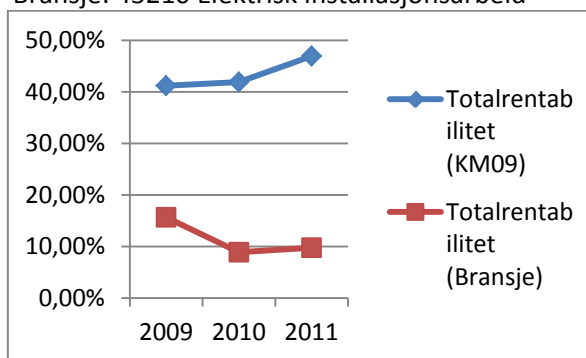
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007			
2008	AN (nytt)-A		-4
2009	B		-42
2010	A		-223
2011	A		-655
2012			-977
Endring 2007-2011/12	0		-973

Rapport KM09

Dato registrert: 1998

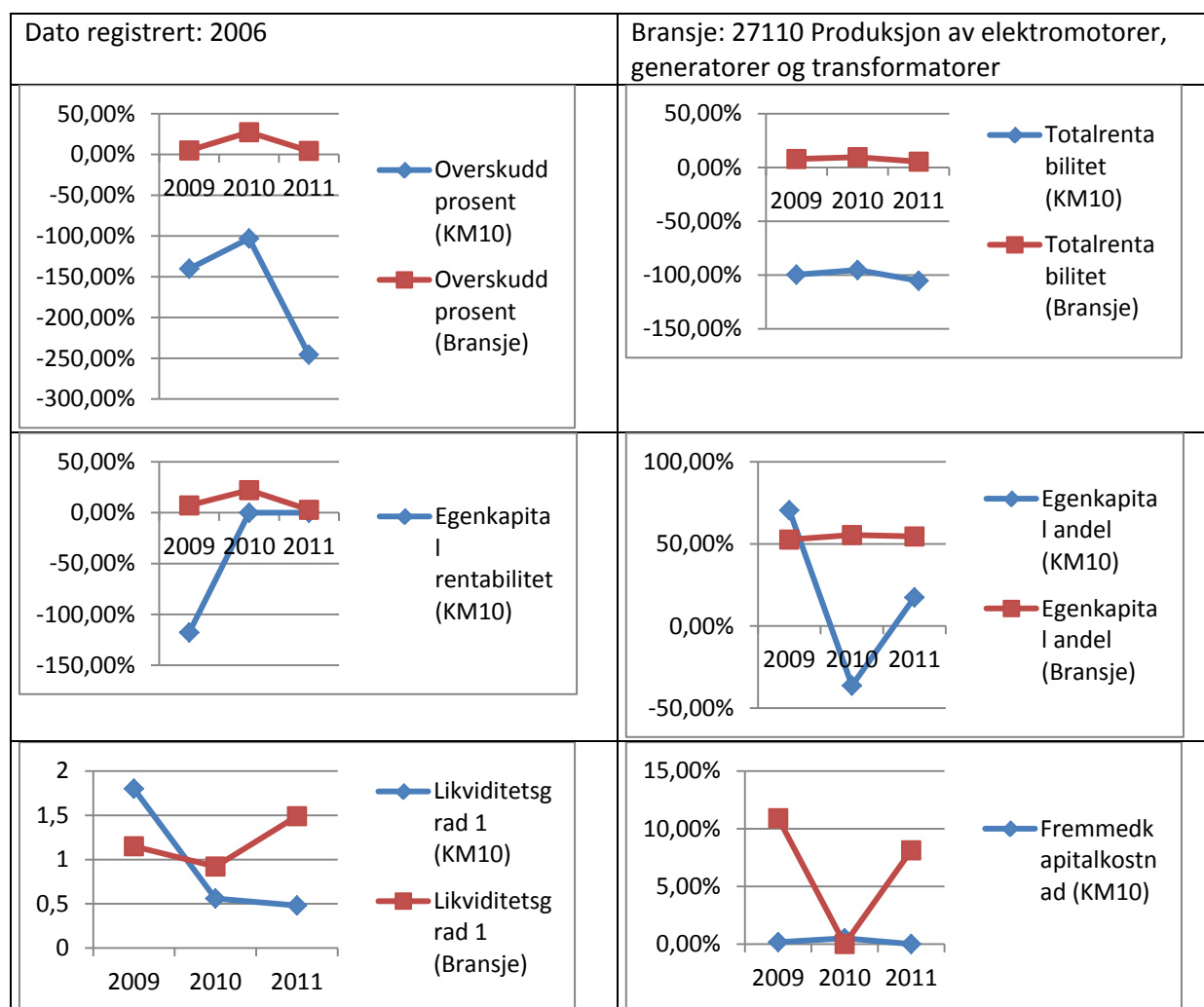

Bransje: 43210 Elektrisk installasjonsarbeid

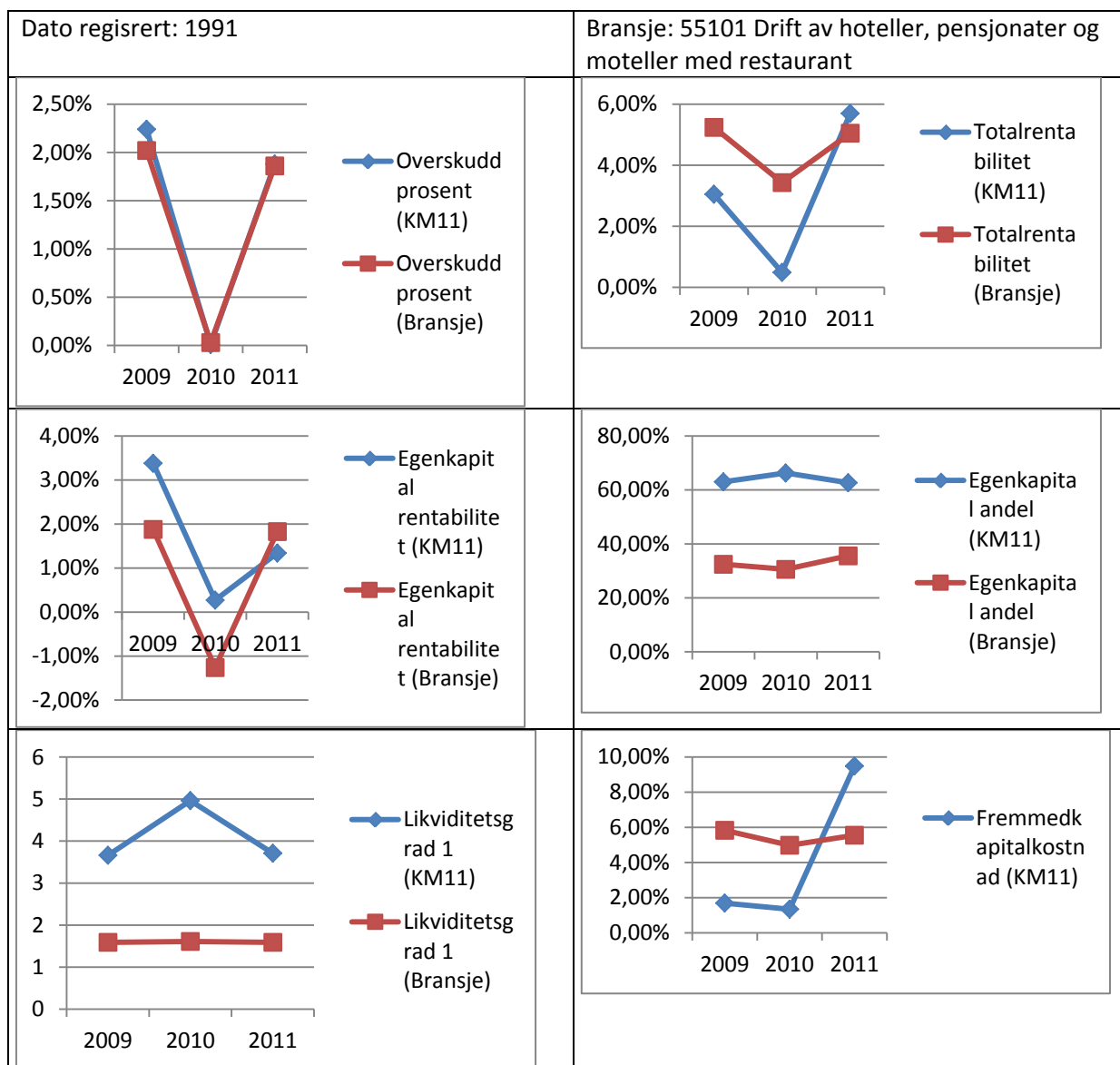
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA	26,5	15991
2008	AA	30	17946
2009	AA	36,5	26578
2010	AA	48	34289
2011	AAA	48	35872
2012		44	27184
Endring 2007-2011/12	+1	+17,5	+11193

Rapport KM10

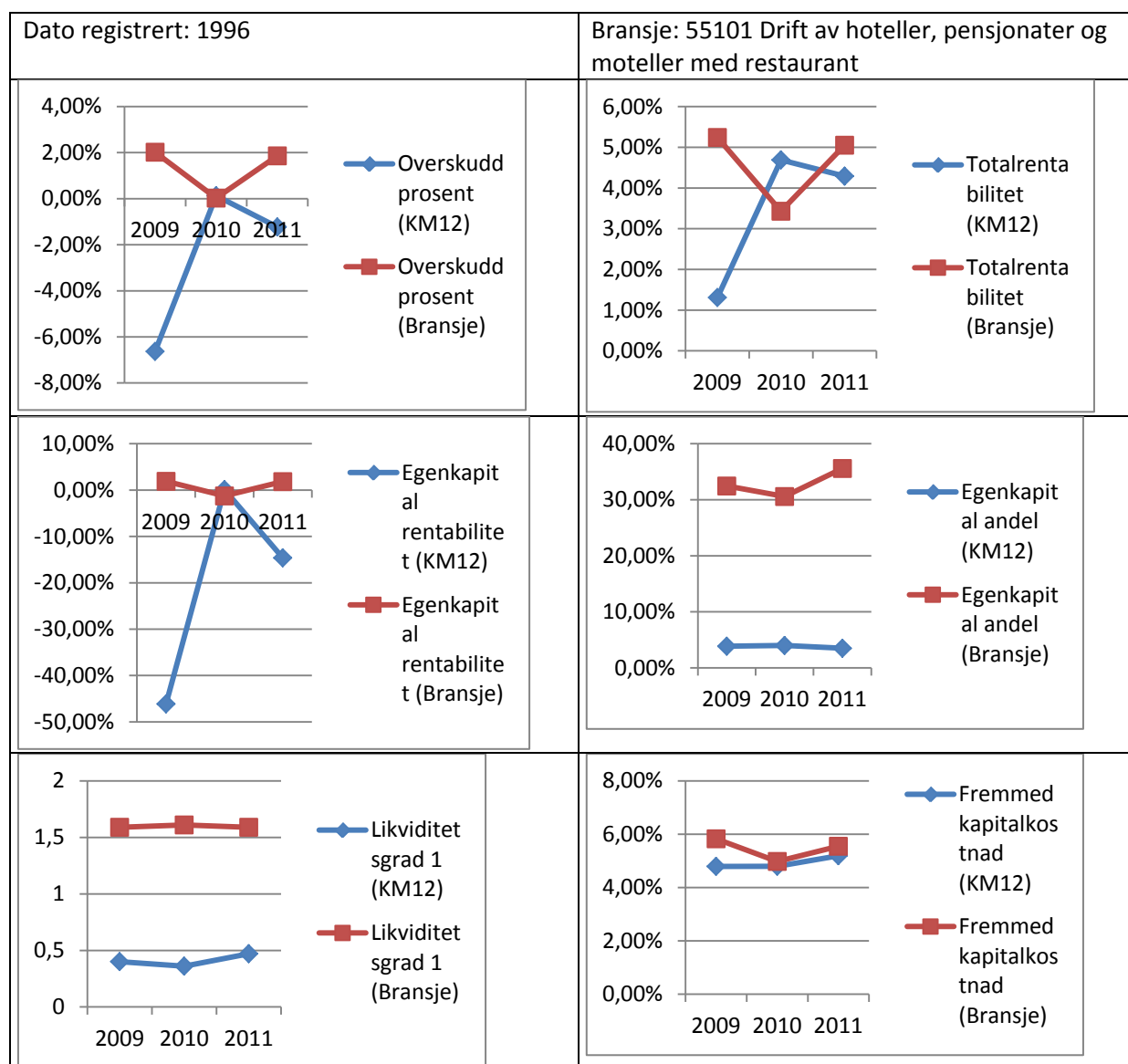
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	B		-1131
2008	A		-2663
2009	A		-2237
2010	B		211
2011	B		-2410
2012			288
Endring 2007-2011/12	0		+1419

Rapport KM11

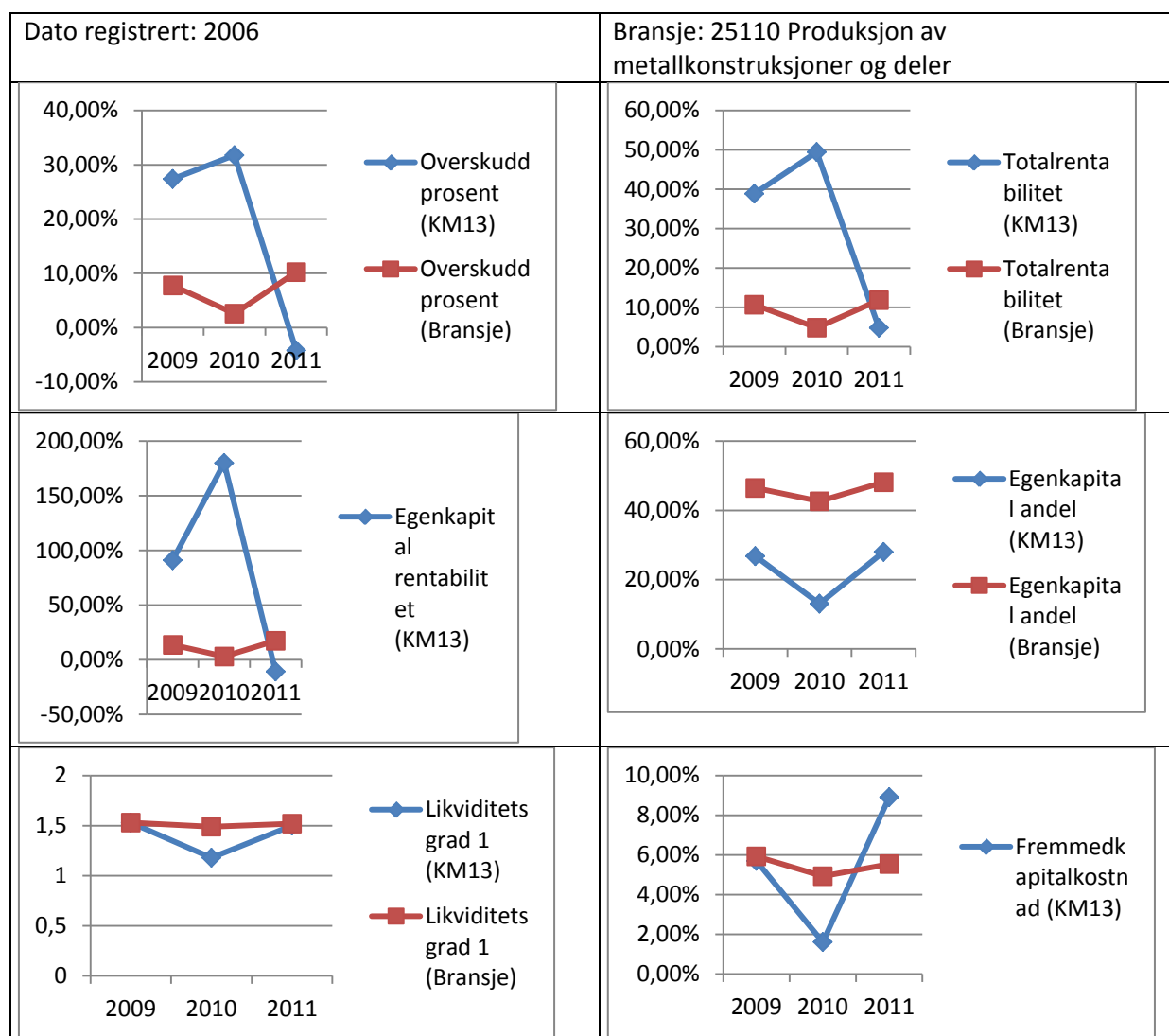
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AAA	8	5948
2008	AA	10	3853
2009	AA	6	3357
2010	AA	10	3719
2011	AA	9	4373
2012		11	3694
Endring 2007-2011/12	-1	+3	-2254

Rapport KM12

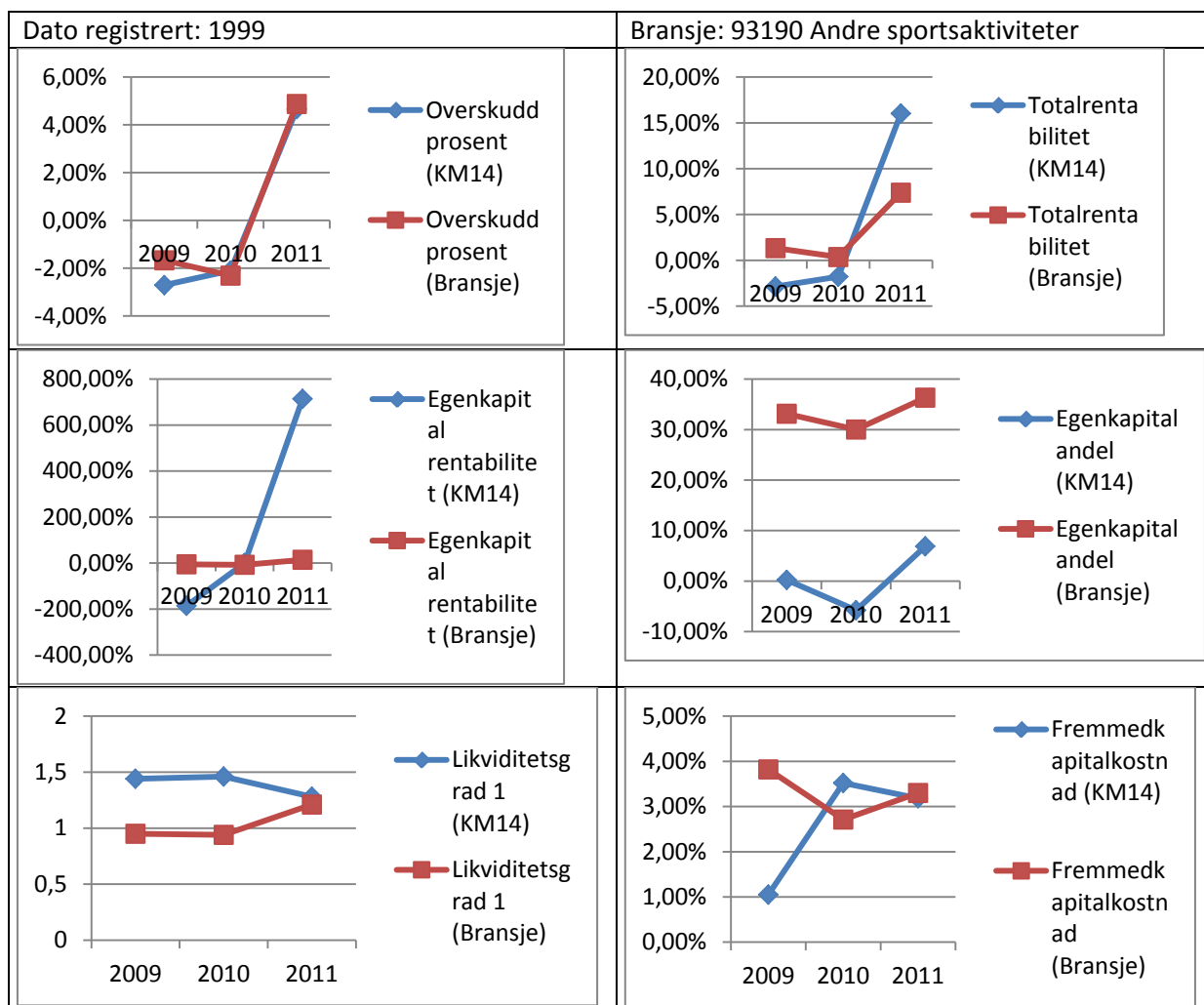
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A	25	15550
2008	B	40,5	15610
2009	B	31	13612
2010	A	38	16725
2011	B	42	16964
2012		49	15550
Endring 2007-2011/12	-1	+24	0

Rapport KM13

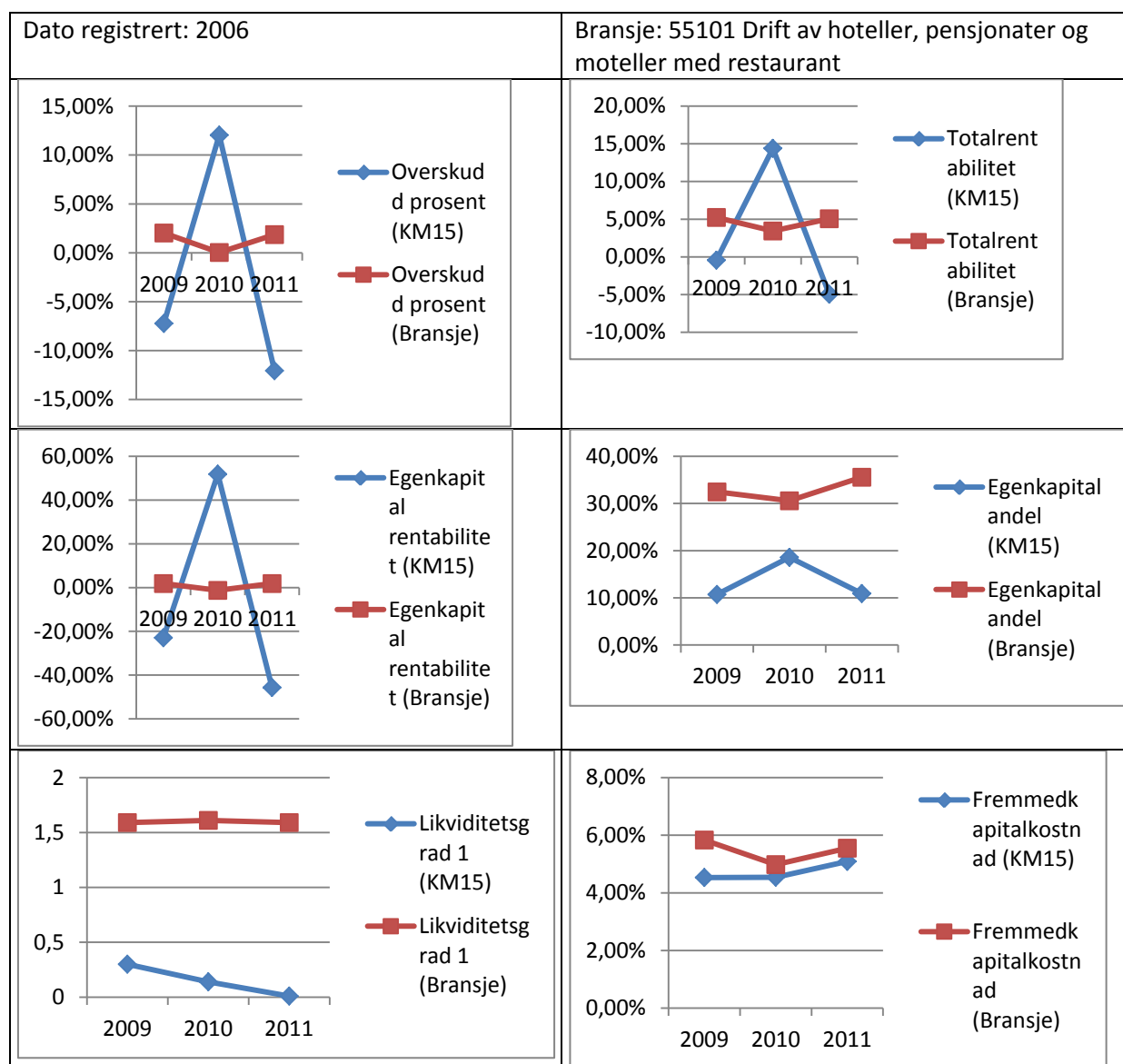
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A-AA	20	25378
2008	AAA	28	33412
2009	AAA	25,5	25742
2010	A-AA	31	37083
2011	AA	11,5	9976
2012		21	21721
Endring 2007-2011/12	0	+1	-3657

Rapport KM14

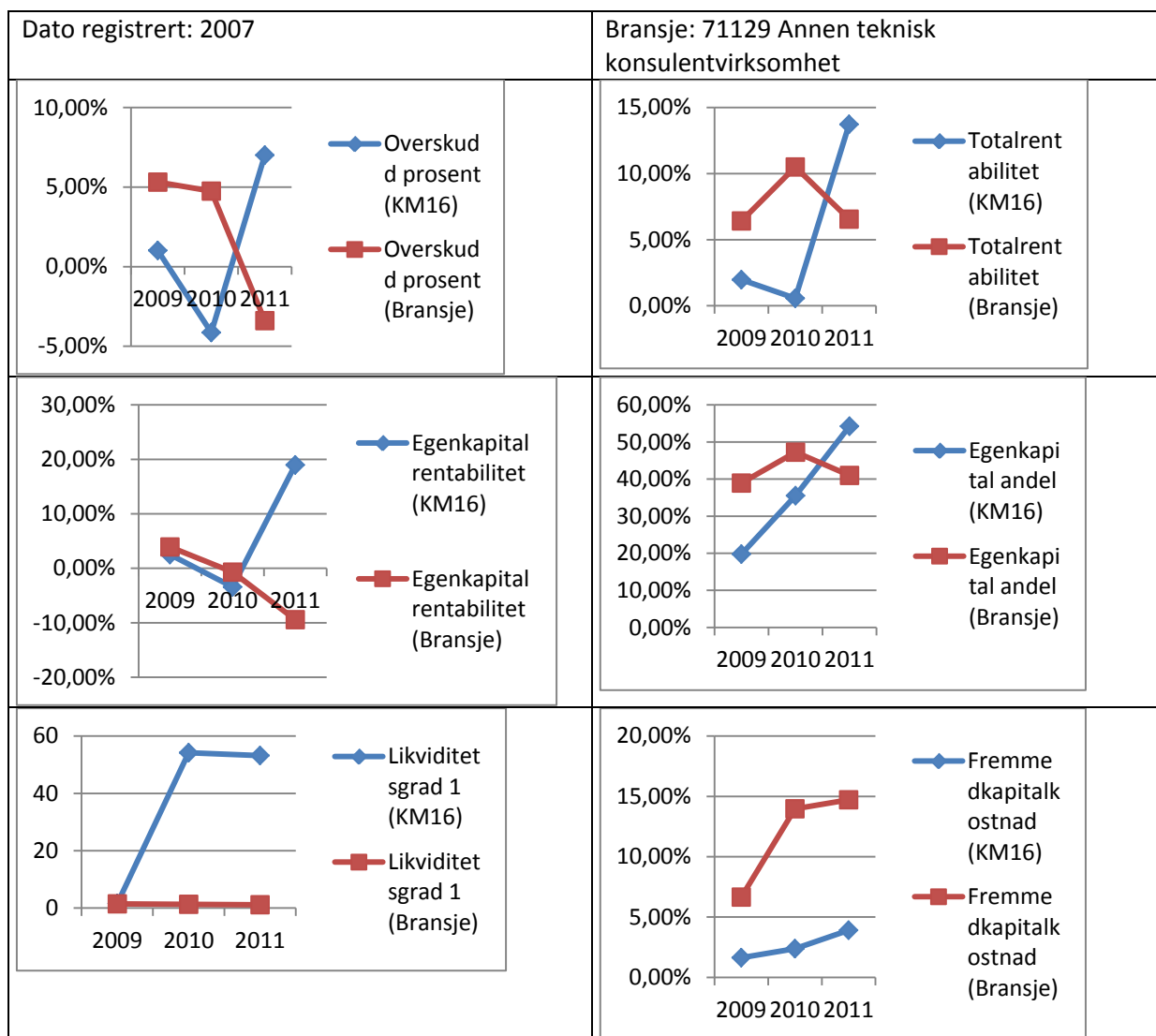
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	B	9	2462
2008	B	7	3155
2009	B	6	2977
2010	B	6,5	3896
2011	B	22	5218
2012		18,5	4971
Endring 2007-2011/12	0	+9,5	+2509

Rapport KM15

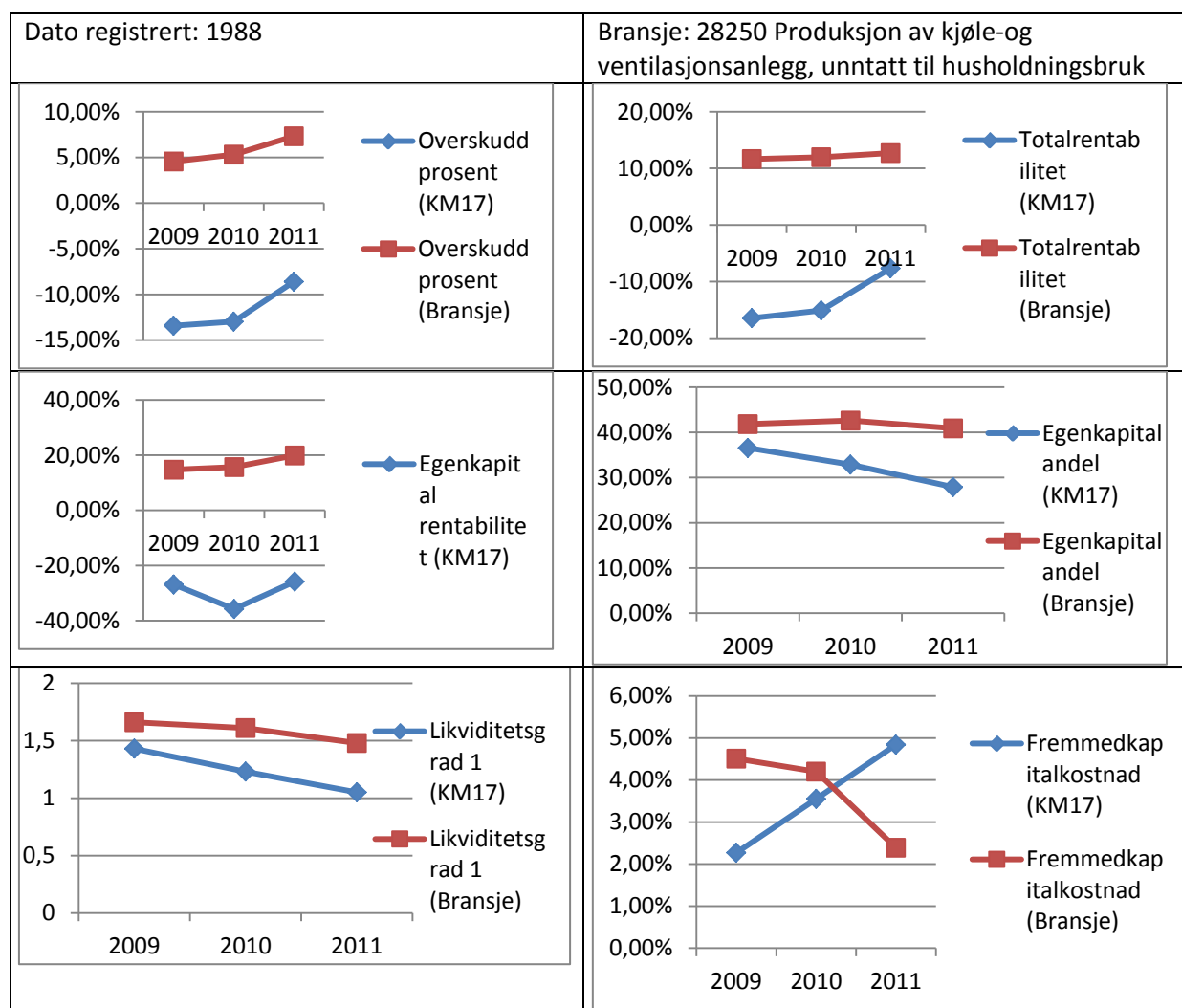
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A		1694
2008	A		1286
2009	A-B-C-B		1385
2010	A-AA-A-B-A-C		1899
2011	C		985
2012			
Endring 2007-2011	-2		-709

Rapport KM16

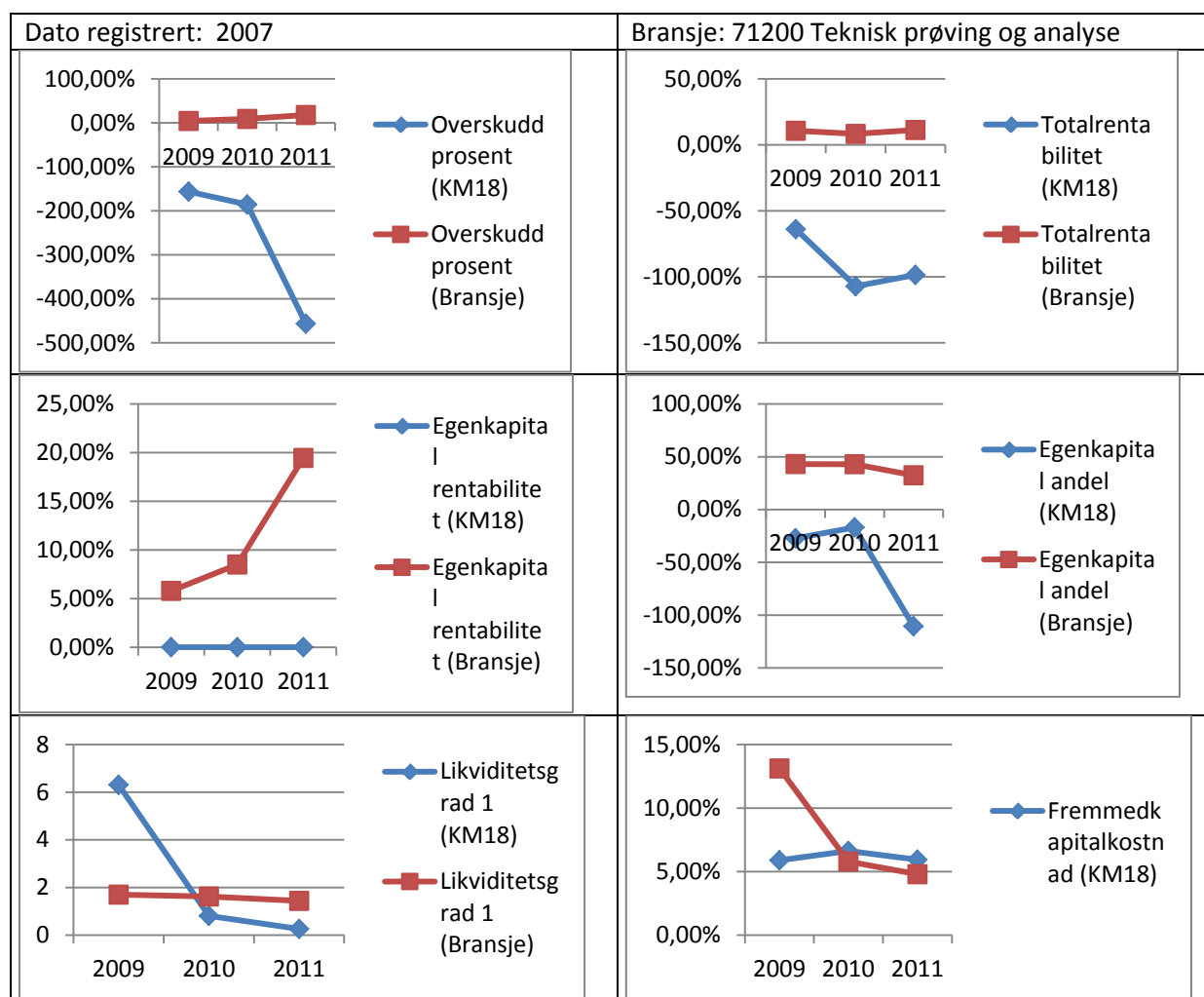
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AN-A		-64
2008	A		110
2009	A		100
2010	A		9
2011	AAA		350
2012			-287
Endring 2007-2011	+2		-223

Rapport KM17

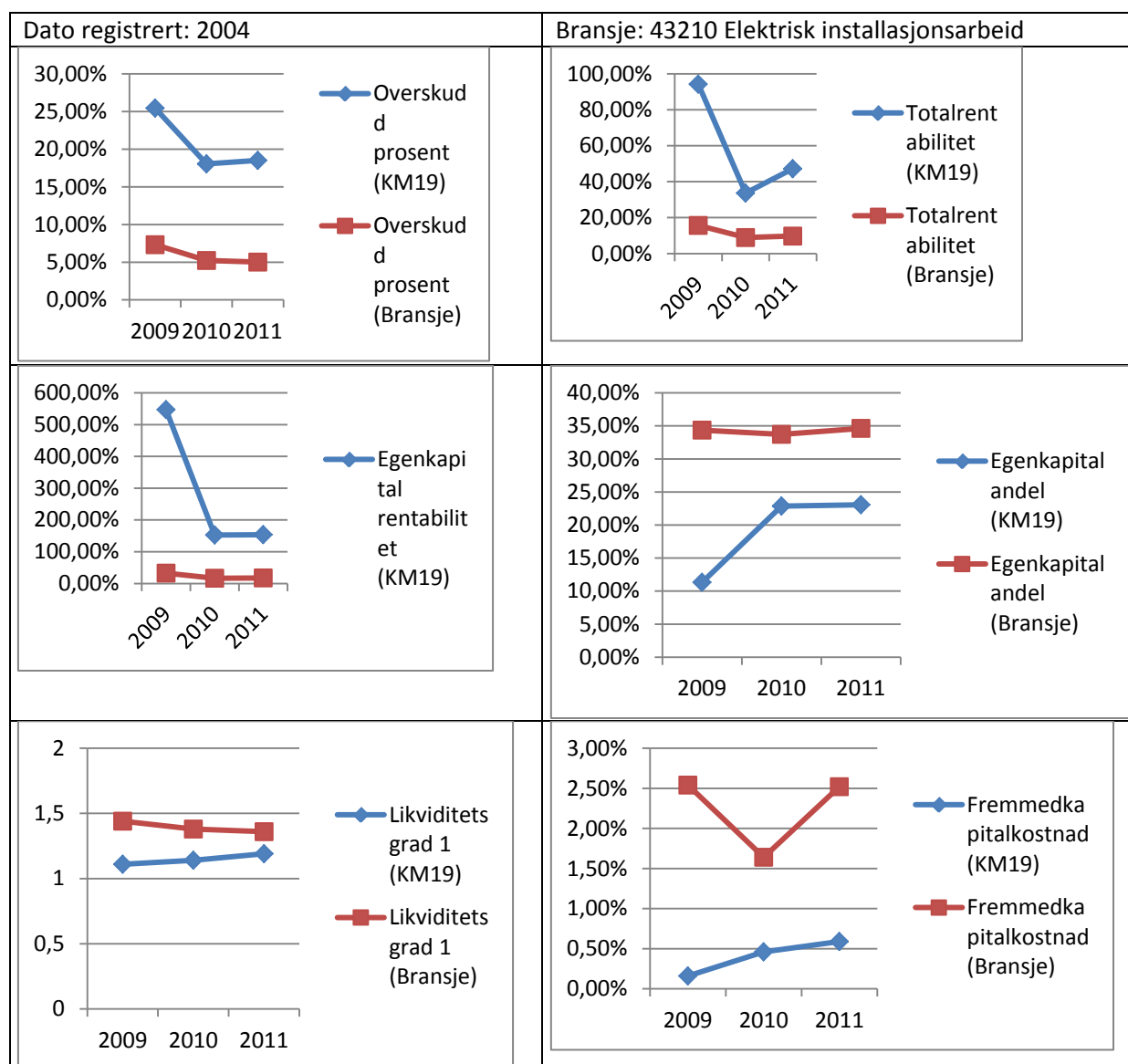
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA	53	22760
2008	AA	54	20663
2009	AA	54	11761
2010	A	46	10806
2011	A	43	13651
2012		45	19439
Endring 2007-2011	-1	-8	-3321

Rapport KM18

Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AN-A		-3
2008	B		-43
2009	B	2,5	-391
2010	B-C-B	10,3	-2116
2011	B-C-B-C-B	6,3	-4033
2012		5,5	590
Endring 2007-2011	-1	+5,5	+593

Rapport KM19

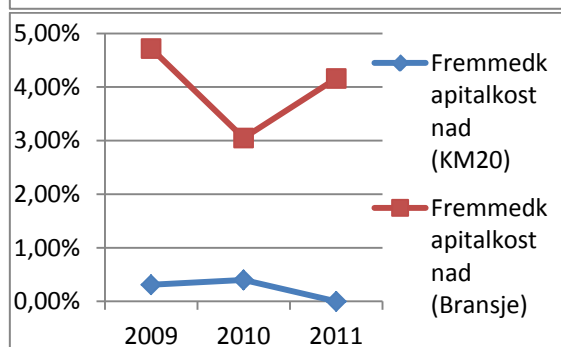
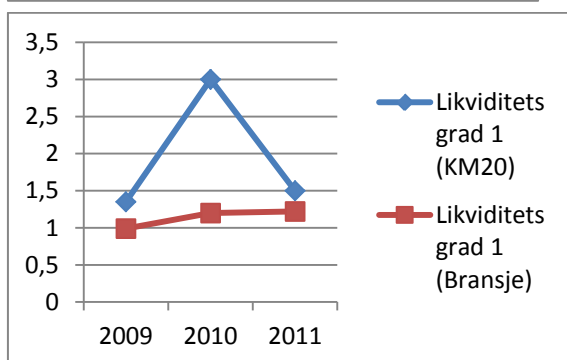
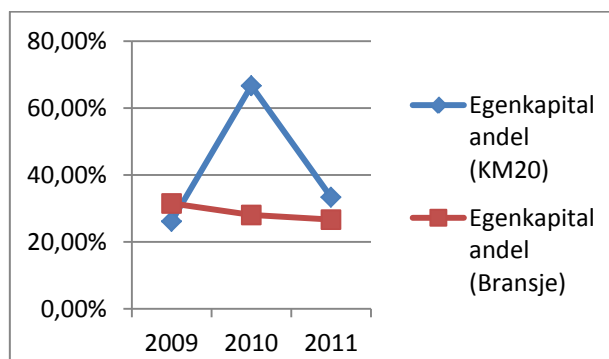
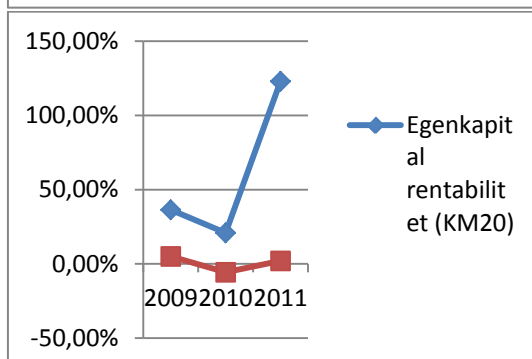
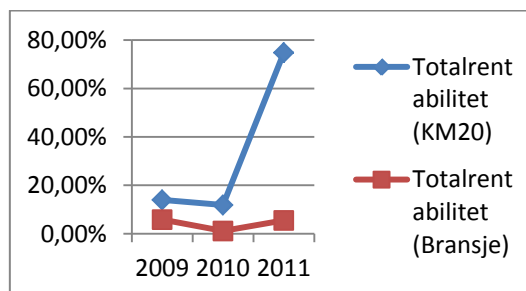
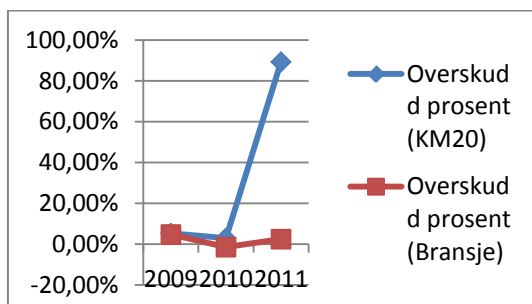

Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (tal i 1000 NOK)
2007	A	14,5	8050
2008	A-AA	14,5	10995
2009	AA	16,5	21556
2010	AA		13337
2011	AA	22,5	16474
2012			17056
2013		24	
Endring 2007-2011	+1	+9,5	+9006

Rapport KM20

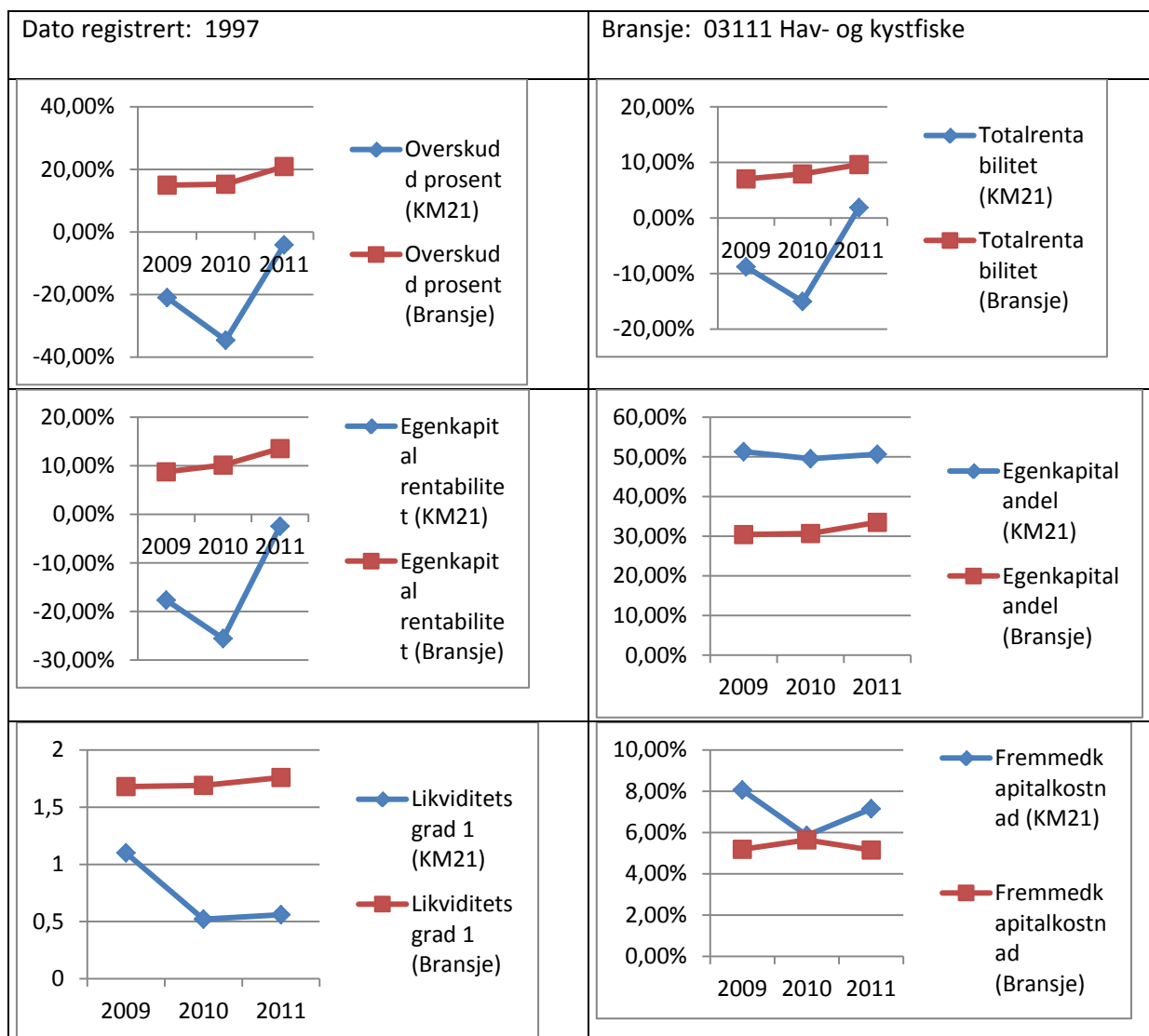
Dato registrert: 2008

Bransje: 93291 Opplevelsesaktiviteter

Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (tal i 1000 NOK)
2007			
2008	AN (nytt foretak)		10
2009	A-AA		111
2010	AA		367
2011	AA		324
2012	A		-26
Endring	0		-36

Rapport KM21

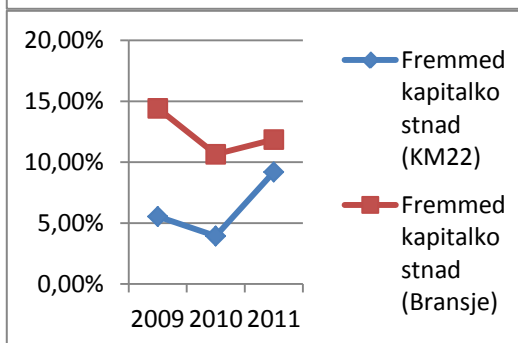
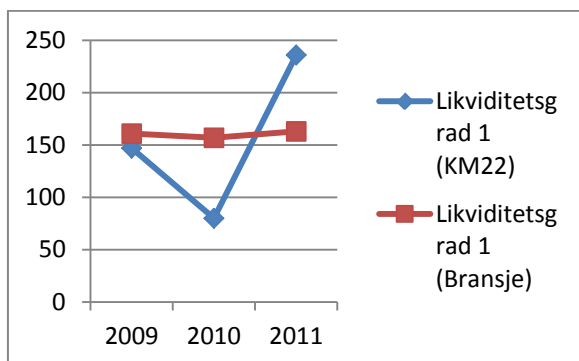
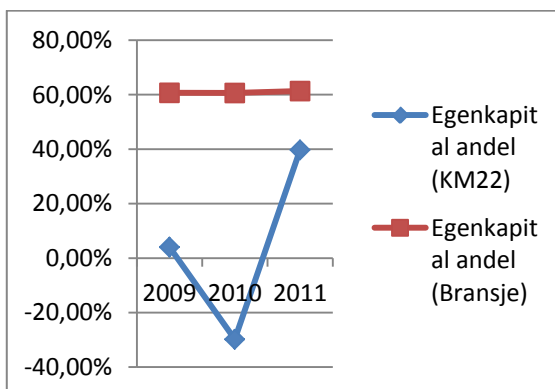
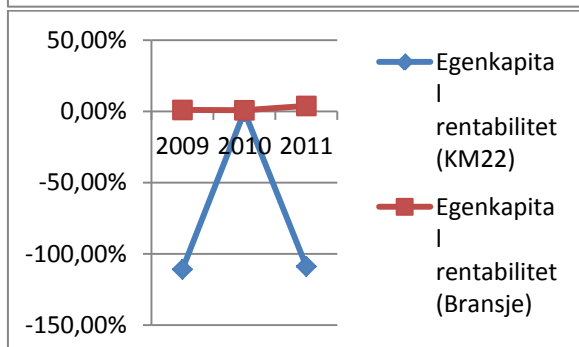
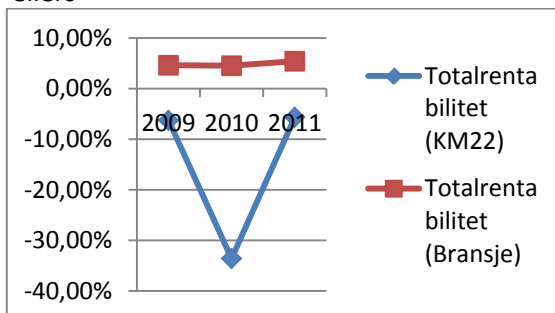
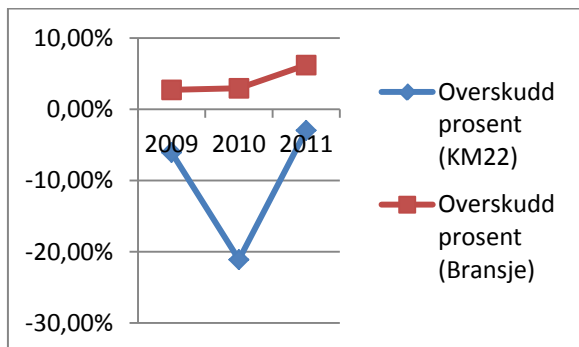

Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (tal i 1000 NOK)
2007	A		3073
2008	AA		46269
2009	AAA	6,3	-11756
2010	AA		-15734
2011	A		3705
2012	AA		1049
Endring 2007-2011	+1	Usikkert	-2024

Rapport KM22

Dato registrert: 2005

Bransje: 22290 Produksjon av plastprodukter
ellers

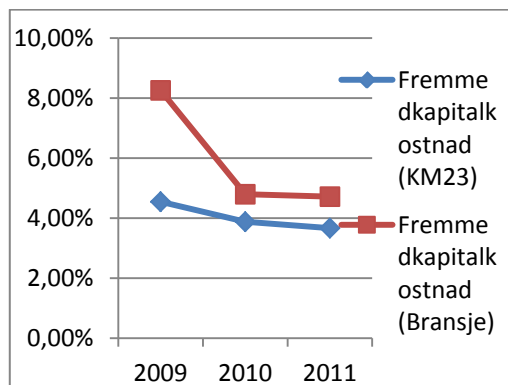
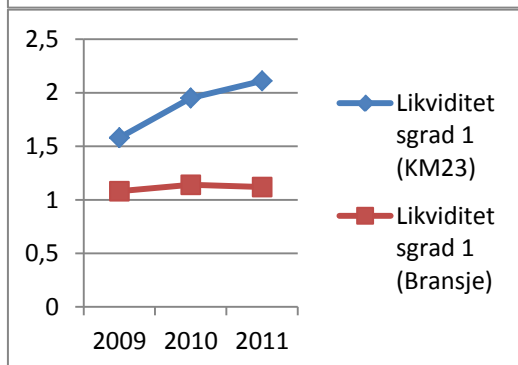
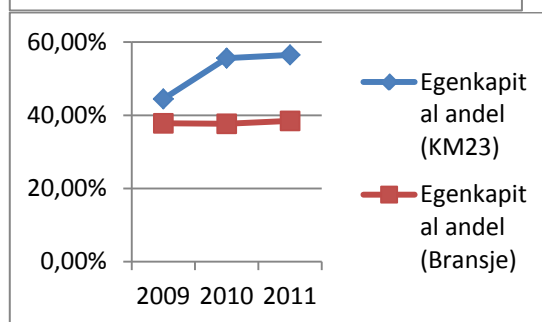
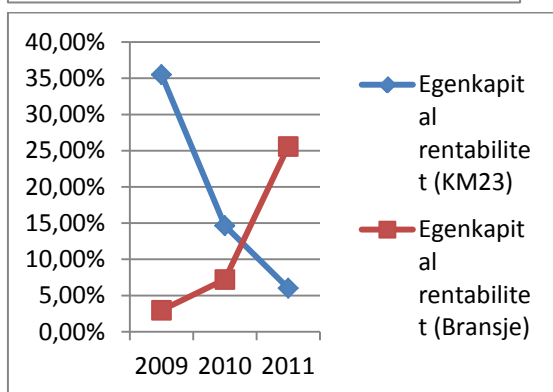
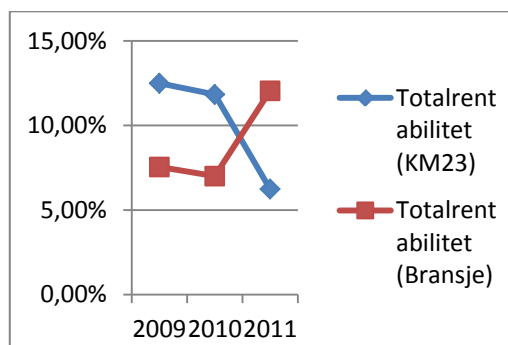
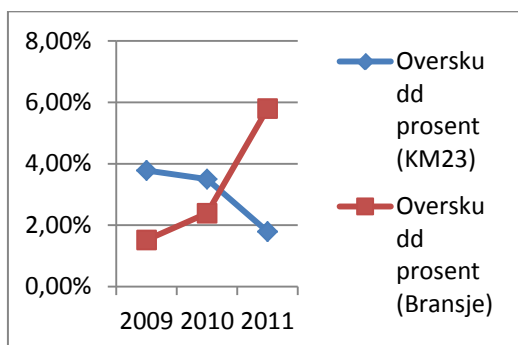

Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (tal i 1000 NOK)
2007	B	2	1 502
2008	B	4,5	1 800
2009	B		1 897
2010	B	8,5	425
2011	B	24	9 206
2012	AA	22,3	9 097
2013		18,5	
Endring	+2	+16,5	+7 595

Rapport KM23

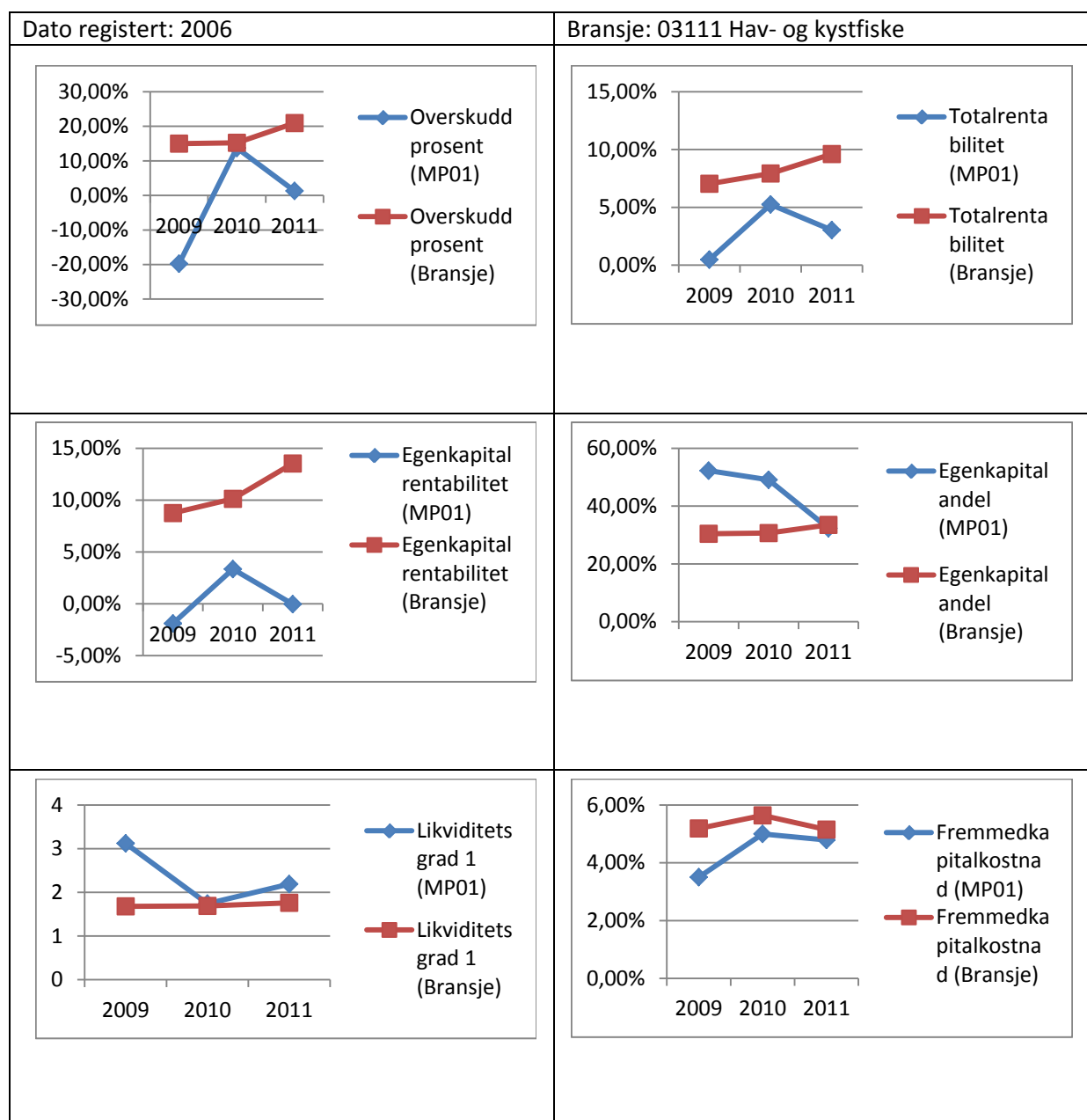
Dato registrert: 1990

Bransje: 46510 Engroshandel med datamaskiner, tilleggsutstyr til datamaskiner samt programvare

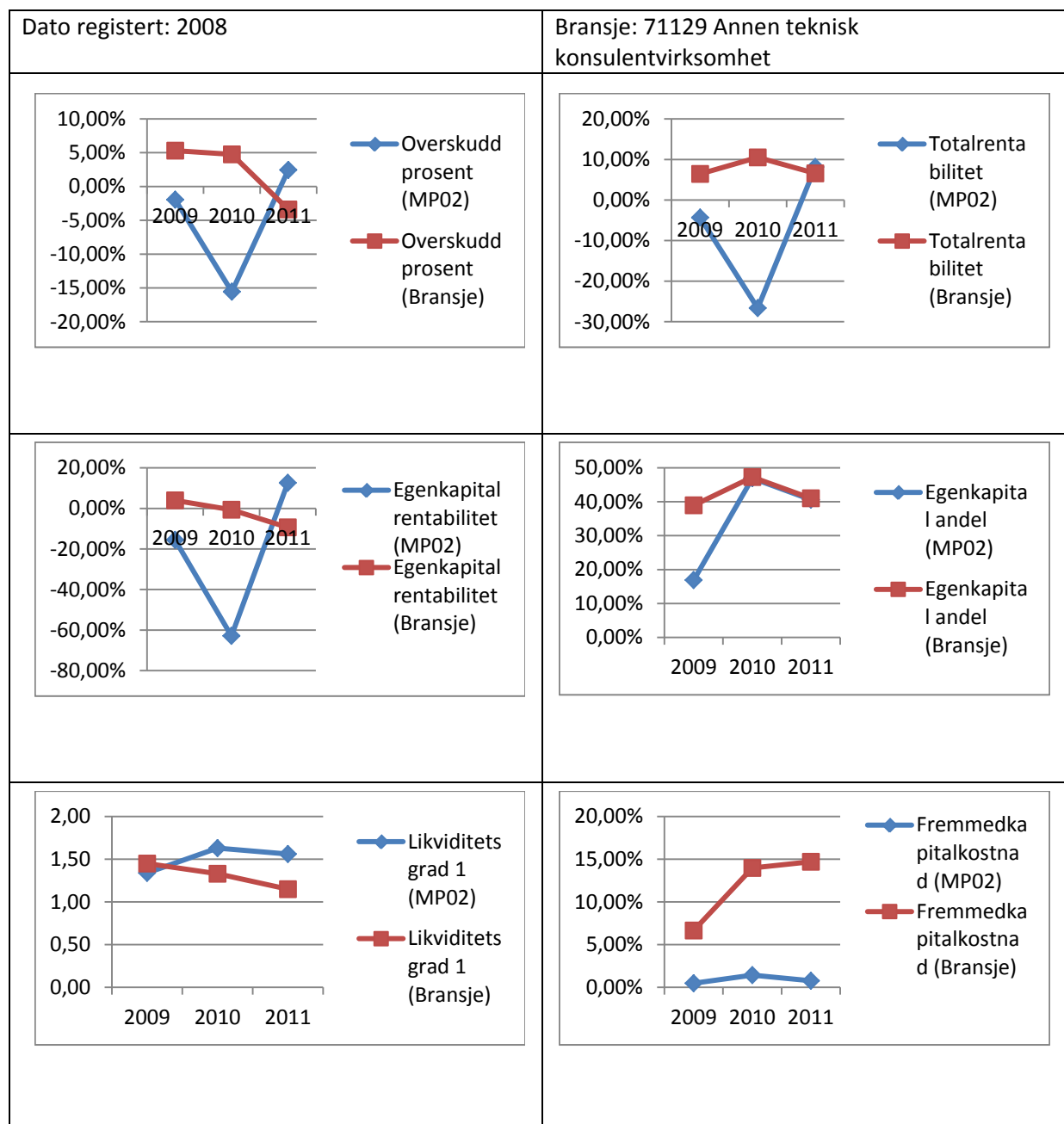
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (tal i 1000 NOK)
2007	A		1349
2008	A	4,5	1154
2009	AAA		1081
2010	AA		1175
2011	AAA		1121
2012	AA		713
2013		2	
Endring 2007-2011/12	+1	-2,5	-636

Rapport MP01

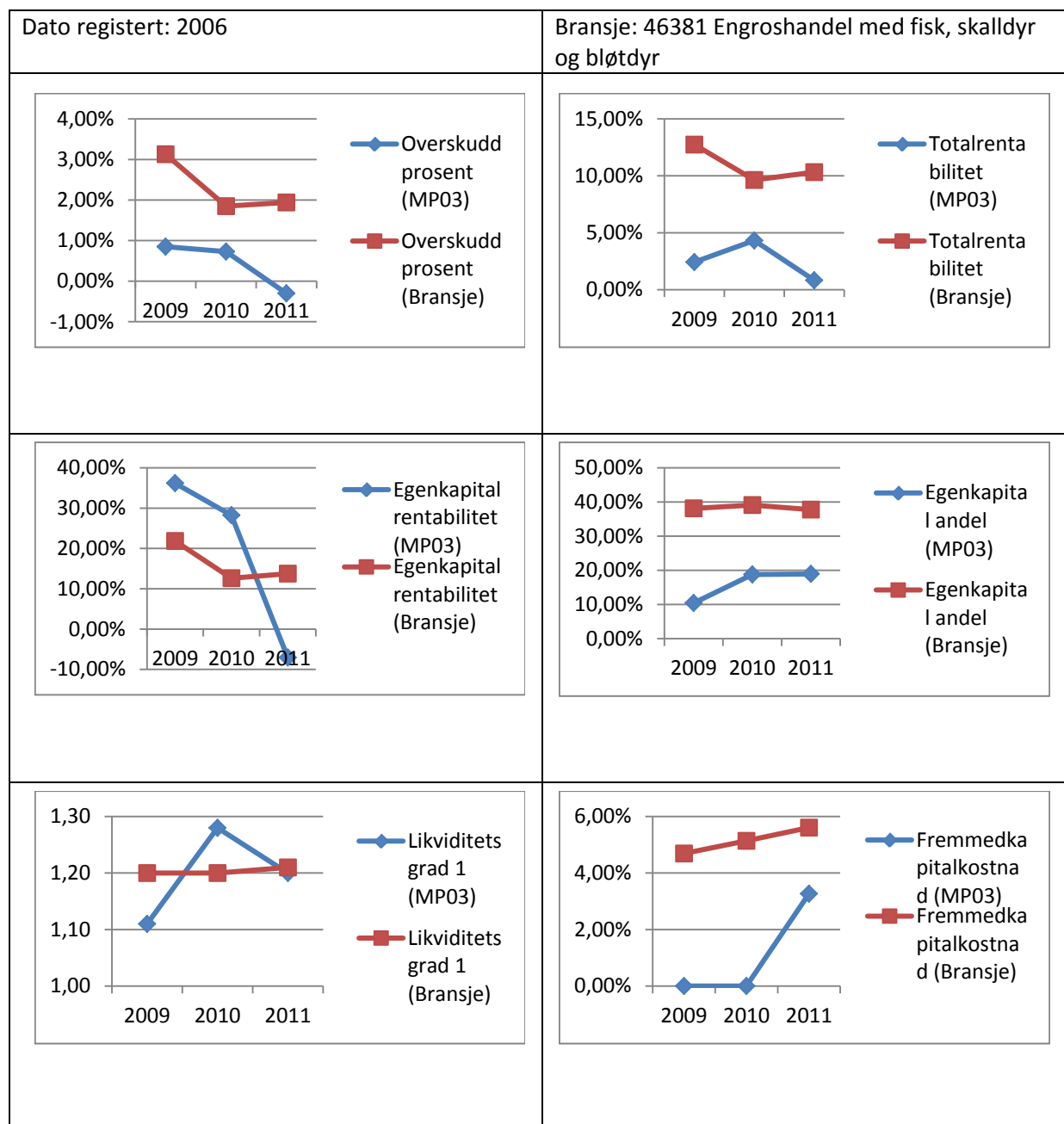
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A	1	17 112
2008	AA		25 925
2009	AA		2 812
2010	AA		30 074
2011	AA	2	23 237
2012			16 613
Endring 2007-2011/12	+1	+1	-499

Rapport MP02

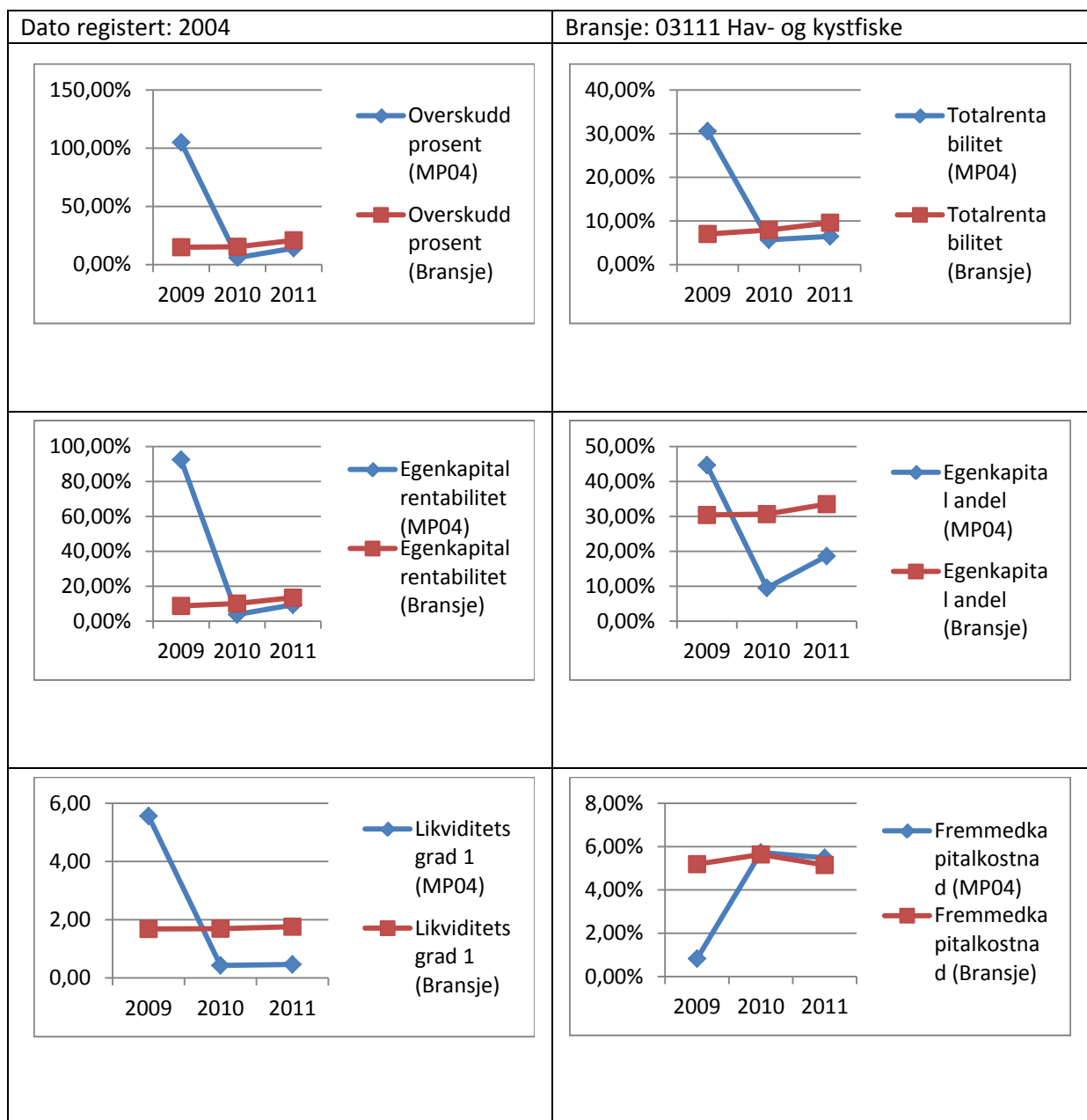
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007			
2008	AN-A		235
2009	A	1	1 760
2010	A		1 720
2011	A	2	3 148
2012		3	4 881
Endring 2007-2011/12	0	+2	+ 4646

Rapport MP03

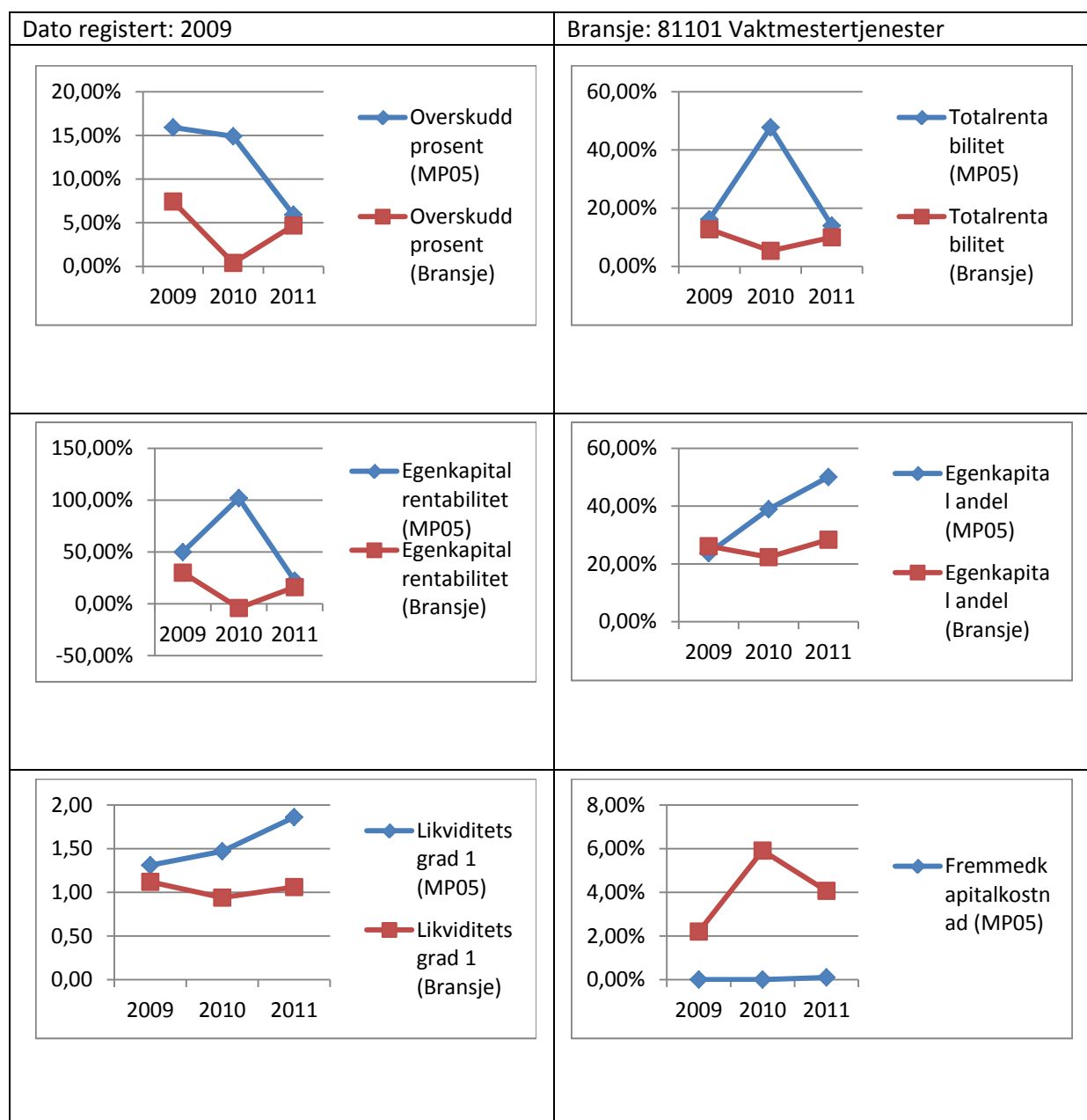
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A	3	1 784
2008	A		2 800
2009	A		2 978
2010	A	4	3 850
2011	A		2 533
2012			2 519
Endring 2007-2011/12	0	+1	+735

Rapport MP04

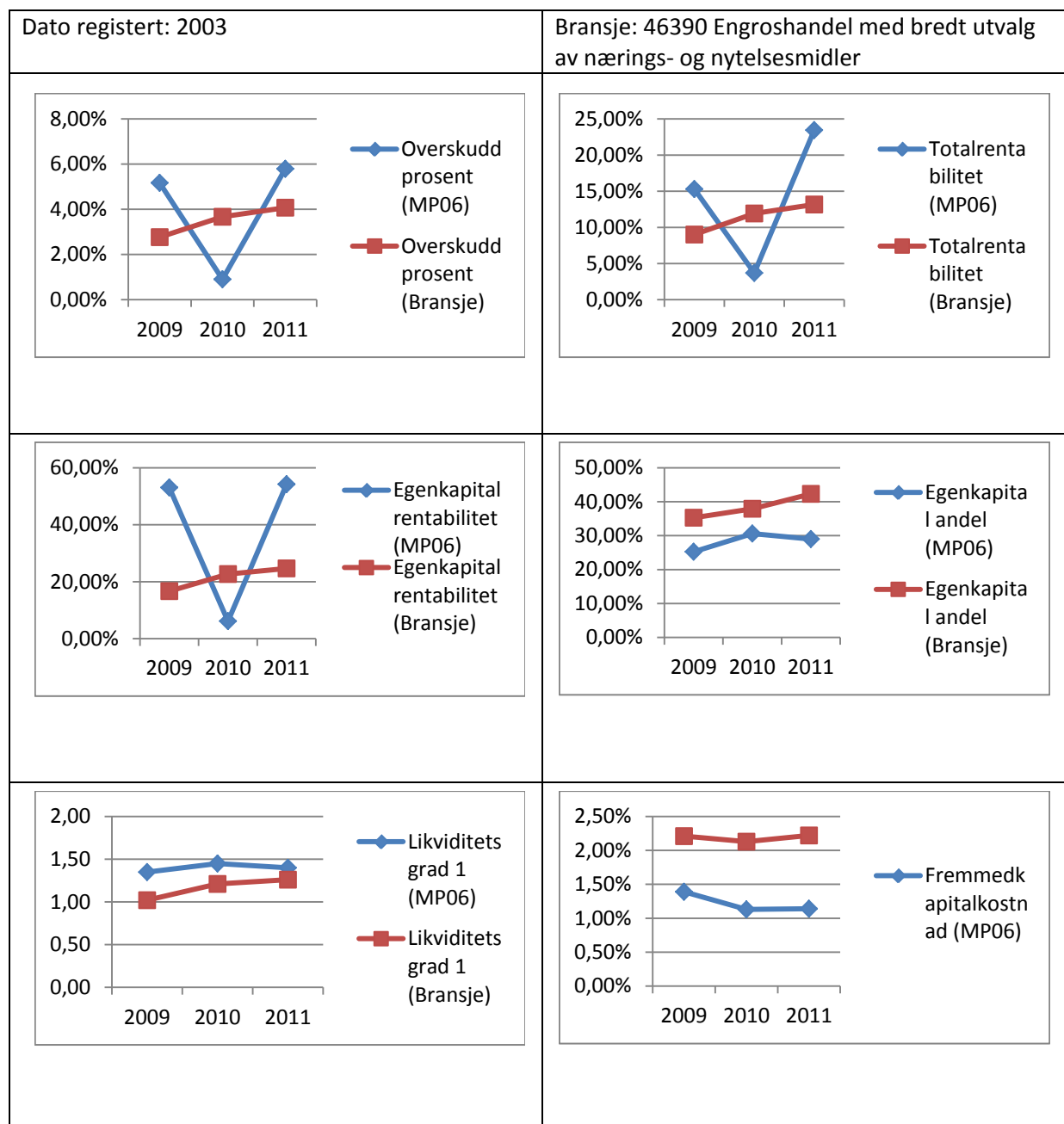
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A	3	-42
2008	AA		735
2009	AAA		16 697
2010	A	2	7 949
2011	AA		8 219
2012			20 899
Endring 2007-2011/12	+1	-1	+20941

Rapport MP05

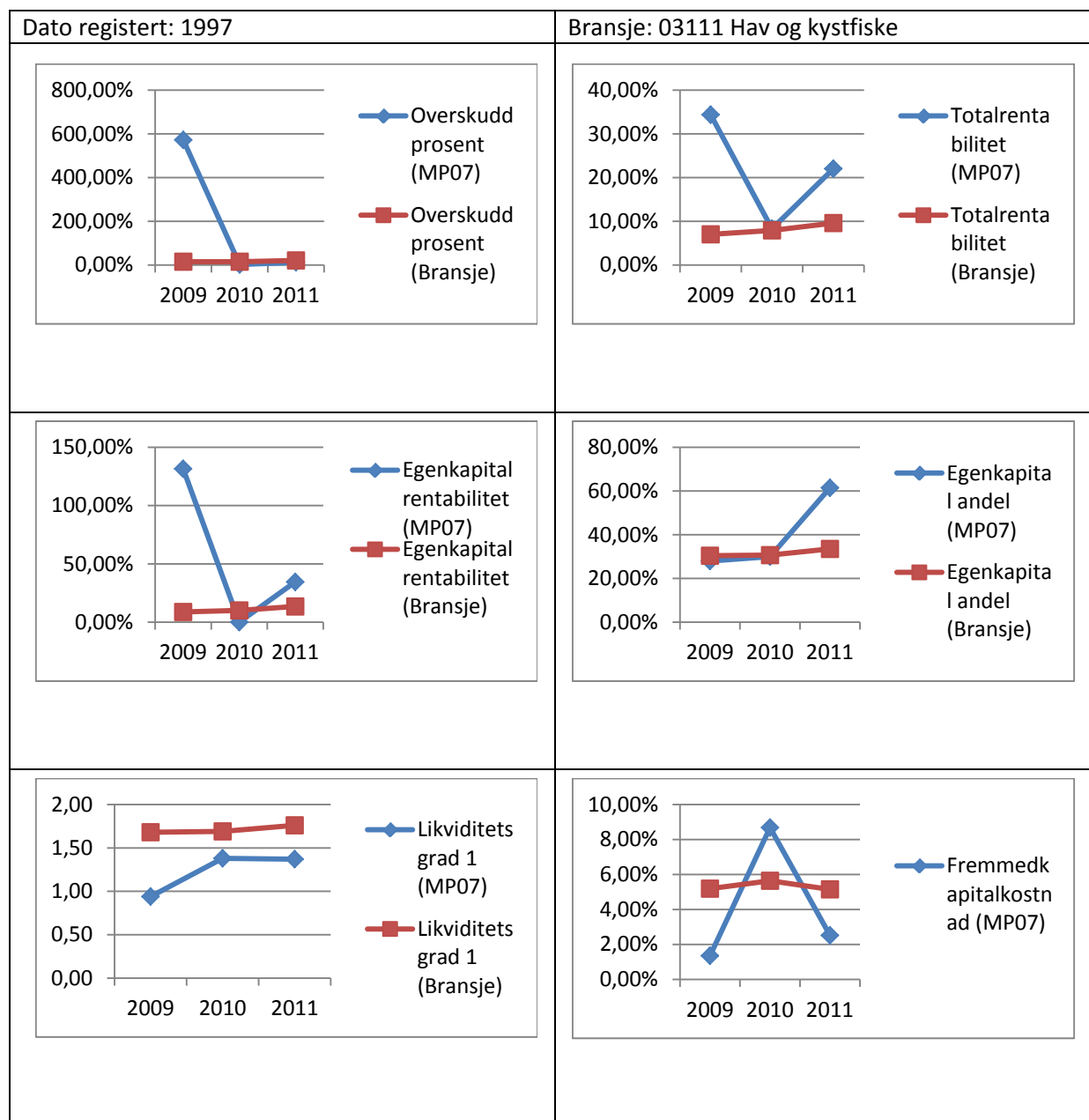
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007			
2008			
2009	AN-A-AA		882
2010	AA	10,5	3 944
2011	AA	7	3 318
2012		6,5	2 036
Endring 2007-2011/12	0	-4	+1154

Rapport MP06

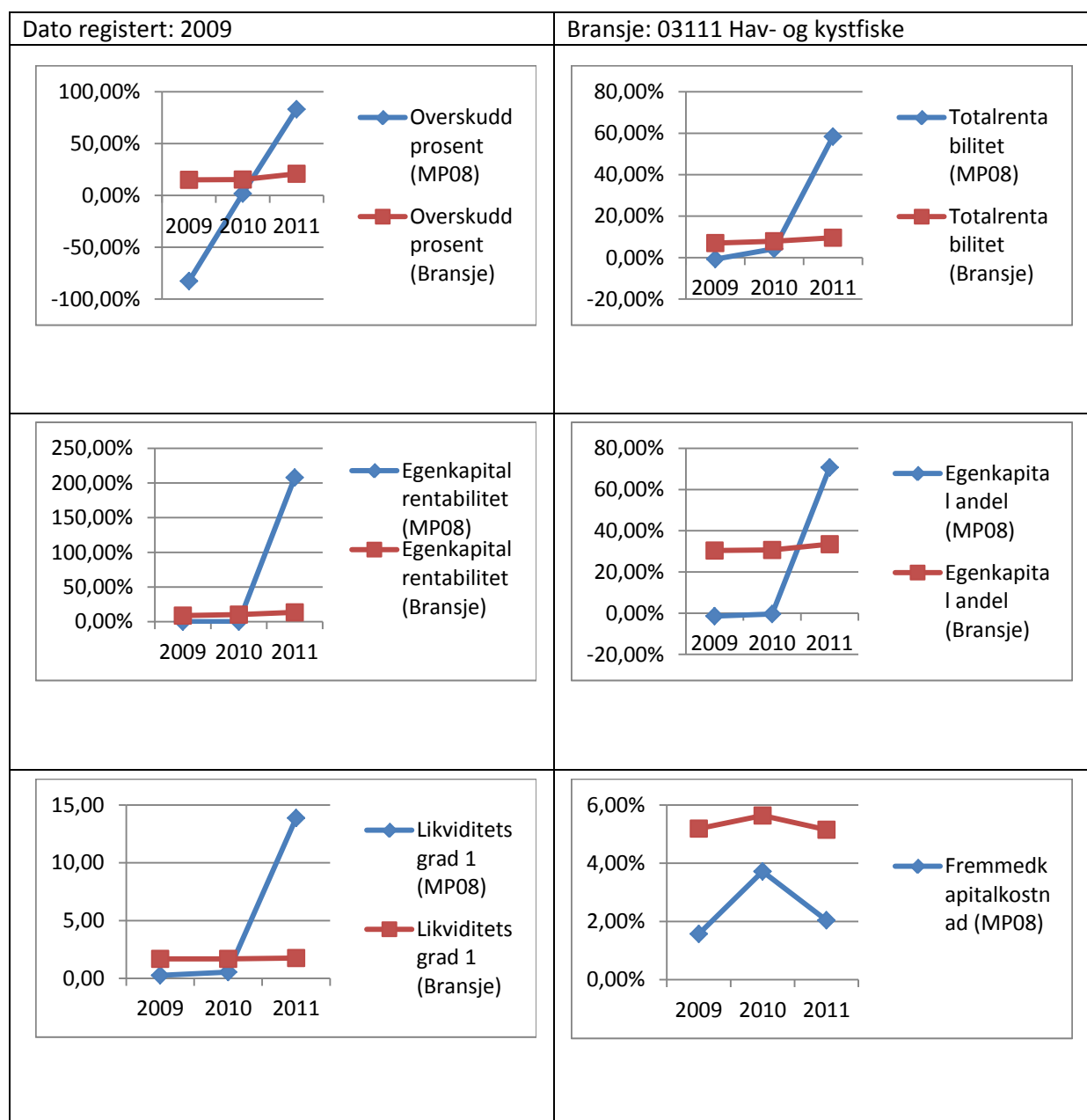
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A-AA	1	1 091
2008	AA		1 066
2009	AA	2	1 544
2010	AA		1 156
2011	AA		2 150
2012			1 593
Endring 2007-2011/12	0	+1	+502

Rapport MP07

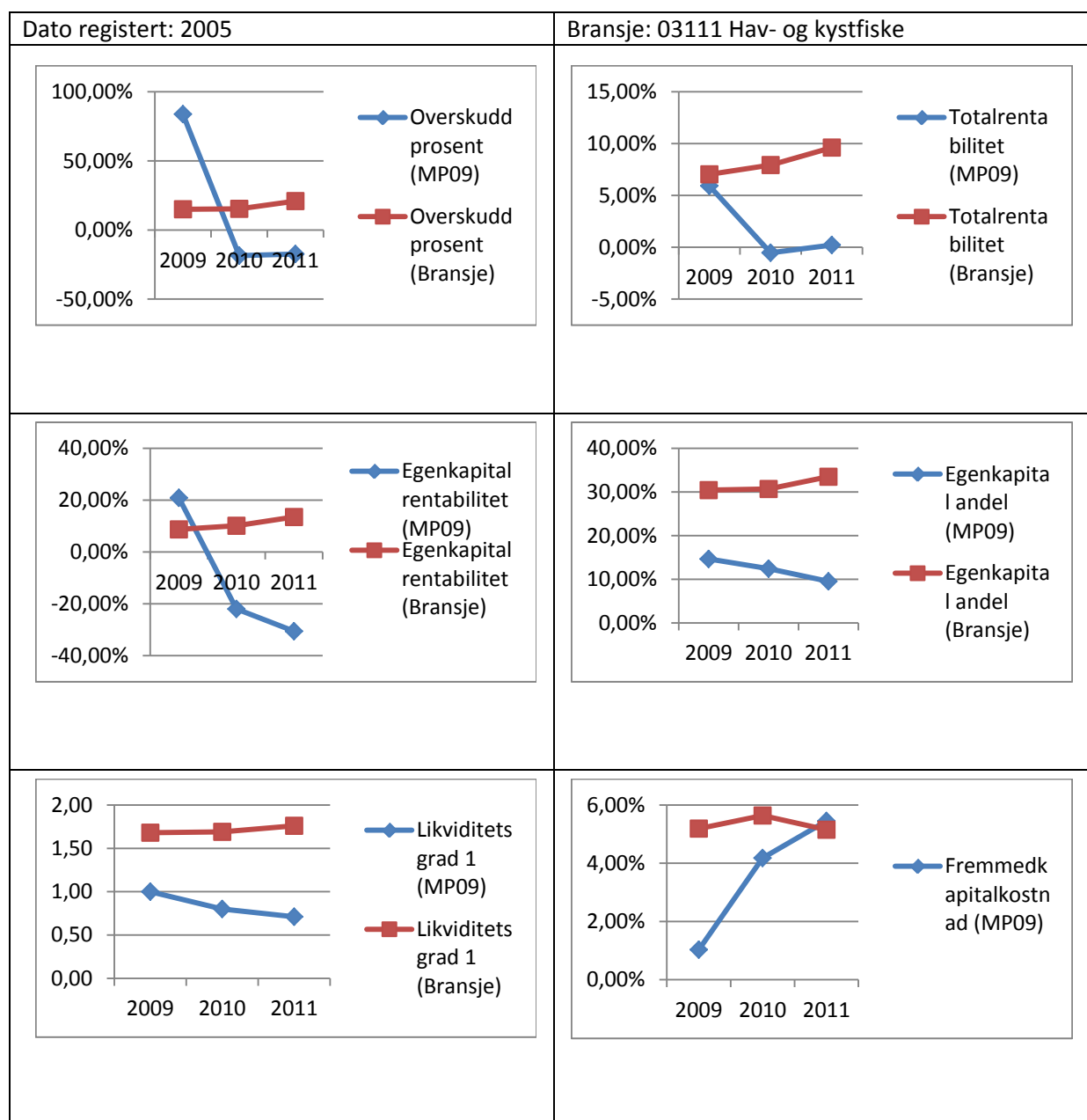
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A		-734
2008	AA		5 390
2009	AA		654
2010	AA		9 670
2011	AAA		15 045 (Konsern 27 611)
2012			-1 043 (Konsern 41 491)
Endring 2007-2011	+2		-309

Rapport MP08

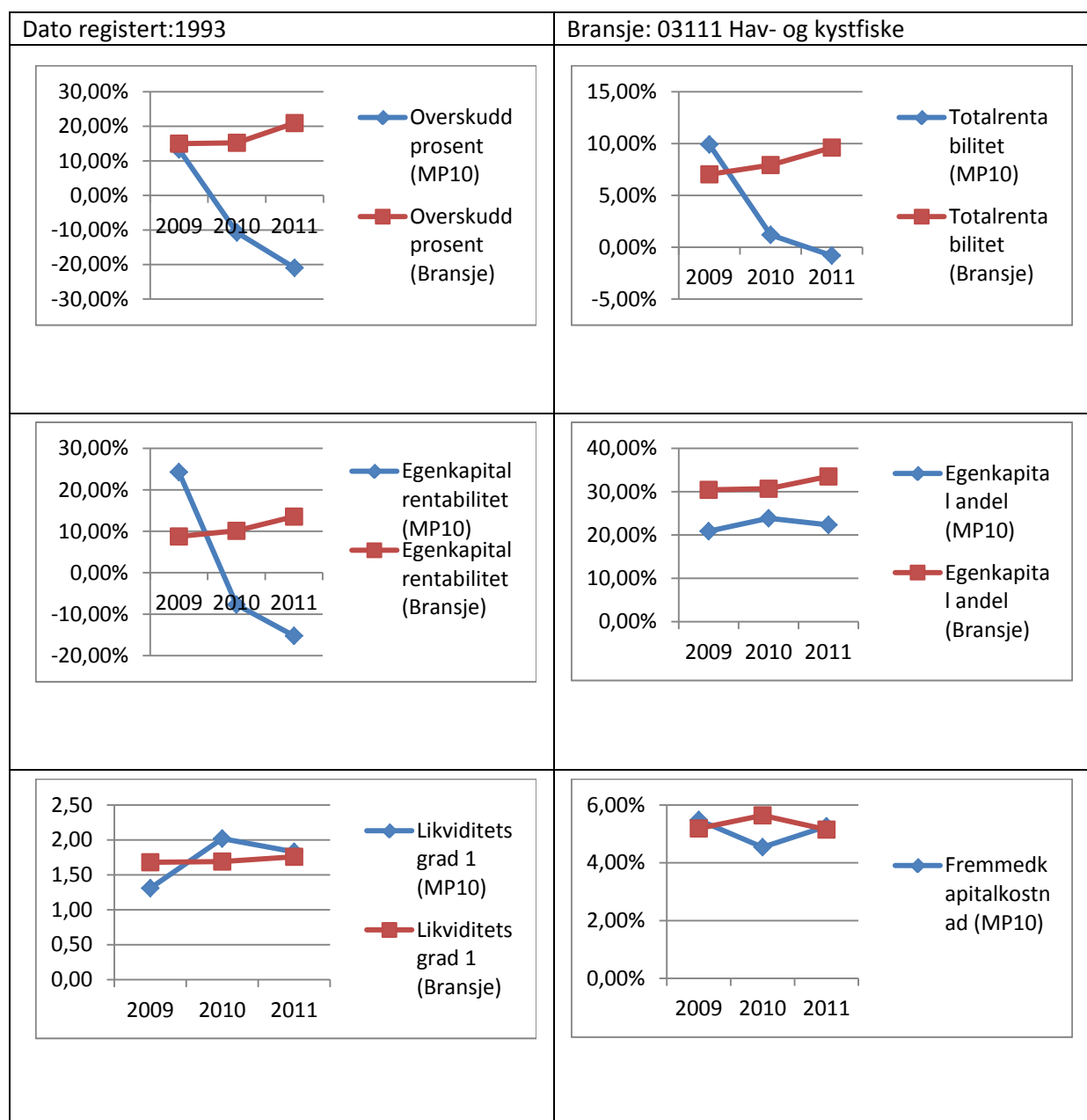
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007			
2008			
2009	AN-B		-160
2010	B		3196
2011	AA		33968
2012			-210
Endring 2007-2011/12	+3		-50

Rapport MP09

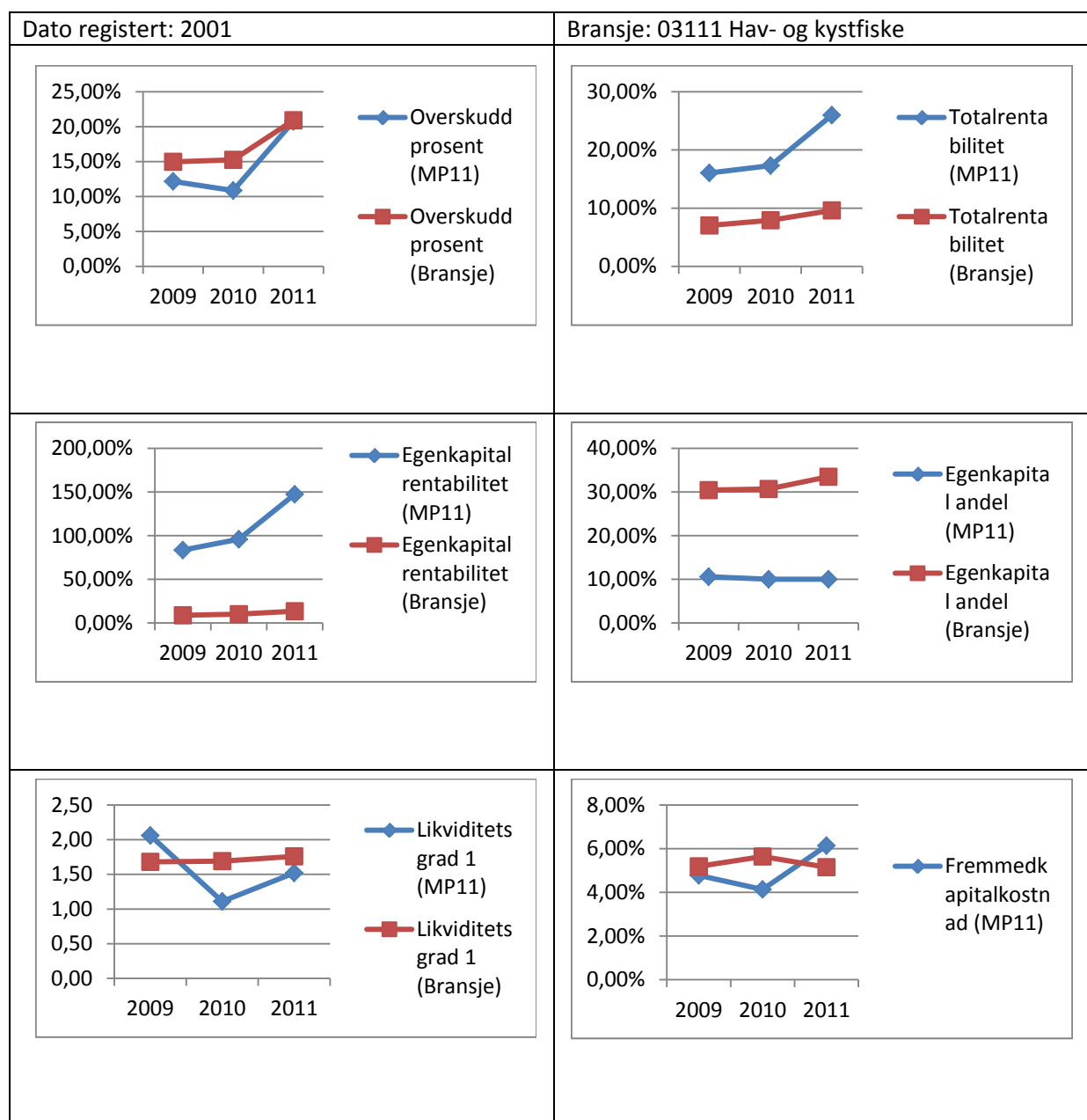
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A		11 881
2008	AAA		28 539
2009	A-AA		6 275
2010	A		9 144
2011	A		11 307
2012		0,5	14 688
Endring 2007-2011	0	Usikkert	+2807

Rapport MP10

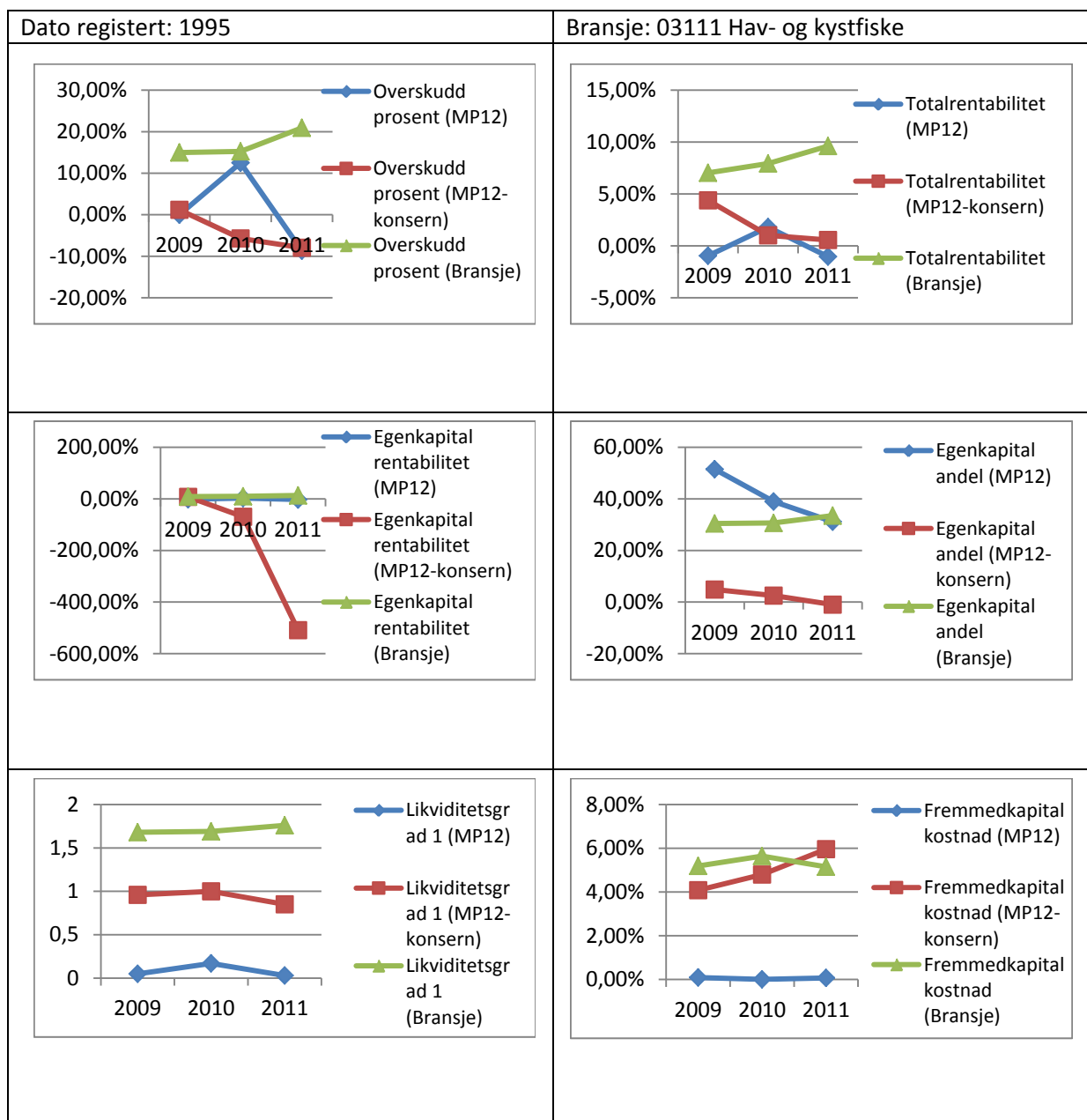
Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA		26 290
2008	A		28 030
2009	AA	5	39 258
2010	AA		12 201
2011	AA		10 441
2012		1	14 428
Endring 2007-2011	0	-4	-11862

Rapport MP11

Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	AA		893
2008	AA		1446
2009	AA		1114
2010	AA		1220
2011	AA		1682
2012			1008
Endring 2007-2011	0		+115

Rapport MP12

Rekneskapsår	Rating	Tal tilsette (gj.sn.)	Verdiskaping (i 1000 NOK)
2007	A		-73 (Konsern 42 113)
2008	A		-92 (Konsern 64 376)
2009	A		-329 (Konsern 33 784)
2010	AA	5	4 241 (Konsern 28 457)
2011	A	6	3 746 (Konsern 31 432)
2012		9,5	2 017 (Konsern 32 027)
Endring 2007-2011		+4,5	+2090 (Konsern -10086)